

priusq. sed susceptam virtutem ad alia membra
 quantum est de se ulterius non diffundunt. qz
 oculus non potest visum virtutez quam recipit
 a cerebro dare pedibus vel manib. vel alicui
 membro/ vel auris auditivam/ et sic de alijs. et
 tamen ista membra corpori maxime sunt necessa-
 ria. qz per officia sibi appropriata sunt omnium
 aliorum membrorum corporis regitiva nisi forsan
 in suis actionib. fuerint casu aliquo impedi-
 ta/ sicut quando lesa sunt vel corrupta. Vocant
 proprium habent omnia membra officialia. vt p
 principalibus membris periculo exponantur/ ut
 est videre. qz manus p defensione capitis vel
 cordis sine omni deliberatione naturaliter se
 opponit. Item membrum bene sanum etiam me-
 bro infirmo subuenit/ et materiam morbi ad se
 attrahendo purgare vel alleviare membrum mor-
 bidum consuevit. vnde membrum sanum pro
 non sano sepius lesum fuit. Membrum vero
 supputandum fuerit aut mortuum/ sibi immo to-
 ti corpori est nociuum et ideo non restat nisi vt absci-
 datur ne corumpat aut destruat corpus totum.
 et hec de membris in generali nunc sufficiant.

Inter membra principalia hominis
 primo a proprietatibus capitis in-
 choandum est. Est autem caput pri-
 ma pars et principalis hominis inter omnia
 membra corporis exteriora quo ad situm et officium
 optinens principatum. Est autem caput a ca-
 piendo dictum (vt dicit Iulius. li. x. c. ij.) eo quod
 omnes sensus et nervi inde incipiunt capiuntur/ et
 ex eo quod omnis vigendi causa et sentiendi ratio
 oriatur. In capite vero omnes sensus appa-
 rent. vnde et ipsius anime que consulit corpori
 quodammodo personam gerit. Iulius. Est igitur ca-
 put sedes sensuum principium et origo omnium
 sensuum organicorum animalis virtutis proprium do-
 micilium diffundens et transmittens ad omnia
 membra inferiora sensus et motum/ habens se-
 ptem foramina que sunt sensuum instrumenta
 et hec secundum aliquos septem planetarum or-
 dibus correspondent. Caput itaque dignius est
 et nobilius omnibus membris quia regimen est et
 gubernaculum totius corporis influens et perfe-
 ctionem virtutis ad suas pagendas sensibiles
 actiones. et ideo a natura caput suum habet in
 corporis summo vt regat/ ordinet/ et disponat
 omnia que secundum nature ordinem sunt sub ipso. (si-
 cut enim dicit Galenus. sup. tegni galie.) Dispositio
 capitis totius scitur ex tribus. scilicet ex quantitate
 eius et figura. et quod est ex ipso/ et ex capillis.
 Nam caput debet esse medium et mediocre inter
 magnum et parvum et ad alia membra in quanti-

tate proportionatum. Caput enim si fuerit nimis
 parvum est illaudabile. signat enim defectum ma-
 terie et debilitatem virtutis informativae. simili-
 ter si fuerit nimis magnum non est laudabile.
 nam ex defectu virtutis operativae et supfluitate
 materie hoc procedit. vt dicit Galenus. Item figura
 capitis est rotunda et hoc propter passibilitatis
 et lesionis motionem et propter receptionem me-
 dulle cerebri ampliozem. Est autem caput ali-
 quantum oblongum et circa tempora aliquan-
 tulum planum. nam perfectio boni capitis quam
 in rotunditate disponitur ad similitudinem glo-
 bi terre inter manus vel ligna duo compressi.
 talis enim globus est rotundus/ et tamen aliqua-
 tulum in vtroque latere erit planus. In parte
 enim anteriori aliquantulum est acutum et eleva-
 tum et hoc ad retinendum ventriculum cerebri in-
 proza capitis ex qua procedunt nervi quinque sen-
 sus facientes. Simili modo parum acuitur a
 parte posteriori propter receptionem ventriculi
 in puppi ex quo procedunt medulle/ spondiles
 nervi motum facientes voluntarium. Item si-
 gnum bonitatis capitis est quando perfecte di-
 spositionis sunt illa que ex ipso sunt et sibi im-
 mediatius coniunguntur. vt si collum fuerit forte
 et mediocriter grossum/ et omnes nervi fortes et
 magni sunt/ et boni motus. Similiter ex capil-
 lis de capite procedentibus cognoscitur caput.
 Nam secundum eorum qualitatem et quantitatem
 ac velocitatem crescendi siue tarditatem de con-
 plexione capitis et interiori eius dispositione iudicatur.
 nam capilli multum spissi et crispi cito nas-
 centes calorem signant capitis et humorem et
 e converso (sicut dicitur inferius de capillis.) Ca-
 pilli enim bene dispositi quod diu adherent capi-
 ti ipsam custodiunt/ decorant/ et defendunt. ab-
 lati vero a capite et praecisi ipsum turpe reddunt
 vt patet in alopecia/ et in decalvans. Item ca-
 put ex multis ossibus constituitur. et hoc propter
 cerebri defensionem. Nam substantia cerebri te-
 nera est et mollis/ et ideo de facili liberetur nisi p
 interpretationem carnis et aliorum ossium in lesi-
 one extrinseca tueretur. Item caput aliquid habet
 de carnositate/ et hoc fuit necesse ad temperame-
 tum ossium et nervorum/ ne forte frigiditate ni-
 mia ossium teneritudo cerebri occasionaliter le-
 deretur. caput tamen in sua compositione parum
 habet carnositatis et pinguedinis respectu ali-
 orum membrorum. et hoc propter sensus vivaci-
 tatem et iuvamentum intellectus. Aristo. libro
 duodecimo. Item caput quantumvis in partem
 suam dispositione multam videat habere duntaxat
 potissime in ossibus. multam tamen in nervis habet de molli-
 tate et medulla. quia mollitiae ipsius cerebri in ossibus

De partibus huius corporis.

capitis indusi/ tota corporis machina irrogatur.
Item caput ex sua compositione prima multum
est nervosum. et hoc fuit necesse propter ossium dis-
similium coniunctionem. et etiam propter sensum et volun-
tarij motus operationem. Nam per nervum medi-
um anima movetur et sensum in corpore operatur
et sine nervo descendente a capite membrum me-
bro nullatenus copulatur/ immo si impediatur
virtus effluens a capite per nervorum vitium/ et
corruptelam totius corporis dissolvitur uni-
tas et compago. Item caput totius corporis est
caminus siue rectum/ siue coopulatum. et ideo
multarum fumositatum ascendentium de toto
corpore est in se receptivum. sicut itaque natura totam
substantiam capitis porosam occulte et mani-
feste. occulte/ ut per occultos poros occulte fumo-
sitatum supfluitates evacuetur. manifeste ut
per emunctoria et foramina manifesta grossiora
ne caput lederent/ purgarentur. Item sunt alie
que capitis proprietates quendam nature defe-
ctum representantes. sicut patet in capitibus mon-
struosis. Dicit enim aristoteles. lib. xij. quod aliquando
contingit unum esse cor in animali/ et tamen ap-
parent duo esse capita vel plura membra et e-
verso. Aliquando videntur esse plura capi-
ta et alia membra/ et tamen ibi non est nisi unus
cor. sed hoc totum monstruosum est. et hoc non
accidit nisi errore nature vel ex supflua materia
vel ex virtute defectiva (sicut probat aristoteles. lib. xvij.)
ubi dicitur. **C**ausa monstruositatis talis
non est nisi in materia. et sequitur). **T**alis
monstruositas invenitur in animalibus gene-
rantibus multos filios sed in mulieribus raro
nisi in mulieribus egypti que multos pariunt
filios plusquam in aliis regionibus/ vel quam aliarum
regionum mulieres nisi ubi alie mulieres e-
gyptiacis sunt similes. Item caput cum sit radix to-
tius corporis et omnium corporaliu virtutum
primum principale fundamentum ipso bene
disposito et bene ordinato omnia que sibi sub-
sunt in meliori consistentia disponuntur. et ipso
versauice corrupto et corruptionis sint homata
paciente omnia inferiora corporis membra ne-
cessario patiuntur. Patitur tamen aliquando
et causa intrinseca. sicut ex illis passionibus que
nascuntur ex ipso cerebro et adiunctis eius ut pa-
tet in cephalicis freneticis/ epilepticis et huius-
modi. Aliquando vero capitur ex causa extrinseca. si-
cut ex aeris calidi et frigidi siue alias distempe-
rati immutatione/ siue qualicumque alia ratione
Item quandoque ex aliorum membrorum collis-
sione et associatione. ut patet. Nam ex stomacho
corruptis humoribus repleto fumositates reso-
lute ratione vicinitatis cerebrum percutit et conca-

uitates siquas inveniunt vacias replentes pellicu-
las cerebri comprimunt vel distendunt. et sic pun-
gendo cerebri pelliculas dolores inferunt et in-
dudunt. Item idem accidit ex nimia inactione
et abstinentia. ut patet in nimis astinentibus et
vigilantibus. quod videtur galieno. **L**oga vigilia ge-
nerat dolorem capitis. **I**tem idem patet ex
nimia repletione. sicut accidit ebriosis qui ex ni-
mio et superfluo fumo a vino resolutis cerebrum
percutit et pungente maximas infer capiti passi-
ones. Dicit etiam constantinus. quod omnis dolor capi-
tis qui est ex stomacho alleviatur quando stoma-
chus exinanitur. augmetatur autem quando sto-
macho repleto abus in malas qualitates imu-
tatur. **I**tem sicut dicit aristoteles. lib. xii. Natura
ordinavit in capite sensus et instrumenta sen-
suum secundum eorum dignitatem et secundam
animalis necessitatem et ideo posuit oculos in
anteriori parte capitis et superiori/ quod animal
debet videre quod est anterius. et quod sensus visus
ceteris subtilior est nobilior. **O**rgana autem audi-
tus posuit natura in medio capitis rotunda/ quod
auditus audit non recte sed arcuataque. **S**ensum
vero olfactus posuit natura post oculos quasi
medium inter visum et gustum. Nam ille sensus
visu est grossior. gustu vero subtilior. **U**ltimo
vero ponitur lingua que est instrumentum gustus
et tactus quorum operatio est circa substantias
magis grossas. unde sensibus sic ordinatis ca-
put est perfectum et totius corporis perfectio et
ornamentum (et sicut dicit aristoteles. ibidem. non
fuerunt ita bene posita instrumenta sensuum in
capitibus quadrupedum et brutorum. quoniam
auncule talium animalium sunt in parte superio-
ri capitis. et apparent ita/ quod tale animal non
est rectum neque erecti corporis / sed ad terram dedi-
nat. Deuiat etiam quandoque natura et errat in qui-
busdam monstruosis hominibus/ qui totum ha-
bent corpus hominis preter caput. nam belumam
habent faciem siue cannam (ut narat solinus.
Similiter errat natura in quibusdam anima-
libus monstruosis. sicut patet in lamia / que se-
cundum glo. super tres. caput virginem habet et
corpus beluinum. et dicitur quod quandoque lamie
possunt aliquem hominem comprehendere pro
muliebri facie blandiuntur/ et secum coire compel-
lunt usque ad defectum. et quando ulterius earum
libidini non potest satisfacere. ipsum dilaniant
moribus interficiunt et manducant.

Cerebrum (ut dicit constantinus. in pan-
teg. li. ii. c. xv. (est corpus album et li-
ne sanguine de spiritu et medulla
habens multum in cellulis tribus.

est distinctum / neruorum totius corporis est principium. inter duas pelliculas. s. piam matrem & duram est contentum / in summitate capitis tanquam in excellentiori loco corporis collocatum. sicut autem cerebrum naturaliter album / ut similitudinis cuiuslibet coloris esset facile susceptiuum. habet multum de spiritu / ut multus in eo esset motus. habet etiam multum de medulla ut caloris acumen generatum ex motu temperetur. parum vero habet de sanguine ne ei colore inficeretur / & sic omne apprehensum rubescere videretur. ideo etiam sine sanguine humidum ut cito in naturam sentiendi mutaretur (ut dicit constantinus). Ex tribus autem cellulis est distinctum quod cerebrum tres habet cavitates / que ventriculi a philosophis nuncupantur. in anteriori cellula siue ventriculo formatur imaginatio. in media ratio. in posteriori memoria & recordatio. Cognominatur pars anterior pro. posterior vero pars puppis vocatur. puppis minor est / quod pauci nervi ab ea procedunt. & est puppis dura ut nervi motui motum facilius patiantur. frigida etiam est & sicca. parum habet de spiritu / & medulla frigida / ut in ea melius fieret retentio. parum habuit de spiritu. ut fieret quietis generatio. parum habuit de medulla respectu anterioris / ut esset mediocriter dura / & sic forme impressio in ea diutius teneretur. Protra vero. s. pars anterior est maior / mollior / calidior / & liquidior. maior / ut nervi sensibiles ab ea procederent. mollior / ut sensibiles nervi ad susceptionem sensus facilius disponantur. calidior ut ad susceptionem forme imaginative aptior redderet. liquidior & humidior parum / ut nervus sensibilis facilius moueretur. Cellula vero inter primam & puppim media. calida est & humida plus ceteri habens de spiritu & medulla. de spiritu plus / ut perfectior fieret in ea ratio. discretio sicut in alijs membris sit per digestionem puri ab impuro separatio. multum habuit de spiritu / ut multus fieret motus. & multum de medulla ut temperaretur motus anime ut sic melius discerneret concepta. In istis tribus cellulis sunt tres operationes principales. quod in prima forma a sensibus apprehensa in fantasia siue imaginatione recolligitur / deinde ad mediam transmissa discernitur / postquam iudicium rationis ad ventriculum puppis transmittitur & memorie commendatur. sicut autem cerebrum rotundum ut capax sit spirituum / & ne facile patiantur. Ad defensionem autem cerebri fuerunt necessarii duo panes qui vacantur matres cerebri unus est grossus / scilicet dura mater. hic carneo supponitur / sed in medio cerebro ingrossatur /

& ad maiorem fortitudinem solidatur. non tamen immediate cum carne coniungitur / immo potius suspenditur & huc & atque illuc circa cerebrum substantiam dilatatae haec dura mater fuit necessaria ut piam matrem que ea tenerior est / a duricia carnis defenseret / & ut venas & arterias cerebri colligeret. et etiam si qua essent ibi spacia vacua impleteret. Secundus panniculus dicitur pia mater / quod dure matri supponitur / que mollior est dura matre unde substantiam cerebri circumvoluit / & predictas cellulas ab invicem separat & discernit nec superfluit pia mater. quia cerebrum ulterius venas recolligit. cerebrum etiam ne sua liquiditate diffluat / coadiuvando custodit. cerebrum etiam cooperiens & amplectens ipsum a dura matre defendit / insuper per venas quas habet cerebrum nutrit & per arterias quas continet / spiritum ei transfundit. Cerebrum est etiam membrum movens & regens omnia membra corporis interioris singulis sensum laiciens atque motum quo impedito omnia in corpore impediuntur / & bene se habente omnia que sunt in corpore / melius disponuntur. Dabet autem cerebrum hoc proprium quod sentit. & sequitur motum lune. qua crescente medulla cerebri crescit. qua deficiente / diminuitur in substantia & virtute. Nam tunc in seipsam se contrahit & alij spiritui ita libere non obedit. & hoc patitur lunaticis & in epilepticis qui in novilunio & plenilunio potissime molestantur. Et hoc est quod dicit aristoteles. li. xij. Cerebrum (inquit) quod nimis exsiccat vel humectatur. non facit suum opus / sed infrigidat corpus & liquefacit ipsum spiritum. & ideo accidunt infirmitates & amissio intellectus & tandem mors. Item animalia nimis magnum cerebrum habentia sunt multi somni. & hoc forsitan dicit propter humiditatem multam que inde resoluta in fumum opilante meatus cerebri includi somnum. Item alibi ibidem. Cerebrum non habet in se vel ex se sensum tactus sicut nec sanguis / nec alie superfluitates animales. & non est in corporibus omnium animalium nec ad salvandum naturam. & quod mirum est cerebrum omnibus corporis partibus sensum tribuit / & tamen de se & in se nihil sentit. Item ibidem sentit idem. Omne animal habens sanguinem & solum / habet cerebrum vel aliquod membrum conveniens loco eius. sicut animal multipes. & sic simile. & quavis sit in omni animali sanguinem habente. nihil tamen sanguinis continet in substantia medulle sue (sicut dicit aristoteles in tertio libro.) Item aristoteles libro de animalibus sexto. cerebrum est frigidum substantialiter & humidum & ideo fons caloris animalis scilicet cordi est oppositum ut scilicet humectetur.

De partibus huius corporis.

et temperatur supfluitas caloris et siccitatis arteriarum/ ex quibus rebe cerebri est cortex. nam ex corde procedunt arterie (sicut dicit haly.) ex quibus proponitur rebe mirabile in quo quasi involuitur cerebrum et in illo rebe digerit spiritus animalis et per ipsum spiritum fit penetratio virtutum cerebri ad alia membra. et ideo ut dicit ar. ibidem quod cerebrum est primum membrum in creatione animalis post creationem cordis. Galie. tamen dicit quod cerebrum bene complexionatum debet esse in quatuor qualitatibus temperatum. sed sicut ibi dicit haly. complexio cerebri naturalis magis est frigida et humida quam sit calida siue siccata quod fuit necesse ad in frigidationem predictae rebe et ad mitigationem caloris accidentalis cerebri qui accidit ex assiduitate sui motus. Item ar. li. xv. homo inter omnia animalia siue quantitatis maximam habet cerebrum. quia cor maxime est caloris unde propter caloris dominium et bonitatem complexionis est homo boni intellectus et intelligentior animalibus. Et non possunt infantes longo tempore caput portare rectum propter cerebrum magnitudinem et ponderositatem donec a calore cordis mediantibus arteriis a suo pondere allevientur. Bona vero cerebri dispositio sicut et mala per suas cognoscit actiones. Nam si fuerit substantia cerebri mollis dura ac puia/ de facili recipit formarum impressiones et sigillationes. unde propter velocitatem sigillationis formarum rebe/ est habens eam bone et velocis discipline. quando quod vero e converso est non mollis vel est turbida/ efficit habens eam durius et tardius recipit impressionem vel impressiones. sed tamen cum recepte fuerint/ receptas diu seruat quod est signum siccitatis sicut fluxibilitas et labilitas est signum humiditatis. ut dicit haly. et sic de aliis qualitatibus intelligendum est. verbi gratia. Si vero fuerit quod sollicitus consuetudinaliter mobilis/ instabilis audax/ iracundus/ calidum cerebrum videtur talis habere. e converso se habens frigiditate pretendit. Si vero fuerit piger/ obliuiosus/ somnolentus/ humidum nimis designat et e converso. si fuerit multum vigilans et memoria tenax deignat siccum et vero excedens fuerit cum caliditate humiditas multe sunt supfluitates et multe accidunt capiti infirmitates. Nocet autem calida et humida et potissime meridionalis aer et profert septentrionalis ad eum somnus. nec potest longo tempore vigilare. et quando dormit/ accidit ei subter/ id est quies falsa. visum habent torbidum et sensus non datus. Si vero excesserit cum caliditate siccitas/ peiora accidunt sint hominata. nisi quod tot supfluitates non generantur sensus. Siquidem sensus habent tales sensus datus/ et a supfluitatibus mundos. sed

plus vigilant quam alii homines et sunt aiosi/ vani/ qui et instabiles. et cito accidunt talibus caluities post adolescentiam/ quauis in eis precesserint multi crines. Similiter si excesserint frigiditas cum siccitate/ solent tales habere claros sensus et mundos meatus a supfluis in iuuentute et omnino sine infirmitate. sed quando prenditur etas de leui causa debilitantur et velocius senectus festinat et apparet cito in capite. quia eis aduenit cito canis. et si fortior fuerit siccitas quam frigiditas cum canicie efficiuntur calui. Si vero fortior fuerit frigiditas caluities non accedat. Quando vero excedit frigiditas cum humiditate accidit profunditas somni et sensus eius sunt mali et superfluitates multe. et si intendatur frigus aut humiditas/ patiens incidit in apoplexiam. vel in paralysim/ vel in mortem et non accidit habenti hanc dispositionem caluicium. ut dicit galie. in regni et in comen. dicit idem haly. Et de proprietatibus capitis et cerebri dicta sufficiant.

Caluaria est arterio: pars carni ab ossibus caluis sic dicta propter capillorum defectionem. et neutra cum pronunciatur. unde dicit Isido. li. xi. c. ij. Sicut verter dicitur superior pars capitis exterius ubi capilli capitis colliguntur et in qua cessant verter/ unde et nuncupatur sic occiput dicitur pars capitis posterioris quasi contra caput. caluaria capillis spoliatur cito propter eius siccitatem. vertex tardius. sed occiput tardissime siue nunquam propter humoris supfluitatem. De capillis autem quere infra eodem

Oculi (ut dicit Isido. li. xi. c. ij.) quasi occulti sunt dicti. quia eorum aliorum tegmina occultant ne alicuius incidentis iniurie ostensione ledantur siue quia occultum lumen et secretum positum intus habent. ubi inter omnes sensus sunt anime viciniores. Nam in oculis omne iudicium mentis est. unde anime perturbatio vel hilaritas in oculis apparz. similiter amor vel odium. et ceterae passionis. Dicuntur et lumina. quia lumen exterius accipiunt et acceptum comunicant et refundunt. Sunt autem oculi instrumenta visus ut dicitur constan. et sunt duo. ut si forte visus pateretur eius defectus per alterum suppleretur. et quoniam oculus est loco speculatoris/ ideo locauit natura oculos in eminentiori loco corporis. Sunt autem decem cause ipsius oculi substantiam componentes. scilicet septem tunice et tres humores. Inter humores vero primus albugineus. secundus crystallinus. tertius vitreus. Septem autem tunice sunt septem pellacule siue tele que circundant.

illos humores et ab invicem distinguunt. in quibus/ vel in quorum medio format visus et sic sunt a natura invicem ordinare quod quatuor sunt a parte anteriori/ quarum prima dicitur tela aranea/ secunda vvea/ tertia cornea/ quarta coniunctiva. Tres vero sunt a parte interiori. scilicet retina secunda/ et sclerotica. i. dura ut post patebit. Inter hec autem omnia unum solum est visus instrumentum. scilicet humor crystallinus a crystallo sic dicitur quod crystallo in colore sic assimilatur. Est igitur crystallinus humor (sicut constat) albus/ lucidus/ clarus/ in superficie planus/ in medio omnium aliorum collocatus. et hoc modo/ ut ei ab alijs omnibus equilater servetur. fuit etiam purus/ clarus/ et diaphanus/ ut cito in oppositos colores transiret et omnium colorum indifferenter similitudine immutaretur. fuit etiam rotundus in forma et substantia/ ut non facile lederet/ nec in eius angulis superfluum aliquod colligeret/ nec casualiter pateret. Sed ne nimia rotunditate nimis esset mobilis habuit aliquam planitatem/ ut ad moderantiam eius velocitas duceret. nam omnis res que penitus rotunda est in sua latera instabilis est et non firma ut dicitur constat. quod autem per istum humorem habeat fieri visus patet per hoc quod si aliquid inter ipsum et spiritum visibilem induderet ut lumen vel aliud actus videndi auferret/ cum spiritus visibilis ad ipsum penetrare propter obstaculum non valeret. Dicitur autem humor iste a partibus cerebri superius per vias et diaphanas. et hoc proprie est pupilla siue medius oculi punctus ibique est proprie vis videndi/ ubi nobis proprie videndum relucet quedam imagines velut in speculo apparentes. sed de hoc infra dicitur. Dicitur autem humor in medio aliorum duorum collocatus. scilicet vitri/ et albuginei. Vitreus autem humor a parte interiori albugineus vero a parte anteriori. Vitreus autem humor ad modum vitri purus est/ et perspicuus. et arabice dicitur gelados/ cuius iuuamentum est duplex. Primum et principale est quoniam sanguinem nutriturum crystallinum humorem suscipit ipsum et dealbat et apratur sic facile convertatur in substantiam crystallinam. Non enim fuit conveniens ut tam purissimus humor purum susciperet nuntius quod quidem fieret si sanguis rubeus non digestus/ non dealbatus non sublevaretur crystallino humori/ occasione aliqua se misceret. Aliud etiam est iuuamentum ut prohibeat humores crystallinum et a tractu et asperitate tunicarum que respectu ipsius dure sunt plurimum atque grosse. Alius vero humor. scilicet albugineus/ qui alio nomine dicitur euagaydos est a parte anteriori quod etiam dupliciter iuvat crystallinum. Nam prohibet eius lesionem et sua humiditate temperat crystallinos vel crystallini siccitatem/ cum albugineus sit humor in oculis magis humidus/ et crystallinos magis siccus. spissitudine etiam sua aliquantulum spiritum visibilem aggregat et confortat. Iste tres partes oculi licet vocentur humores. non tamen secundum veritatem sunt humores. quod non sunt liquide et fluxibiles et humores/ sed longe maiorem habent in se humoris densitatem. Sunt etiam corpora vegetata et habentia virtutes innatas quod alicui humorum non convenit. dicitur tamen humores propter maiorem mollietatem et perspicuitatem quam habent quam cetera membra corporis. et magis sunt obediencia quam alia organa sensibilia actioni animalis spiritus et virtuti. hi tres humores ne pariter commisceantur tunicis interioribus et exterioribus ab invicem separantur. Ordinantur itaque quod iste septem tunicas in hunc modum. nam iuxta crystallinum humorem a parte interiori immediate est tunica que dicitur retina a venis et arterijs pie matris est orta et coacta in modum retis/ portans secum abum ad vitreum humorem/ et cum suis nervis sensum ad crystallinum transmittit. post retinam vero immediate sequitur tunica secunda/ na ab ipsa pia matre generata/ que retinam nutrum defendit ne rupta casu aliquo aut ledaatur. Tertio sequitur tunica que dicitur sclerotica id est valde dura a dura matre cerebri. procedens a tunica ossis omnia alia defendens. et est quasi ligamentum oculorum. A parte vero anteriori immediate iuxta crystallinum humorem est tela aranea. sic propter sui subtilitatem dicitur/ ut esset spiritui pura ex subtilioribus partibus retine tunice generata. hec autem tunica posita est inter crystallinum et albugineum humorem prohibens eos commisceri. hec tunica scilicet aranea coniuncta cum interiori retina ipsum facit orbem. nam hec due tunicas intra secludunt humorem crystallinum. Post hanc sequitur tunica vvea sic dicitur eo quod vvea nigri assimilantur in colore et hoc sano nature consilio. Nam omnia predicta in compositione oculi erant alba et clara et spiritus visibilis disgregatus. et ideo necessaria fuit tunica vvea/ ut sua nigredine lumen in oculo aggregaret. nam nigredo est congregativa visus hec etiam tunica ad modum spongie est quodammodo porosa/ et vinosa nervorum secundum constat. continens fila ut crystallinum humorem a superflua humiditate depuraret et spiritum circumstantibus alijs ministraret. Hec tunica vvea a parte anteriori cum tunica secunda in parte interiori coniungitur. Due coniuncte faciunt secundum orbem. claudentes intra se albugineum humorem. quem ibi collocavit natura ut spiritum dare faceret/ et

stallidos vel crystallini siccitatem/ cum albugineus sit humor in oculis magis humidus/ et crystallinos magis siccus. spissitudine etiam sua aliquantulum spiritum visibilem aggregat et confortat. Iste tres partes oculi licet vocentur humores. non tamen secundum veritatem sunt humores. quod non sunt liquide et fluxibiles et humores/ sed longe maiorem habent in se humoris densitatem. Sunt etiam corpora vegetata et habentia virtutes innatas quod alicui humorum non convenit. dicitur tamen humores propter maiorem mollietatem et perspicuitatem quam habent quam cetera membra corporis. et magis sunt obediencia quam alia organa sensibilia actioni animalis spiritus et virtuti. hi tres humores ne pariter commisceantur tunicis interioribus et exterioribus ab invicem separantur. Ordinantur itaque quod iste septem tunicas in hunc modum. nam iuxta crystallinum humorem a parte interiori immediate est tunica que dicitur retina a venis et arterijs pie matris est orta et coacta in modum retis/ portans secum abum ad vitreum humorem/ et cum suis nervis sensum ad crystallinum transmittit. post retinam vero immediate sequitur tunica secunda/ na ab ipsa pia matre generata/ que retinam nutrum defendit ne rupta casu aliquo aut ledaatur. Tertio sequitur tunica que dicitur sclerotica id est valde dura a dura matre cerebri. procedens a tunica ossis omnia alia defendens. et est quasi ligamentum oculorum. A parte vero anteriori immediate iuxta crystallinum humorem est tela aranea. sic propter sui subtilitatem dicitur/ ut esset spiritui pura ex subtilioribus partibus retine tunice generata. hec autem tunica posita est inter crystallinum et albugineum humorem prohibens eos commisceri. hec tunica scilicet aranea coniuncta cum interiori retina ipsum facit orbem. nam hec due tunicas intra secludunt humorem crystallinum. Post hanc sequitur tunica vvea sic dicitur eo quod vvea nigri assimilantur in colore et hoc sano nature consilio. Nam omnia predicta in compositione oculi erant alba et clara et spiritus visibilis disgregatus. et ideo necessaria fuit tunica vvea/ ut sua nigredine lumen in oculo aggregaret. nam nigredo est congregativa visus hec etiam tunica ad modum spongie est quodammodo porosa/ et vinosa nervorum secundum constat. continens fila ut crystallinum humorem a superflua humiditate depuraret et spiritum circumstantibus alijs ministraret. Hec tunica vvea a parte anteriori cum tunica secunda in parte interiori coniungitur. Due coniuncte faciunt secundum orbem. claudentes intra se albugineum humorem. quem ibi collocavit natura ut spiritum dare faceret/ et

De partibus hūa. corpo.

cristallino hūoꝝ hūiditatis naturaz ministraret
Post hanc immediate sequitur tunica que ab
effectu dicitur cornea. quia cornu lucido ē simi-
lis et perua est/ et spiritus visibilis ratione sue
transparentie et ratione aliquantule densitatis
sue est agregatiua. visus est aliquantulum co-
operatiua. ratione etiam sue fortitudinis et co-
adherentie a nocuentis exterioribus est inte-
riorum fortium minus defensiva. et hec tunica
que dicitur cornea atq; interiori scilicet scironica
coniuncta alium facit orbem. Nam he due tu-
nice scilicet exterior cornea et interior scironica
vitream humorem orbiculariter in se claudunt
Ultimo autem in superficie oculi exterius po-
nuntur coniunctiua. que a carneo descendens nō
rotam tegit oculum sed consistit in angulis oca-
lorum eos scilicet ligans et retinens vt in debi-
ta maneat fixatione.

Ad oculum autem sic depositum et per-
fecte organiatū defertur spiritus visi-
bilis per hunc modum. A proza enim
id est ab interiori parte cerebri exeunt duo ner-
ui concaui qui dicitur obtici qui in substantia
cristallini humoris se infigunt. hi duo nerui con-
caui transversaliter per modum cruras infigū-
tur in oculis et intermino siue puncto contactu
coniunguntur. et hoc in geniose facit natura vt
altero clauso vel ipedito spiritus vitalis ad al-
terum se transferat. et ibi perfectius suam com-
pleat actionem. vnde tunc pupilla in videndi
actu confortatur propter virtutis visive coadu-
nationem. vt patet in sagittarijs qui vno oculo
clauso directus iaculant et sagittant. Item
ideo pariter connectuntur vt ex mutua sustenta-
tione efficiantur fortiores. Item ideo conueni-
unt in termino contactus/ vel vnum duo videri
atur. quod fieret si vterq; oculus proprium ido-
lum videret. vnde oportet qd virtus visiva con-
tinetur ad vnum organum in quo sit vna virtus
fontalis deriuata in pupillis (sicut dicit auctor
perspective) vt patet in illis qui oculis digitos
supponunt/ in quibus vna depressa pupilla re-
liqua eleuatur. vnde et spiritus visibilis diui-
ditur et vna res duplex videtur. et hec est causa
quia lumen ab vno oculo tendit sursum. et ab
altero excedit retrorsum. vnde radius ab vtroq;
oculo extens tangens extrema rei medium inter
cidente acre non penetrat. vnde duo videt cor-
pora/ cum tamen non sit nisi vnum. non tamē
omnis strabus videt sic. quauis sint oculi in-
equales. quia radius pyramidalis recta linea
egredietur ad superficiem rei vise. sicut supra
dictum est de sensu visus supra li. iij. Oculus
igitur bene dispositus consideratur quātz ad

perfectam partium suarum compositionem vt
supra patet. Item quantum ad situationem.
locum enim sibi vendicat superiorēz ppter sue
subtilitatis dignitatem et maximam quam bz
cum anima vicinitatem (vt dicit Irido. et anis.
Item quantum ad quantitatis debitam pro-
portionem. non enim debet esse nimis pminēs
et erectus/ quia signat perturbationem discreti-
onis. nec nimis profundus quia signat defe-
ctum nature et virtutis. mediocritas igitur est lau-
dabilis. Dicit tamen ansto. libro. xij. Profun-
dus visus videt a remotus. Nā motus est an-
teq; exeat de organo visus non diuiditur neq;
consumitur. sed directe vadit radius visibilis
ad res visas sicut patet supra de visu. Item cō-
sideratur quo ad motus diuersificationez. Nā
in motu debet esse mediocritas qz si fuerit oca-
lus nimis mobilis signat excessum caloris et p-
nosticat mentis instabilitatem et affectionum
mutabilitatem nimis vero tardus motus con-
trariam signat dispositionem. s. excessum frigi-
ditatis et pertinaciam effectus et voluntatis.
Mediocritas igitur motus laudabilis est quia
signat facilem mentis apprehensionem/ et in-
apprehensibilem debitam fixationem. vnde dicit an-
sto. li. xij. Clausura oculi debz esse mediocriter
festina. qz si fuerit multe apertionis et pauce
clausure et verecundia denotatur et stultitia (si-
cut dicit in li. i. Si vero fuerit nimis tarda ap-
tio designat defectum virtutis et compactionē
materie in nervis que actioni spiritus non obe-
dit. vt patet in litargijs. Item considerantur o-
culi proprie quo ad sue actionis perfectionem
qz oculus si fortis est apprehensionis et de fa-
cili sine reuerberatione iudicat de obiectis bo-
nam dispositionem signat vt patet in oculis a-
quilinis qui solem in sua rota apprehendunt
actio autem oculi consideratur secundum acu-
tum et obtusum. Nam cuius visus subtilis fa-
cit et multus remota et ppinqua apprehen-
dit. qz multus videt remota. qz vero subtilis ē
discernit ipsa visa. Oculus. n. pui visus (sicut
dicit an. li. xij. nō bene videbit a remotis spūs
vero grossus et multus remota videt/ qz multus
sed nō pfecte/ qz grossus. paucus vero et subti-
lis videt ppe et pfecte/ s. nō videt a lōge/ pp vi-
sibilis spūs paucitate. qz qd videt pfecte vidz
ppter eius subtilitatem. paucus vero et grossus nō
videt longe ppter sui paucitatem. neq; pfecte/ p-
pter sui grossitudinē. secundum vero qd quis bz
spm visibilem magis grossum et turbidum tā-
to difficilior est et debilioꝝ habet videndi ac-
tum. Item consideratur oculus secundum co-
loris variationem. quia secundum ansto. li. xij.

Oculi in principio generationis habent viridem colorem, deinde mutantur in nigredinem vel glaucitatem vel quemcumque medium colorem in eis indecentem. Nam si fuerit humor multus et spiritus visibilis paucis in aliquo accidente perturbatus, color niger in eo fortificatur. Si vero fuerit humor paucus et spiritus visibilis debilis, erit color glaucus. Nam (sicut dicit aristoteles) glaucitas quidem oculorum motus debilitatis est. Si autem fuerit humor mediocris et spiritus fuerit temperatus ex causis convenientibus ad albedinem et nigredinem color erit varius. Oculi igitur si fuerint nigri, de die erunt visus acuti propter luminis et humoris in organo visus aggregationem, de nocte vero erunt obtusi, quia lumen noctis est debile et humor nocturnus est naturaliter grauioris motus. **U**t dicit aristoteles. Oculus vero glaucus e contrario debilis est de die, de nocte vero fortis quia cum materia glaucitatis ex se sit lucida ad iunctura lucis diuine multum disgregatur, et ideo in actu videndi manente luce spiritus visibilis debilitatur. De nocte vero visibili in oculo coadunato, claritate intra humorem paucum preterea modum recedente permanet in oculo potentia videndi et iterum obscura aliquantulum iudicanda, ut patet in munitione legis. Item consideratur per partium circumstantiarum dispositionem sicut ex alijs, et super alijs quod si fuerit oculi, scilicet alia cooptoria intus carnosum et humorum superfluo repleta visum impediunt, quod huiusmodi alia aerem grossum propter paruitatem sui motus non intercedunt. Si lacrymale quod sequitur ad angulos oculi fuerit multe carnositatis, sicut accidit oculi milui, signatur astutia et fortunatio mala. Alias proprietates oculi que re supra in tractatu de sensu visus, et hec de oculi compositione et effectu dicta sufficiant.

Pupilla secundum Iulium, li. xij. c. ij. est medium punctus oculi ubi est vis videndi in qua quia parte imaginum videntur pupilla appellatur, paruuli enim pulli appellantur. Vocatur autem pupilla eo quod pura sit et impolluta ut puella. Dicunt autem philosophi easdem pupillas quas videmus in oculis per triuennium morituros non habere quibus non visis certa desperatio est, habet autem circa se quedam circulus que corona dicitur qua discreta nigredine albe pres oculi a pupilla separantur, hec corona rotunditate sui ornati ambitum pupille et in ipsa consistit maxima oculi pulchritudo, huiusmodi ysaie. Sicut autem dicit beryllus, pupilla est in qua formantur imagines eorum que videntur in oculo, omnia autem que sunt in oculo

et tunicis et humoribus aut sunt in aera pupillam aut ei seruentia, et ideo sedet in medio omnium ut regina, parua siquidem est pupilla in quantitate, maxima tamen est inter omnia membra in virtute, et ideo maxima sicut et minima comprehendit, interius a spiritu a cerebro veniente, exterius vero a lumine immutat, unde mediante luce rei obiecte speciem in se recipit et recepram anime iudicio transmittit. Nam a singulis partibus rei vise confluunt linee que faciunt pyramidem cuius conus est in pupilla, et basis in re visa, sicut supra de visu est ostensum, quere ibi, hec pupilla omnium colorum et figurarum rerum superficiem exprimentium est distinctiua et diiudicatiua, in medijs coloribus et figuris siue formis delectatur. Corumpitur autem in extremis aut saltem propter disconuenientiam commistatur, ut dicit philosophus. Item omnia que extra ipsam sunt sibi obiecta videt et diiudicat seipsam autem nunquam videt per lineas rectas super quas venit species rei vise ad visum, sed quando se videt, hoc accidit per radiorum reflexiones, quando primo multiplicatur species rei vise a re ad speculum, et a speculo fit reflexio ad visum (sicut dicit auctor perspective) et ideo forsitan spiritus visibilis in aspectu speculi delectatur quia per radiorum reflexionem quasi in se reuersus fortificatur, et quodammodo roboratur. Item pupilla omnia sub angulo comprehendit quod siue radij a pupilla ad rem visam exeant siue a re visa ad pupillam redeant semper in pupille medio siue centro tanquam in cono angulariter vniuntur, nam angulis duarum linearum alterius est contractus et ideoque omnes linee per quas formatur visus vniuntur et quasi angulariter a pupille cono, ideo bene et proprie dicitur a philosopho quod oculus omnia videt sub angulo. Item inter omnes partes corporis maxime est sensibilis et propter nobilitatem sue complexionis maxime est passibilis, et ideo citissime leditur sed difficillime reparatur, et ideo natura dedit ei naturam defendendi, scilicet tunicas et cooptoria ut sic resistent facilius carni interius vel exterius inferentibus lesionem. De his autem oculi et pupille passionibus, quere infra in tractatu speciali, lib. vi.

Alia sunt oculorum tegmina a celando sic dicitur eo quod oculos regant et celant tuta custodia, ut dicit ysaie, li. xij. c. ij. Sunt autem alia in substantia nervosa et tenua propter facilitatem motus, quod suo motu continuo aerem intercedunt, et sic a lesione aeris externi custodiunt oculos et defendunt, hec alia palpebre dicuntur quia palpitando semper mouentur, assidue enim ad inuicem concurrunt ut assiduo

motu reficiant obtutum. ut dicit tam *constan.* *q* *psodo.* sunt munite palpebre villis pilorum ut apertis oculis si quid incidit vel occurrere repellatur et ut involutis ipsis securus et quiens dormiatur. Item ut aerem medio ceter intercedendo viuificent et sic visum serenum custodiant et cōseruent (huic *psido. c. ij. supra dicto* *Secundum constan.* aut palpebre habet pilos nō omino rectos sed in extremitatibus medio ceter reflexos et hoc ingemata est natura ut habilius se claudent et fortius si quod impedimentum occurreret ei efficacius obuiarent. Item hec alia in crescendo determinatam habet quantitatem a natura. et ideo eorum pili non se extendunt nec cresunt ut capilli. Sed determinatam habent portionem. et ideo secundum *constan.* palpebre nō sunt molles nec porose sed potius dure ut pili crescentes sint duri et reflexi et nō nimis in crescendo se extendant sicut herba crescit in terra dura modica fit et erecta et non illa que in terra molli. Das palpebras et alia fecit natura. ut essent corpori ornamenta et oculis iuamenta. Unde dicit *ansto. li. iij.* q̄ omne animal generans et solum habet pilos in palpebris. et omne animal quadrupes claudit oculum per palpebram superiorē. auis autem loco palpebre habet quoddam cooptorium ad custodia sensus visus et claudit oculū p̄ telā quādam appropriatam extremitatibus oculorum. et quia natura oculi est aquea et humida indiget tali custodia. Item omnis auis claudit oculū palpebra inferiori sed animal quadrupes a superiorē. Item omne animal carens palpebris est debilis visus. ut patet in piscibus / leporibus / et bmdō. ut dicit *ansto. li. iij.*

Superalia sunt dicta eo q̄ alijs sūt supposita. que ideo pilorum multitudine sunt vestita / ut sunt oculis iuamenta ad depellendū humorē vel iudorez de capite influentem. Inter alium vero est illud medium spaciū quod est inter supalia siue pilis (ut dicit *psido. li. xi.*) Sunt autē supalia aliorum iuamenta (s̄m *constan.*) ne quid nocuum extrinsecus adueniat. phibentia. sūt et honestantia / q̄ nullus sine eoz p̄sentia decorat. Dabent autē supalia quandā vim latentē passionem aie indicatiuam (s̄m *ansto.*) q̄ cum fixerint supalia recta sicut linee p̄cedūt femineā molliem vel aīmi leuitatem. Item superalia dimissa et nimis pressa vel depressa signant inuidum. sicut dicit *ansto. li. i.* Item supalia eleuata et in pilis spissa aimositatem p̄cedunt. de paupata vero a pilis et oblonga tumiditatem. Item si fuerint spissa et longi pili visum

quodam modo obumbrantia excessus caloris signant. Item si fuerint multe carnis et pauca pilositas sensum durum signant et obtusum et frigiditatem in mēbris principalibus dominātem. Item si fuerint pilis spoliata aut interiorē signant sanguinis corruptionem. ut patet in leprosis. aut naturalis humoris cōsumptionem ut in ethicis et similibus. aut meatū et vitium humorum opilationem. ut patet in castratis et dicuntur crescere contra senectutē in tantum q̄ visum impediunt nisi rescindantur ut dicit *Ansto. li. iij.* Item dicit idem *li. iij.* In frequenti coitu nimis cadunt pili superalioz vel albescunt. quod quidem accidit p̄pter humiditatis consumptionem / et p̄pter defectum virtutis / et p̄pter frigiditatis cerebri angimentationem. Nam nimia siccitas caluiciem generat. superabundans vero frigiditas caniciez introduxit sicut supra dictum est.

Frons ab oculoz foraminibus est nominata. ut dicit *psido. Dec. n.* quandam animi imaginationem et initium mentis sua specie exprimit dum leta vel tristis est. Secundum autem veritatem essentialē est frons (ut dicit *constan.*) os semicircularē nec multum durum nec multum molle. q̄ ideo fuit necessarium. ut esset temperamentum ne lederetur vicinitas oculorum. pelle autē et trinfecata est ad sui defensionem ad alioz organoz sensibiliū continuationem et ad totius capitis decorationem. totius enim animalis virtuositas potissime in frōte lucet. frōs enim (ut dicit *phīs.*) sedes est verecūdie et honoris. et hoc quidem est p̄pter vicinitatē imaginatiue virtutis. eius virtute tristis vel leta. decentia vel indecentia rationis iudicio subito deferuntur vbi utiq̄ discernuntur. frons itaq̄ omnium nervozum a cerebro descendentiū ad sensum p̄ficiendū quodāmodo tunis est et defensaliū infra cuius concavitatem descendūt nerui ad omnia instrumenta sensum inferiorū quozum ministerio de omnibus obiectis sensum apud rationis domicilium fit iudiciū. v̄s̄ secundum *grego.* frons est dignissima pars capitis exterioris vbi imprimuntur caractens signum salicet signum iustitiae et salutis. ut signaculum crucis quod quondam erat supplicium modo loci habet in frontibus imperatorum. frons igitur bene disposita omnia predicta manifeste sed si fuerit a medio ceterate degenerā alia s̄m p̄bm pronosticat et figurat. dicit. *n. ansto. li. i.* Qui frons fuerit magna signat ponderositatem dedinantem ad stultitiam et q̄ fit iter medio ceterate parua signat bonitatem p̄tūis

sed quando nimis elevatur et quasi in superfi-
cie rotundat/ excessum signat colere et feruoris
et tales sepe dispositi sunt ad colericas passio-
nes sicut ad furesim/ et furorem. srons autem
respectu aliorum membrorum faciei modice est
carnositas et pinguedinis. cuius causa est (se-
cundum haly. et aristo.) quod carnositas et pin-
guedinis supfluitas impediunt intellectum. et
ideo nimia carnositas in fronte cum quadam
relucencia et extensione cutis signum est corru-
ptionis. ut patet in leprosis. Item nimia frontis
attenuatio/ et superficialis pellis corrugatio i-
tenore designat cerebri defectum/ et humoris
substantialis finalem consumptionem. ut patet
in antiquis senio vel morbo longissimo tem-
pore manitis.

Timpus vel timpa dicitur illa capi-
tis membra ad dextram sinistram
et capitis adiacentia. que sic dican-
tur. quia sui mobilitate continua quasi inernal-
lis temporum immutat. ut dicit Isido. li. xi. c. ij.
Sunt autem tempora sibi constant. ossa vniuersa
posita in lateribus oculorum constituta/ que qui-
dem aliquantulum sunt mollia et nervosa. et
fuit necessarium propter sensum et motum oculo-
rum proficiendum. Nam per tempora ad instrumē-
ta sensum mediante nervis spiritus animalis
defertur/ et per eandem antonomiam spiritus vi-
talis per quasdam arterias a corde ad cerebrum
demandatur. unde propter nervorum sensibilitatem
et propter arteriarum venarumque pulsationem in lo-
co temporum colligantur sunt passibilia et fa-
cilia ad lesionem. unde animal percussum in lo-
co temporis de facili moritur. quod (sicut dicit ar-
isto. li. xix.) percussio que cadit super ossa tempo-
rum mortalis est. quod si in eis contingat vulnus/
animal perditatur. et hoc accidit. quod humor qui
est in temporibus cito exit propter ossium tenui-
tatem/ et tempora citius canescunt propter hu-
oris paucitatem et siccitatem in eis dominantem
et propter convertibilitatem ad naturam frigidita-
tis. Item tempora interius villosa sunt aliqua-
tulum. unde humorem a cerebro vententem re-
cipiunt/ signum et somnum oculis inducunt. et
si illi villi fuerint compressi/ per eliquationem
contenti humoris/ oculos lacrimari faciunt.

Auris est instrumentum auditus et
est dicta auris a vocibus hauri-
endis. quia greci ipsam vocem au-
densidem vocant. Unde dicitur aures quasi au-
des. vox enim repercussa per earum anfractus
administrata sonum facit quo sensum excipi-
unt audiendi. Summa auris particula dicitur
pinnula. pinnam enim antiqui aurium vo-

cant. Nec Isido. Est autem auris proprie que-
dam substantia cartilaginea que duabus cau-
sis fuit necessaria. Defendunt enim ne quid no-
cium in auditum cadat. sicut oculos defendunt alia
Preterea auditum adiuvant. Nam vox paul-
si aeris cum venit ad cartilagineam ibi fortiter co-
adunatur unde intrat foramina que sunt audi-
tus propria instrumenta. Sunt autem hec foramina
in petroso osse constituta/ in quibus nervi de-
scendentes a cerebro sunt infixi sensum et motum
aurebus deferentes et immutationem vocis in fo-
raminibus receptam iudicio anime deferentes. et
sunt hec foramina sicut rotularum transuersa. Et
hoc ne frigidus aer nimis cito intret et interio-
res panniculos sive nervos ledat. et ne aliquod
nocuum incidat/ quod auditum impediat instru-
mentum (ut dicit in panthe. li. iij. c. xv.) pantiur
aurebus multipliciter. quod aliquando ex aposte-
mate in aure existente. unde et sanies egreditur
ab aure. Item ex venibus foramen ab extrin-
seco intrantibus. vel ex putredine humoribus in-
trinsicis nascantibus. quorum signum est prurigo
intra aunculas et trillatio et sentis eorum moro
Item ex superflua carne atque venuca pantiur au-
ricula quando mali humores in ea coadunantur
Item pantiur ex mala dispositione nervi aure
ingrediens. sicut patet in senitu et timitu et
bimoi. que contingunt ex ventositate in panni-
culis cerebri se daudente in parte nervi pantiur
Item pantiur ex grossis humoribus illic se mo-
ventibus. et tunc sentitur gravitas capitis cum
sonitu et timitu. Item deficit auditus ex defe-
ctu virtutis audibilis vel ex corrugatione et co-
treactione nervi sensibilis. sicut in senibus co-
tingere consuevit. Item aliquando fit surditas
cum puer procreatur in utero quando natura
negligit instrumentum auditus perforare. et
est propter sui defectionem/ vel propter naturam
quam inuenit sibi natura inobedientem. Item
pantiur ex acuta egritudine cum colericis humo-
res ad cerebrum ascendentes auditum impedi-
unt. hoc adiuvat si per digestionem colera pur-
getur. unde dicit in ampho. Surdis si solu-
tio colerica subuenit surditatem tollit (bucis
et constant. Item dicit aristo. li. xix. instrumentum
auditus plenum est spiritu naturali. quod sicut spiritus
naturaliter facit in venis motum pulsatilem/
sic in aure facit virtutem auditus. et propter hoc
addiscuntur res per sensum auditus. et dicitur
ibi quod creatio aurium fuit manifesta tela et conti-
nes fuit tenuis et hoc propter subtilitatem ipsius
auditus. Debilitatur autem auditus temporibus
humide complexionis et precipue in frequen-
ter coeuntibus. et hoc propter turbationem spirituum

De partibus huma. cor.

qui perficiunt auditum (nam ut dicit aristo.) frequens nimis coitus corpori et cordi nocet. Idem dicit baly. Item sicut aristo. li. xij. In rationali animali aures ponuntur naturaliter in medio capitis rotundi. quia aures non in una parte recte sed potius vnicuique vocum et sonorum differentias comprehendit. In animalibus vero quadrupedibus que caput habent inclinatum ad terram et non sunt elevati corporis sunt aures in superiori parte capitis. ut patet in bobus / in asinis / et in equis et motus auricularum huiusmodi animalium sunt multum propter elevationes sui loci. et quia multum moventur in partes diversas recipiunt sonum repercussione multa. Item idem aristo. ibidem. Nullum animal ovans habet auriculas expressas nihilominus tamen habent aial talia quasdam vias occultas. et etiam volatilia aures carere exterioribus / habent tamen foramen manifestam et viam apertam per quam auditus perfectissime celebratur. Item homo inter omnia animalia habet aures minus mobiles et etiam secundum dimensionem situs breviori / sed quo ad audiendum maxime sunt efficaces. (ut dicit li. i.) Et hoc est propter bonitatem complexionis. unde quando nimis est excessus in aures hominis in magnitudine alijs signis concurrentibus / signum est stoliditatis et tarditatis intellectus. (ut dicit aristo.)

Nasus est instrumentum olfactus sicut Galieno. a naribus autem dicitur nasus. Nares autem ideo sic vocantur / ut propter eas odorifera et quasi spiritualia odorem / et inter fetidum et odoriferum discernamus. unde quia odorifera nobis per eas manant / nares dicuntur. sicut pro contrarium inscium / et rudem acinexpertum / ignari quasi sine nare sunt dicitur. Nasus autem duo habet foramina sicut constat. que quidem per quandam substantiam cartilaginosa ad invicem sunt distincta. Et horum foraminum unum ad concavitatem palati tendit. alterum vero superius ad pelliculas cerebri vadit ut aerem attrahat cerebro et deferat ipsis naribus spiritum animalium ad sensum odoratus perficiendum et adducat. Primum ergo foramen fuit necessarium ad eiciendas superfluitates a cerebro venientes. Aliud vero ad spiritum attrahendum / et odoratum perficiendum. Sunt tamen proprie instrumentum odoratum due carnicule que dependunt a naribus in modum mammillarum / que primo aerem attractum in se recipiunt / deinde ad interiorum partem cerebri transmittunt. Istis autem carniculis subserviunt nares exteriores aerem. scilicet attrahendo et intra se inducendo / et subtilizando / ut tanto facilius et perfectius immutetur in organum odoratum. nervus enim a cerebro veniens illa duo sphaera nasi subintrat et eis aere

malum spiritum administrat. ut dicit constat. Spiritus igitur medietate aere per nasum attractus spiritum animalium se associat / qui immutat illam imitationem in cerebro aere iudicio representat. Nasus igitur (sicut constat.) fuit necessarius ad aerem tempore attrahendum / ad cerebrum per sua emittentia expurgandum / et ad calorem immatum in ventriculis cerebri temperandum / necnon ad discernendum fumum a quacumque substantia resolutum / redolentem suaviter ac ferentem. et ideo sicut aristo. li. xij. Sensus olfactus est divinus sicut sensus auditus. et si ita non esset non foret opus propositum et sensus olfactus non esset nisi propter attractionem aeris in animalium habente nasum. Et hoc membrum sicut nasus in medio est. scilicet anteriori parte capitis. et propter hoc posuit natura nasum in medio trium instrumentorum sensibilium quasi mittam positam propter motum anhelitus alijs sensibus necessarium. Recollige igitur breviter ex predictis quod nasus est membrum siue officiale organum aere attractivum et emissivum / inter odores discernivum / grossatum superfluitatum cerebri purgativum spiritui animali ministrativum per attractionem aeris pulmonis dilatativum et constrictivum. (et ideo sicut constat.) Nares posite sunt extra spheram / et non ex opposito pulmone. ut si frigidus aer quicquid subeat / pulmone subito non ledat. et si quid cum aere sicut pulvis vel cinis intraverit / pulmone abesse non possit. Est etiam nasus (ut dicit gregorio super cantica.) faciei maximum ornamentum / ita quod eius carentia tota facies debonestatur. Debet autem dispositio nasi esse mediocris ita quod in longitudine latitudine / altitudine modum et bitum non excedat. Nam si nares fuerint nimis tenues vel late / multa aeris attractione ferocitatem animi pretendunt et mentem indignantem. Ex dispositionibus enim membrorum corporis sumuntur pronostica iudicia de affectionibus mentis sicut dicitur in principio visionum. Nam accidentia mentis sepe immutant sicut accidentia corporis sicut vinum album ex vitro rubeo cui infunditur color contrahit et ruborem. et ideo mediocritas dispositionis mediocritatem designat bonitatis. (sicut dicit visio in lib. suo in principio.) Impeditur autem nasus in suo effectu sicut dicit galieno. super pronostica. ubi nares acuti / oculi concavi etc. propter vehementiam caloris humiditatem consumunt. unde et acuntur nares et profunduntur oculi acuti. et est signum mortis. et accidit idem naribus (sicut dicit galieno.) quando calor naturalis est ita debilis quod non potest expandere ad extrema. ideo sequitur quod spiritus et sanguis non currant ad extrema. et ideo propter frigiditatem morificante restringunt membra et carantur.

et accidit acumen narium quod est signum pessimum
 et mortiferum in patientibus acutam. Item im-
 peditur nasus (ut dicit constantinus. li. ix. c. xv.) ali-
 quando ex mala cerebri dispositione. aliquan-
 do ex ueni odorabilis opilatione. aliquando ex
 humorum fetidorum et corruptorum in carniculis
 narium repletione. quandoque ex carnis superflue
 corrupte in foraminibus nasi generatione. ut patet
 in polipposi et leprosi. hec lesio non solum le-
 dit olfactum/verum etiam facit minorationes
 vocis. aliquando patitur ex nimio fluxu humo-
 ris a ventriculis cerebri defluentis. et hoc vel ex
 caloris dissolutione/vel ex frigiditatis nimia
 constrictione. sicut patet sepius in catarro. ali-
 quando ex nimia repletione et acumine sanguis
 ora venarum nasi aperientis. unde de naribus
 fluit sanguis tamen fluxus maxime per nares in
 multis egritudinibus causa est dissolutionis mor-
 bi et certum iudicium conualescentie et salutis.
 ut patet in acutis febribus que per fluxum san-
 guinis narium sepius terminantur. Et in am-
 phorif. dicitur particula. vi. Mulieri deficiunt
 bus nervis sanguinem ex naribus fluere est bonum

Quæ sunt inferiores partes oculorum
 unde barbe inchoant ut dicit Isidorus.
 lib. xi. c. ij. Genus enim grece bar-
 ba dicitur. eadem enim partes dicitur maxille/
 que per diminutionem a malis sunt dicte. male
 enim eminentes dicitur sic oculi partes ad eor-
 um protectionem suppositæ. Uocate autem sunt male
 siueque in rotunditatem prominent infra oculos/
 quam greci mala appellant siueque sunt supra
 maxillas/unde et a malis diminutive dicitur
 maxille. sicut apud pallo parillus. sicut dicit Isidorus.
 Sunt autem maxille siue genere secundum constantinum. ex ner-
 uis et ossibus interius compositæ. et barum ossa
 cameo cerebri sunt coniuncta. que ideo de varijs
 et multis frustulis composita sunt ne alia lederentur
 si unum aliquid pateret. exterius autem sunt ca-
 lide et carose/ut frigiditatem ossium et cartila-
 ginum aurium et narium temperent. et ut organum
 sensibilibus sibi undique adiacentibus suo ca-
 lore formam administraret. et ideo maxille oculi
 supponuntur ad eorum protectionem. In medio
 sensuum sunt posite propter numerum administra-
 tionem. calide sunt et carose/propter frigidita-
 tis instrumentorum sensuum mitigationem. candi-
 de sunt et rubicunde/propter ornatum faciei et vultus
 compositionem. Maxima enim pulchritudo ho-
 minibus resultat in genis et maxillis maxime/
 sicut dicit constantinus. potissime hominis ostendit
 tur complexionem que si fuerint multum rubi-
 cunde/mixte cum temperata albedine et in substancia
 non nimis crasse sed medio crasse carne

dam et humidam præterdunt completionem et ipsi
 us temperantur. Si vero fuerint in calore al-
 bide sine alio rubedinis admixtione/et in
 substantia pingues et molles/et fluide frigidita-
 tis et humiditatis ostendunt excessum. Si vero
 fuerint fusce in colore aut cinne. in substantia
 autem tenues et macilente denuntiant siccitatis
 nimie et caloris. ut patet in colencis. Si
 vero fuerint quasi liuide in colore et in substan-
 tia caribus de paupate/excessum signant sic-
 citatis et frigiditatis. sicut in melancholicis vide-
 ri potest. nec solum dedarant complexionum di-
 versitatem/verum etiam animi et affectionum noti-
 ficant qualitatem. Nam secundum animi affectiones
 ex subito timore/vel gaudio paleant vel rube-
 scunt subito. Hec constantinus.

Barba (ut dicit constantinus.) faciei viri
 est ornamentum. unde apparens et
 cooperiens maxillas in una parte
 est ad ornamentum/in alia ad maxillam adiuto-
 rium et famulatum. Nam sua pilositate nervas
 maxillares tuetur a nimia aeris frigiditate/et
 ideo maxillam necessarium est tegumentum. barba
 vigoris et caloris naturalis est iudicium. Et hoc
 est causa quare vir et non mulier barbescat/quia
 masculi feminis naturaliter sunt calidiores. et
 ideo in manibus sumus qui pilorum est mate-
 ria magis augmentatur. quam quia natura non suf-
 ficiebat consumere expulit per duo loca. scilicet per ca-
 put et per barbam. unde accidit aliquando muli-
 eribus calide et humide complexionis. quia videtur
 tur barbescere. et contrarium fit in masculis frigi-
 dis et siccis quia barbescunt parum. unde et euechis
 non crescit barba quia perdidit illa membra cali-
 diora que calidi humoris et sumi (qui pilorum
 est materia) sunt generatiua. Ex quo patet quod
 barbe spissitudo caloris et humoris substantia-
 lis ac vigoris est iudicium et differentie sexuum
 certum experimentum. In pueris autem non crescit bar-
 ba quavis calidi parvuli sint et humidissimi. quia su-
 perfluitas que pilorum est materia transit
 in augmentum et nutrimentum puerorum. (vultus
 et constantinus.) Secundum vero aristoteli. libro. xix.
 Pili barbe sicut et capilli in sua dispositione re-
 presentant qualitatem vaporis vel pinguis hu-
 moris ex quo generantur quoniam si fuerit humor su-
 mosus calidus et siccus erunt pili barbe sicut et
 capilli crispi in se reflexi et involuti. et hoc acci-
 dit quia per duas vadunt vias contrarias. quia
 pars terrestri mouetur ad partes inferiores ca-
 lor mouetur ad superiores et sic involuuntur pi-
 li et erunt pili crispi propter debilitatem suam. et
 hoc accidit propter paucitatem humiditatis et
 multitudinem partis terrestri. unde ex interio

De partibus humani corporis.

calore coniugantur et involuntur. Si vero fuerit vapor multum humidus/erunt pili leues et longi. Nam humor cum lubricando donec pueniat ad pilos. et propter hoc pili et barbe eorum qui morantur in Francia sunt leues. nam eorum completio est humiditas et aer continens eos est humidus. Contrario autem accidit in hominibus cerebrum siccum habentibus et habitantibus in regionibus calidis propter siccitatem aeris continentis. Item idem ibidem. alteratur color pilorum barbe secundum etatis varietatem. et ideo canescit barba in senectute propter debilitatem caloris et abundantiam frigiditatis. Defluunt autem quandoque pili barbe propter caloris et humoris interceptionem. ut in castis quandoque et corruptione humoris. ut patet in leprosis. Nam sicut dicitur idem aristoteles. casus pilorum similis est fluitationi foliorum arborum et causa istius est diminutio humoris calidi et pinguis. et ideo non fluunt folia arborum in quibus est humor pinguis (ut ait aristoteles. lib. xij.).

Mandibule a manducando sunt dicte ut dicitur Isidorus. lib. xij. Mandibularum autem quedam est superior in qua dentes superiores infixuntur. quedam vero inferior in qua dentes inferiores radicanter. Et est proprium mandibule superioris quod in omni animali fixa est et immobilis excepto concada. i. cocodrillo/qui mouet mandibulam superiorem contra naturam omnium animalium/et fixam et immobilem tenet inferiores (ut dicitur aristoteles. li. iij.). Sunt autem mandibule ex ossibus diuersis et etiam duris compositae nervis et lacertis variis coniecte. et hoc fuit necessarium propter motus continuationem et apertionem et clausuram necessitate ut dicitur constantinus. Sunt enim quasi due mole continentes ad coherendum abum et moleudum se mouentes. unde toti corpori nutrimentum mandibule subministrant. Mandibule autem quibusdam partibus carnosas et nervos que gingiue dicuntur arcedantur undique et velantur. et hoc propter fortio rem dentium in maxillarum fundamentis radicationem/et propter nutrimenti nervis dentium administrationem et frigiditatis moderationem. Et dicuntur gingiue (ut dicitur Isidorus.) a dentibus gignendis/que in eis dentes gignuntur et nutriuntur. facte enim sunt ad decorem dentium pariter et necessitatem ne nudi ponus horrore existerent quod decori. Pellucida labiorum circumdantur quod fecit natura ut tam dentes quam maxillas non solum intrinsicis iuuarent/verum etiam a lesione extrinseca defenserent. contingit autem gingiuas corrumpi in animalibus aliquando ex negligentia/et quandoque ex putridis humoribus

infectis et corrumpi et tunc diuersas inferunt molestias et passiones ut fetorem dentium casum vel relaxationem.

Labia secundum Isidorum. a labendo sunt dicte quod autem superius est/labium est. inferius labrum. Sunt autem labia necessaria secundum constantinum. quia dentes muniant atque tegunt. Sunt etiam nervosa ex diuersis lacertis composita/ut sic ad sensum et motum essent habiliora. Nam ad vocis formationem necessario se aperunt uel claudunt. quia illis abactis uel per aliquam opilationem uel contractionem aliquam impeditis uerba perfecta non possunt formari. Item labia mollia sunt et carnosissima. et hoc duricie dentium temperamentum fuit necessarium. Dentes igitur et eorum nervi cum ex natura sunt frigidi nimis lederentur aeri frigido expositi si non labiorum tegimine tuerentur. Item labiorum extrema sunt rubicunda. quod accidit secundum constantinum. propter autem labiorum subtilitatem/que de facili a calore sanguineo recipit quodammodo roseam qualitatem. unde rubedo labiorum signum est puritatis complexionabilis et impurificationis turbati sanguinis et interioris virtutis. sicut e conuerso labiorum luiditas signum est defectionis virtutis et caloris naturalis. Item labia tenua sunt in substantia et subtilia ut sunt subtiliora ad motum et habiliora ad aerem nutriendum et interadendum ne subito attractus interioribus sua frigiditate inferat lesionem. et ideo labia aeri frigido se opponunt et ipsum recipiendo depuratum reddunt ut sua uis et utilitas ad interiora attrahatur. hec omnia secundum constantinum. Consimiles proprietates narrat aristoteles. lib. xij. circa finem ubi dicit. Labia hominis mollia sunt et carnosissima et separari possunt propter salutem et custodiam dentium/et ut conueniant ad exitum sermonis. unde et labia duplicem habent usum sicut et lingua. cuius creatio est ad gustandum humidum et ad sermonem perficiendum. sicut idem expresse dicit aristoteles. et ideo oportet quod labia sint humida. quia si creatio lingue non esset talis dispositionis ad labia/non possit lingua perungere ad dicendos multos modos litterarum/que quidam ex eis dicuntur per percussione lingue et etiam per coniunctionem labiorum. Et ideo necessaria fuit labiorum creatio/ut optima esset nature operatio. et propter hoc fuit caro hominis mollis valde. quoniam homo est boni sensus tactus. i. et gustus magis quam alia animalia (hec omnia aristoteles. lib. xij.). Recollige igitur quia labia sunt quedam tegmina dentium custodia/mollicie sua duricie dentium temperantia/vocis articulate et litteralis formativa aeris

frigidi vel calidi interceptiva sua rubicunditate vel liuiditate defectus vel vigoris designatiua virtutis interpretatiue propria organa passionum anime. s. odij et amicitie doloris tristitie et pressiua. vnde dicitur quod tremor labiorum in frenesi et acutis morbis mortem preterdit (vt dicitur in pronosticis) Et hec de labijs sufficiant.

Omentum est dicitur quasi mandibularum fundamentum eo quod inde oriatur (vt dicitur Isido.) menti autem vt dicitur constan. duo sunt ossa et ipsa in terra sunt in medio vbi dentes subtiliores firmant quadrupliat tres pares. Dorum ossium extremitas duas habet furculas. vna est acuta cuius acumen quoddam ligamen inseritur quod a latere tympanum prenditur. per quod et bucca clauditur et aperitur. Altera vero furcula grossa est et rotunda cuius rotunditate mentum fit molle. vt dicitur constan. quia hoc membrum fuit necessarium propter originem mandibularum et dentium inferiorum radicationem et propter voluntariam aeris clausuram et apertionem fuit etiam conueniens propter faciei complexionem et perfectionem ipsius vultus consummationem. quod si fuerit proportionatum fronti totum honestat faciem et decorat. (hec omnia dicit constan.) In mento autem animalis maxima est fortitudo propter ossis duriciam et ueruorum compaginationem et propter fortem dentium radicationem. et ideo bruta animalia se tangi per mentum de facili non permittunt. nam mento confecto tota eorum ferocitas quasi armis perditis enervatur. (vt patet. i. Regum. xiiij vbi dicitur. Confregit dauid mentum vsui et eruit ouem de ore eius etc. hominis vero mentum per tractum amoris et fidei iudicium est. ij. Re. xvi. Venit ioab mentum amale quasi de osculis eum.)

Os est dicitur eo quod per ipsum quasi per ostium ab os imittitur et spiritus foras eijam. vel quia eo quasi de ostio sermones egrediuntur. vt dicitur Isido. Os etiam vt dicitur idem anime nuncius est quia illud ore exprimitur / quod prius in mente concepitur. Est autem (vt dicitur grego.) multis circumseptum a stodijs. s. dentibus et labijs vt tot intermedijs mens prius discernat quod proferat siue dicat vt prius verbum transcat per lumen quod per linguam. fuit autem oris nutrimentum necessarium (sicut constan.) propter nutrimenti susceptionem. nullum enim membrum in animali nutritur nisi in ore nutrimentum prius recipiatur. Os enim primo cibum recipit et masticando et immutando aptius digestionem in stomacho transmittit. et propter hoc natura fecit os humidum intrinsecus vt ubi siccitas eius

humiditate facilius immutetur. fecit etiam os neruosum et mediocriter durum et concavum / neruosum vt saporitas cibi facilius sentiret. durum / ne cibi asperitate lederetur. nec tamen nimis durum / ne sensus gustus impediret. concavum autem et rotundum fuit intrinsecus / vt abus assumptus bene inde facilius moueretur. et per dentes sine impedimento spiritus transduceretur. Item necessarium est os propter aeris et spiritus attractionem. aer enim attractus per os ipsius concavitate immutatur / depuratur / et subtiliatur. et sic ad cordis refrigerationem per canale pulmonis transmittit. sine cuius refrigerio cor pre nimio caloris incendio viretur et destrueretur. Item necessarium est propter vocis informationem. ad hoc enim est palatum oris concavum vt plectrum lingue facilius moueretur / et ad vocem formandam expedite cleuetur et deprimeretur. Item vtile est ad grossanum supfluitatum a cerebro et pulmone venientium crebram electionem. quibus per ostium oris electis vitalis spiritus in corde et animalis in cerebro suas complet actiones expeditur. Item vtile est propter membrorum nutrimentum a supfluis exonerationem. quando ergo stomachus crudis humoribus oneratus natura per vim expulsivam operante per oris officium expurgatur. sicut dicitur constan. et galie. super illud amphorum. In vomitibus et purgationibus que sponte fiunt si qualia oportet fiant. confert et bene ferunt si vero non contrarium. Patitur autem os (vt dicitur constan. in viatico) quandoque ex alijs membris sibi vicinis infirmantibus. patitur autem pustulas vlcera et bubones. ex corruptis humoribus aliunde ad buccam defluentibus. si rubeat ita quod nigredini attingat et caleat / doleat aut ardeat. materia sanguinea est et colerica. Si vero multum nigrescat / tanto molestius et timidius ne forsitan ad cancrum deveniat / accidunt autem vlcera in ore lactentium puulorum puenientia ex acimine lactis et eius corruptione. (huicque constan. in viatico particula. ij.)

Dentes sicut grecos dicuntur edentes quasi omnia apposita diuidentes et incidentes vt dicitur Isido. Et sunt dentes secundum constan. quedam plantaria in ossibus maxillarum et menti quibusdam radicibus inserti. Et sunt in maribus secundum constan. xxij. xvi. in maxillaribus sunt positi quorum quatuor in anteriori parte pares vocantur et quadrupli. et bi lati sunt et acuti inaccessores vel percissores a medicis nuncupantur / ad inaccessores autem ab eis sunt apti. et quicquid ab eis

De partibus humani corporis.

accipitur in ore / contentur et mordetur. Sunt item duo qui canini sunt dicti collaterales quadruplis in summitate acuti / duri abis commo-
lendis apti. Et dicuntur (secundum Galenum) canini / quia ad similitudinem caninorum consistunt et canes per ipsa ossa rodunt. praedioribus enim dentibus sunt fortiores / acutiores / longiores et rotundiores. et ideo a quibusdam colla puelle vocantur. et quod priores praedere non possunt / istis tanquam fortioribus ad constingendum tradunt. Sunt et decem alij ex utraque parte superioris mandibule qui in collaterales quadruplis bi sunt lati atque grossi. hi molares sunt vocati et ad molendum bene sunt apti. nam que commissa et contracta sunt / a prioribus more mole subeunt ut dicit Galenus. Sunt igitur in superiori mandibula .xvi. dentes. scilicet quatuor quadrupli et pares / et duo canini / et decem molares. Et rotunde etiam dentes numero collocantur in inferiori mandibula seu in mento. Dentes igitur quantum ad suum numerum et officium quadruplane dividuntur. Quidam enim sunt incisivi. et hi sunt quatuor / duo superiores / et duo inferiores / qui primo aspectu se offerunt / quidam vero sunt pares. et hi sunt quatuor. duo superiores et duo inferiores qui alterutrum iuxta incisivos positi in mutuo se contingunt. Quidam vero dicuntur collaterales seu canini. et hi quatuor sunt duo superiores et duo inferiores se mutuo collidentes. Quidam vero sunt molares. et hi .x. scilicet .x. superiores et rotunde inferius in mutuo se tangentes et que ab alijs inchoata sunt quasi mole commone concidentes. hi omnes sunt mandibulis radicati et quodammodo furcati sed diversimode. quia anteriores. scilicet in quadrupli et pares unam habent furcillam seu radicem. canini vero molares tres vel quatuor habere dicuntur ut dicit Galenus. Dentium quoque numerum discernit qualitas sexuum nam in viris plures / in feminis pauciores inveniuntur. ut dicit Galenus. et Galenus. Distinguntur etiam dentes secundum processum etatis. quoniam sicut dicit Galenus. li. ij. quod dentes senum generaliter sunt nigri non acuti ut patet in canibus quorum etas per dentes noscitur. quia dentes iuvenum sunt albi et acuti / senum vero e contrario. Excepit tamen Galenus. ibidem ab hac generalitate dentes equorum quos dicit habere proprium quod precedente etate magis albescunt. Dicitur etiam ibidem. oportet utique scire quod animalia que sunt multorum dentium communiorem sunt vite longioris. que vero paucorum sunt dentium et separatim sunt vite brevioris. Item dicitur ibidem. Omne animal quadrupes generans animal simile sibi habet dentes. Item homo eicit dentes in

suavitate anteriores non molares. et hoc contingit forsitan propter furcularum et radicem debilitatem. Molares autem non eicit propter causam contrariam. Et est generale in alijs animalibus que non eiciunt aliquem dentem praeterquam alter sibi similis in loco oriatur primitus. Item Galenus. li. ij. Omne animal carens dentibus in superiori mandibula est sicutum et terrestris nature. Omne animal habens dentes in utraque mandibula est pinguedini simile. Item idem lib. xij. Natura non facit nisi quod melius et perfectius est. et ideo necesse est ex materia partis terrestris deducere in quibusdam animalibus ad partem superiorem. scilicet in dentes et culinos prominentes in quibusdam in cornua. et propter hoc non potest habere dentes in utraque mandibula animal habens cornua. Item idem lib. xvi. Dentes solummodo inter alia ossa crescunt dum remanet animal. et hoc est manifestum in dentibus super crescentibus et deducantibus a locis suis commingentibus se invicem. Et causa cecidit illorum propter operationem eorum si enim non crescerent / consumerentur cito et propter hoc teruntur cito. dentes animalium comedunt multum / et carentium dentium magnis. et propter hoc ingeminata est natura et aggregavit dentes ad invicem propter senectutem et finem. aliter si vita duraret per millenarium semper dentes plures essent quam in prima creatione. Item dicit ibidem lib. ij. Dentes qui oriuntur inter gingivam non oriuntur in viris et mulieribus nisi post .xx. annos. et forte in quibusdam mulieribus post .lx. et origo eorum erit cum maximo dolore. Item idem lib. xix. Dentes acuti oriuntur ante latos. quam dentibus acutis indiget ad abscessionem ab ipso. quia prius est abscondere quam molere. ideo etiam citius crescunt. quia minores sunt quia origo minoris rei est ex calore ante originem rei maioris. Item calor lactis facit oriri dentes cito. et propter hoc est quod pueri lactantes lac calidius nascuntur in eis dentes cito. Item ibidem est anteriores nascuntur osse tenui et debili. et propter hoc sunt velocis casus. (hucusque Galenus.) Ad hoc Galenus. in viati. p. i. ij. Dentium magnus est iuamentum et cum iuramento magnus corporis ornamentum ipsorum in quantum non patientium quia in patientibus actio corrumpitur. quorum passio diversa est / cuius diversitatis pars est visui manifesta. sicut putredines fetores / ruptures / perforationes / motiones / casus / limositates et similia. Pars vero non apparet est et occulta. sicut quando dentes nimium dolent / et tamen exterius sani apparent. **C**ausa autem talis doloris sunt humores a capite descendentes vel a stomacho mediante immositate ascendentes

vel humoris acuti in gingivis. et tunc dolores nimij cum saltu et pulsu sentiuntur propter malitiam humorum et acumen. Si vero dolor est a capite/gravitas sentitur in capite/et dolor in facie rubro ex sanguine vel colera ad radices dentium descendente. Si vero fuerit a stomacho/dolor sentitur in stomacho et assidua eructatio egreditur et erumpitur dentes et aliquando perforantur/aliquando rumpuntur aliquando ex vermibus in cininum/viridem/vel nigrum colorem mutant. que omnia ex corruptis et pessimis humoribus ex malis cibis per nervos ad ligamentum dentium descendentes accidere dino sciuntur. Dentes etiam aliquando moventur. et causa motus humorum sunt in dentium radicibus. quod si acuti sunt/ necesse est in dentibus et foramina effici/et fetores ac putredines generari. quod si vermes fuerint in causa/dolor maximus gignitur. quod ad nervum sensibilem corrodendo penetratur/obstupescunt etiam dentes et exacerbantur ex humore acido intrus vel extra nervos sensibiles inficiente. Dolor mitare etiam videntur ex causa nimis frigida/ sicut ex nive vel glacie nervos dentium contrahente. Item dentes quandoque cadunt ex nimia humiditate ligamenta dentium relaxante. quandoque ex nimia siccitate. ut patet in senibus quorum dentes propter subtractionem humiditatis nutritibilis dilabuntur. Has et multas alias recitat constantinus. dentium passiones. sed hec sufficiant. Recollige igitur ex predictis quare dentes in mandibulis tanquam in fundamentis propriis radicantur ex frigidityte dominare albiores ceteris ossibus efficiuntur propter sui duritiam de facili non leduntur. substantia enim dentium est ex se impassibilis cum non sit sensibilis (ut dicit constantinus.) Unde dens ruptus nullum dolorem patitur. dicitur tamen pati dolorem propter nervum sensibilem qui in eius radicibus sepe leditur et gravatur. Dentes enim intrinsecis nervis colligantur. terminos carnis dentes exceduntur/et tamen in carne radicantur nisi intra se nec in se patiuntur. clausi sunt labijs ne videantur. Inde ceteris est enim cum apparent nisi forsitan propter nervum Item superiores ad inferiores reuertuntur. et si bi inuicem mutuo coaptantur. et si inferiores aliquando moueantur superiores tamen infirmi et immobiles reperiuntur ordinate autem ad invicem componuntur ad informationem articuli late vocis maxime cooperantur/ totum corpus obsequuntur.

Lingua a lingendo abum est dicta vel quia per eam articularis sonus verba ligat. Sicut enim plectrum cordi alliditur. sic lingua dentibus. ut dicit Isidorus.

Est autem lingua instrumentum gustus et locutionis (ut dicit constantinus.) et componitur de substantia siue de molli carne porosa et spongiosa et nervosa. Est autem nervosa propter sensum et motum. porosa ut facilius sapor penetret ad nervum facientem gustum. ad quam veniunt multe vene sanguine plene. unde rubicunda est in colore. hec eisdem operatur panniculis/ quibus spacium buccae et palatum induitur et vestitur. a superiori parte patet tota. ab inferiori autem parte patet usque ad ligamenta quibus merito est connexa. unde radices lingue et sensibiles nervi/ quibus recipit sensum et motum a spiritibus sunt occulti. In quibusdam autem hominibus (ut dicit constantinus.) contrahitur lingua plus quam oportet intantum quod nec in diuersas partes mouetur. unde oportet incidere ligamenta. ut si motus per totum buccae spacium amplietur. Passiones enim multa accidunt lingue in substantia ipsius vel in nervis ad eam venientibus. (unde in viatico constantinus.) lingua animalis patitur motum voluntarium/ unde et usum amittit sermonis. cuius causa est ex defectu virtutis motiue ex cerebro veniente vel ex nervo opilato per quem virtus transit animalis. aliquando ex apostemate vel ex pustulis in lingua accidentibus. aliquando sunt propria vitia in substantia lingue sicut opilatio mala ex qua est sensibilis distempantia ex nimio calore vel frigidityte/ vel humiditate/ vel siccitate/ vel apostema/ vel tumor et similia. quod si lingua videatur nimis tumida excessum caloris designat. si vero alba/ frigiditytem. si vero mollis/ humiditatem. si sicca et aspera/ siccitatem et omnia talia lingue impediunt usum. vel tollunt in toto/ vel in parte. Si autem lingua sana videatur nullas habens maculas. loquela tamen sic orbata/ ex cerebro est defectus vel ex nervis sensibilibus opilatis. aliquando est pro dino loquela ex perdita mente. ut in frenesi vel litargia (bucisque constantinus in viatico.) Alios designat defectus lingue constantinus in partibus. ut dicit. Accidunt pustule late et extente in pellibus exterioribus lingue. sicut accidit pueris malum lac suggestibus. et sunt quandoque albi/ quibusque nigri coloris. accidit autem apostema lingue eam magnificans/ et ab ore exte faciens/ et vocatur exilium lingue. Aliud est genus apostematis lingue quod rana vocatur. eo quod sicut rana nascitur sub lingua et aufert usum lingue/ ita rana muta dicitur ab effectu. Est autem aliud apostema lingue sanguinolentum. unde tota lingua patitur/ et loquela vna cum gustu impeditur ex viscosis enim humoribus in lingua dominantibus sensus gustus corrumpitur/ et

De partibus humani corporis.

ita in mutatur ut dulcia amara et insipida iudicentur. et e contrario sicut dicit galienus. Item dicit galienus super amphorif. quod accidit lingue balbuces ex nimia humiditate quando lacerti lingue pre nimia humiditate in extremis nequeunt dilatari. sicut est videre in ebriosis / qui balbutiunt quando in cerebro humore nimio perfunduntur. (vnde dicit idem galienus.) Naturaliter autem balbutientes / vel propter nimias cerebri humiditates balbutiunt. vel propter lingue humectationes vel propter vitium. Illa etiam superflua humiditas est causa quare aliqui qui efficiuntur trauli qui aliquas litteras profere non possunt vel. l. pro. n. vel. c. pro. t. proferrunt. et hoc in infantibus qui multas litteras corumpunt / et eas profere non possunt. De omnia dicit galienus super illum amphorif. hipocratis maxime trauli capiuntur longe quia nimia humiditas talium que est causa traulisationis redeunt ad stomachum et in testina. et se lubricando inducunt dyamiam id est fluxum ventris. sicut dicit galienus. Item dicit constantinus in partibus. quod in lateribus ligamentorum lingue sunt quedam vene que salivam lingue administrant. he ab initio lingue incipiunt a quibus emanat quedam humectatio flegmatica que salivua appellatur. vnde ille vene vocantur a media salivales sive habitatio salivalis. initium autem lingue / vnde exiunt he vene est caro glauca et alba ipsius salivue generativa que humectat linguam et temperat ciborum siccitatem / et auget eorum succositatem. ut post dicitur. Item dicit aristoteles. li. vi. quod oves habent sub lingua venas albas / et ille faciunt fetus albos. et alique habent nigras et ille faciunt fetus nigras. et alique varias / et ille percreant fetus varios etc. Recollige igitur etiam dicitur quod lingua est suba carnosam / sanguinea / et porosa influentia spiritus receptiva / in complexionem calidam et humidam / in dispositionem tenuem oblongam anteriori parti gladii similis / in cono et colore rubicunda / in loco concauo et humido sita / ad motum facillima / vocis informativa / saporum discretiva / per emissionem oris salivue humectiva / conceptionum anime interpretativa / dentibus et labijs quasi muro duplici circumcepta / in diuersis animalibus quo ad figuram varia Nam in quibusdam breuis est et grossa / in quibusdam vero e conuerso. qui vero habent linguas grossiores. habent vocem grauiorem et e contra. Quedam etiam animalia habent linguas medicinales et salutiferas. et hoc vel ex nature bonitate / vel ex occulta aliqua proprietate. ut lingua canis ut dicit cassiodorus. Quedam autem habent linguas mortiferas propter maliciam

et fumositatem humoris in eis dominantis. sicut lingua serpentis / draconis et rabidicanis cuius morsus summe est venenosus cuius lingua semper apparet extra os et distillat venenum / et inficit aquam in quam cadit. de qua qui biberit efficitur rabiosus ut dicit auicenna. et constantinus in tractatu de venenosis animalibus et venenis. vnde etiam serpentum lingue secundum aristoteles. nigre sunt siue liuide / siue subuisse et maculose / acute et in motu velocissime. et hoc contingit propter humorem furiosum et venenosum que tam velociter linguam agit / ut vna numero bifurcari videatur. lingua tamen aspidis quantum in corpore viuientis serpentis plena sit veneno mortifero / separata tamen a corpore et desiccata venenum perdit. et venenum si presens fuerit / pro dicit vnde in presentia veneni in sudorem proferre consuevit. vnde talis lingua velut vitis et proficua reputatur inter viros regios preceosa / quibus prius fuerit venenosa.

Saliva est humor flegmaticus et naturalibus venis lingue generatus ut dicit constantinus. Est autem saliva naturaliter humida in colore alba et ex continuitate motus lingue et instrumentorum spiritualium spumosa / in sapore actu insipida quia potentialiter omnium saporum est in se receptiva. Si enim esset alicuius saporis determinata / non esset alterius susceptiva. Est et secundum eundem constantinum. saliva inter gustum et eius obiectum media. nihil enim sensu gustus percipitur / nisi cuius sapor mediante saliva gustus organo presentatur. vnde ipsa secundum quantitatem saporis rei gustate immutatur. fuit autem necessaria saliva (ut dicit constantinus) ad humectationem oris ut salivue beneficio irrigaretur. Item propter digestionis preparationem. cibus enim siccus in ore assumptus non vtiliter stomacho mitteretur / nisi saliva media prius humectatur quia sine salivue adminiculo res sicca non de facili transglutiretur. Item vtilis est ad faciliorem superfluitatem cerebri et pulmonis euacuationem. quia tales emunctiones calore vel frigore indurantur aut infiscantur. quia non ita de facili per oris ostium excreantur. nisi primo cum humoris et salivalis adiutorio lubricando ad exitum pararentur. Item saliva hominis ieiuni habet quendam uim latentis in fectionis. vnde et sanguinem animalis ledi si mediante aliquo vulnere aliquid sanguinis admiscatur / ut dicunt predicti auctores in tractatu de venenis. et hoc forsita uel. (ut dicit auicenna.) ratione creditur / humor enim crudus sanguinis perfecte digesto /

suis qualitatibus repugnat / et suū (ut dicunt auctores) perturbant temperamentū. hoc est etiam quod dicit sancti et habet a plinio quod saliuā siue sputum boīs ieiuni interimit serpētes / et venenosis animalib⁹ est venenū. sicut dicit basilius sup illud verbum in exameron. Ipsa conteret caput tuū. et tu insi. cal. eius. Gene. iij.

Item sicut dicit galie. sup amphorib⁹. ibi Insanici sputo fit p̄sici fluxus. et vbi saliuā tenet moriuntur etc. P̄sici p̄pter vlcus pulmonis sēp tussunt / et a supfluitate saniei vlcens spuēdo se exonerant prout possunt. sed tamē mors imminet. quando nō spuunt qz retenta intus saliuā cuz sanie vie spūs intenus clauduntur et sic p̄sici suffocati moriunt. Item sicut dicit galie. nisi. inter sputum et saliuā est differentia. Nam saliuā est superfluitas naturalis nutrimenti pectoris / et generat digesta. Sputum vero est illud quod ad pect⁹ aduenit fm diuersitatem cursus naturalis / et cursus preter naturam / nec est semper digestū et ideo spurū in acutis febribus et apostematib⁹ / si leuiter fiat cuz signis digestionis et sine tussi laboriosa / fortitudinem signat virtutes / et defectum morbi. sicut dicitur in p̄noscis. et eōuerso. Unde (fm galie. et alios cōmentatores ibidem) in saliuā siue in sputo cōsiderant̄ tria generaliter. color. odor. et sapor. qz si sputum fuerit in colore liuidum cordis et spūalium designat lesionem.

Si vero sanguineū cuz sanie admixta / pulmōnis designat vlcationem. Si etiam fuit in odore fetidū / interiore signat corruptionem. Item si in sapore fuerit amarū vel aciduz. humoris corrupti in stomaco et pulmōne seu i substantia lingue signat d̄nationem. Item in sputis abundare signum est flegmatice cōplexionis. vnde et in senibus solent sputa abundare grossa et viscosa fm intensiōz frigiditatis et resolutionem siue dissolutionem humiditatis substantialis.

Uox est tenuissim⁹ ictus plectro lingue formatus. ut dicit Isido. et p̄sicianus. Organa autē vocis siue instrumenta. multa sunt (ut dicit cōstan. s. pulmō arterie / guttur / vuula / os / dentes / labia / atqz lingua. siue enim istoz instrumento vox nō formatur. Et horum quedā sūt vocis receptiua. sicut pulmō cum suis receptaculis et cānalibus quedam vero sūt vocis ordinatiua. sicut vuula qui vocem (fm cōstan.) pulchram reddit et format / qm̄ ad alia instrumenta se habet p̄portionaliter. aerē vero introcūtem temperat / et ne nimis impetuose exeat / cohibet et refrenat. a receptione etiam pulueris guttura et artenas p̄hibet et

cōseruat. Quedaz enim sūt vocis emissiua. vt cānales pulmōnis et arterie que sūt quasi quedam fistule. que si fuerint leues mūde / et temperate / dulcem ac temperatam et equalē reddūt vocem. si vero aspere fuerint et plus debito fuerint late et stricte aut distorte nimis grauem vel exlē dissonam aut inequalem emittūt vocem. Ad formationem igitur vocis aer in folliculo pulmōnis recipit / et per ordinatum arteriarū motum per os emittit. vnde ex veloci aēnis cōmotione et organoz vocis extensione son⁹ reddit / qui in ore animalis platus et plectro lingue formatus / vox a sapientib⁹ dicit (huicqz cōstan. in panteg.) vnde aristo. li. iij. Pulmō est p̄mū vocis receptaculum. et ideo omne animal carens pulmōne / caret et voce ac loquela. loqui enī ē distinguere vocem. vnde animal nō habens linguam absolutam nō habet vocē. ut dicit ibidē apes vel musce carent voce / faciunt tū s̄reptū in volendo / extendendo / et contrahendo alas. per aerem cadentē inter corpus et alas et sic faciunt locuste. et huius pabano est qz nunq̄ faciunt sonum in sedendo / sed tantūmodo in volādo. Rana autem habet vocē ppriam et anten⁹ lingue sue applicat ori suo. et quod ex lingue vianat / carne pulmōis absolutum est. et p̄pter hoc habet vocem ppriam et est coar. et nō facit hoc nisi ex aqua tantum / et pprie masculus tēpere coitus quando clamant feminam p̄ vocez cognitam. Rana vero multiplicat vocem quādo ponit mandibulam inferiorem in aquam et extendit superiorem / et p̄ extensionem duarum mandibularū vociferat. et p̄pter nimium conatum extensionis lucent earū oculi sicut candelae cantāt et vociferant plus de nocte q̄ de die. qz tunc est sepius coitus earūdem etc. Item ibidē Ves p̄i corporis plus vociferant et ganiūt q̄ magui et maxime tempe coitus. qm̄ vociferatio auiū maxime est in illo tempore. Item idēz gallus vociferat post bellum et victoriam. Item in auid⁹ est qz masculus dat vocem et nō femina. sicut gallus et mas cornuam. loqui autēz appropriatur homini. qui autē naturaliter sunt muti / sunt surdi. et habent vocem / sed omnino indiffinitam (ut dicit idem.) Item idem i eodem libro. Omnes femine sunt subtilioris vocis et acutoris q̄ masculi preter vaccam. qz vox femine est grossior. Item idem. exitus spermatis est in maribus apud alterationem uocis et hoc est in termino duorum septenniū. aliquādo tamen atus mutatur vox in quibusdam. et est signatio in otus ad luxuriam. Item idēz qz equi incipiūt coire / erit eorum vox maior. similiter et femine. vox tamen femine clarioz. Item

De partibus humani corporis.

Ibidem voces masculinorum mutantur quando mutantur. Item dicitur lib. viij. f. voces omnium quadrupedum mutantur efficiunt. sicut voces femininarum quando castrantur (7 lib. xix. f. dicitur) Causa acuminis 7 alterationis vocis est secundum alterationem etatum. quare vox iuuenum animalium est acutior voce senum. 7 mulierum quam virorum. 7 voces omnium animalium sunt acutiores in iuuentute. Item idem multe femine 7 multi iuuenum vociferant voce acuta. quam propter debilitatem mouent paucum aerem. 7 quod est paucum mouet velocius. 7 vox est velocius acuta. grauitas autem vocis sequitur tarditatem. 7 aer multus mouet tarde. Adhaeres autem 7 senes mouent multum aerem. 7 ideo sunt grauioris vocis. neruos enim 7 arterias habent fortiores masculi quam femine. senes quam paruuli 7 non castrati quam castrati propter debilitatem. ergo neruorum erunt voces castrorum similes vocibus feminarum. bucusque aristoteli. Clarior est equalis / clara fortis / flexibilis / inflexibilis acutum 7 graue medio cras est laudabilis. sicut e contra uersa vox tremula / rauca / 7 aspera / debilis dissona / nimis grauis / vel acuta / est vituperabilis. Nam vox unica dissona 7 inordinabilis multarum confundit uocem harmoniam. vox itaque consona dulcis 7 ordinata est lenificans / amoris excitatiua / passionum anime expressiua / virtutis et vigoris organorum spiritualium prestantiua / puritatis 7 bone dispositionis eorum deinde ostensiuu laboris subleuatiua / tedij seu fastidij ablatiua etatis 7 sexus discretiua / preconij 7 laudis acquisitiua / affectionis audientium mutatiua. sicut Orpheo dicitur fabulis quod uocis sue modulatione arbores 7 nemora / montes / 7 saxa demulcebat. Ita est etiam vox composita nature consona 7 amica. quam non solum delectat homines uerum etiam 7 bruta animalia / quod patet in bobus qui cantu bubula dulci sono potius quam iaculo ad laborandum excitantur. uolucres etiam in uocis modulo delectantur in tantum / quod sepe per dulces sonum ad laqueos 7 pericula ab aucupe pro uocant (iuxta illud poetici) fistula dulce canit uolucres dum decipit aucups. Item per dulces uoces 7 cantilenas 7 harmonias musicas infirmi 7 maniaci 7 frenetici ad sensum mentis 7 sanitatem corporis sepius reuocant. unde 7 constantin. in uisico pericula. i. c. de amore qui dicitur hercos sicut dicit / Dicant alij quod Orpheo dixit. Impatores ad conuiuia me inuitant / ut ex me se delectent. ego tamen delector ex ipsis quorum animos flectere possunt de ira ad mansuetudinem de tristitia ad letitiam / de auaricia ad largitatem de timore ad audaciam. hec est ordiuatio musicorum que circa anime suauitate esse dinoscitur

7c. dulci sona 7 melodia demones aliquando coartant 7 exire de corporibus compellunt ut patet in saule a quo spiritus dei malus uoce dauidica recedere cogebatur. ut patet. ij. Regum. xviij. f. Ex quibus omnibus iam patet quod uulsi sit iocunda uox atque dulcis. Contrario uero est de uoce inordinata 7 horribili. quod non lenificat. sed constat / 7 aures acumentem grauat. Unde constantin. in. c. supradicto. Interrogatus quidem philosophus quare homo horribilis grauior esset quam quodlibet pondus. taliter respondisse fertur. homo inquit horribilis pondus animi est 7c. hec de uoce bona 7 mala nunc sufficiat. Nam de his que uocem impediunt supra dictum est in tractatu de lingua 7 adhuc dicitur infra.

Organum est extremitas canaliculi pulmonis. ut dicit constantin. 7 est duplicis inuamenti. Maius enim 7 primum est. ut aerem attrahat 7 mutat. secundum est ut ab os interius traiciat 7 ut uocem faciat. hec canalis substantia cartilaginosa est atque dura. ut cum uetus exeat uox emissa fiat clara. Nam rauitas uocis fit ex humiditate canalis pulmonis. Componitur itaque guttur a tribus cartilaginibus. Prima est anterior gibbosa exterior / concava interior. Secunda priora est maior 7 recte iuxta os stomachi collocatur. Tertia cartilago est media inter primam et secundam ex istis cartilaginibus quasi quadam concatenatione guttur componitur ut dilatetur 7 restringatur induitur tota substantia gutturis eisdem pelliculis quibus lingua induitur 7 palatum. concavitas autem gutturis quam aer intrat 7 exit / habet quoddam corpus lingue simile compositum ex glande 7 pinguedine 7 pelliculis. 7 uocatur a medicis lingua gutturis siue cataracta. 7 est primum uocis (ut dicitur) instrumentum. Non enim potest aliter uox esse / nisi claudatur ista cataracta. quod si uia gutturis fuerit aperta / impossibile est uocem esse. quod paulatim aere fit. unde gutturis cataracta ad flatum restringendum fuit necessaria. quod uero guttur quandoque patitur ab humoribus a capite descendentibus unde rauitas generatur 7 tussis. quandoque attractu corrupti / 7 siccis aeris. quandoque etiam ab iniectu pulueris. ideo habet uulnam pro obstaculo ne puluis uel humor aliquid pulmonem ualeat subintrare / que fuit necessaria. nec uocem faceret pulchram / fortem / 7 expeditam. alleviat autem aerem introeuntem 7 eius temperat frigiditatem. unde quidam moriuntur quando radicitus eis inciditur. quia nimium recipiunt aerem 7 guttur 7 pulmonem infrigidantem. Est igitur guttur organum in uocis formatione necessarium ubi 7

potus in primū digestiōis locū. s. in stomachū
inductiuum. qđ ideo longū est et rotundus / vt
amplioris aeris ad infrigidationē caloris cor
dis facilius sit attractiuū et expulsiuum. Est au
tem in vtraq; extremitate magis concauū et in
medio magis strictum vt sic sit vocis magis in
formatiuū. Est autē ex diuersis cartilaginibus
more cūbi se cooperentibus compositū vt for
tius existat. et ita vt extenitudine cartilaginis
ad vocem variandū facilius se reflectat. In ge
nita autē natura circa guttur ut sūm duplex
officiū animalī necessarium duplicem viē ha
beat concauitatem. habet enī viam cānalē ad
aerem attrahendū / et anhelitū pficiendū. ha
bet etiam et viam manifestam ad cibum recipi
endū et hec duplex via quodam coopulo (qđ
epiglottum dicitur) distinguitur. habet enī se in
superficie gutturis ad modum vestis ad vtrū
q; foramen gutturis equaliter se habentis.

Cum enim natura cibū appetit / clauso fora
mine anhelitus aliud foramen ad susceptionē
nutrimenti omnino se aperit et eōuerso. cum na
tura attractionem aeris desiderat / foramen ali
ud gutturis se claudit penitus et obturat. Itē
cōtingit guttur multipliciter pati. s. p extrinsecā
passionem siue qualēcumq; lesionem. Itē
quādoq; per incautam cibi vel potus sumptō
nem. Si enim cib? inuauit meatum p quem at
trahit aer. via spūs de faali intercludit / et aīal
suffocatur. quādoq; p humorū fluxum et reu
mansationem. Cōtingit autē humores a capi
te ad cānales gutturis cōfluere et ibidem facere
apostema. quod si materia colerica fuerit et su
nosa / cito mortificatur animal et suffocatur.

Nam (vt dicit cōstan.) angustat flatum ita qđ i
firmus vix cibum vel potum sumere possit vel
recipe. qđ dolorem patitur nimium. Si autem
sit materia sanguinea infirmus apparet plen?
in corpe / rubet in facie / vene sunt plene / plen?
pulsus / tumor calidus et dulcis ex sup abūdā
tia sanguinis sentitur gustus. Si vero ex cole
ra rubea dolor est foris angustia nimia / calor
cum siti maxima et vigilia / amantudo in gustu
est. Si autem fit ex fleumate / nō tantum dolet
sed tumet lingua et mollescit / si ex falso fit fleu
mate / omnia saporat in gutture tanq̄ salsa vox
patientis efficitur sicut paruulorū catulorum.
qđ ex siccitate falsi fleumatis trachea arteria co
artatur. vt dicit cōstan. Cōtingit autē istam ma
teriam malam qđ totam recolligi intenus in
pellucula que diuidit viam aeris / que dicit trachea
arteria a via p quam transit cibus que di
citur yfophagus et facit esquamantia que i vno
die interstat. Ex cōpressionē enī trachee arterie

denegatur aeri liber transitus ad cor. et cōpres
sione vero yfophagi abozum transitus denegatur.
quādoq; colligitur materia primū intra
et primū extra. et tūc aer dicit squinnantia et non
est ita mortifera. quādoq; tota materia est extra
et dicitur synantia. et est ad huc minus mortife
ra / tamē piculosa. In omnib? his est dolor ve
hemens gutturis / sed precipue in prima cum
suffocatione vocis. Est etiā difficultas respirā
di / ita etiam replent nervi esquināna qđ ita ma
nille spasmanur qđ vix etiam cum malleo pos
sunt dentes aliquādo aperiri. et ita artatur lin
gua qđ vix vel nūquā pōt attrahi. In oib? istis
morbis guttē p mētib? bonū signū ē veloci aspā
tio anhelit? et respiratio. qđ trachea arteria nō nē
miū ē cōpressa. vñ nō ita timef suffocatio. nihil
enim ita timef in hac passioē sicut amissio ae
ris / aquo non pōt animal p vicefimam partem
vnius hōie sine piculo abstinere. Nec et multa
alia. (vt dicit cōstan.) patitur guttur. s. vlcera
tionem / et inflationē sit in immoderatam / vo
cis rauicitatem ex humiditate nimia arteria gut
turis infundente / et vocem impediēte / vel qđ
extinguēte / vocis aspiratē ex siccitate aeris
vel corporis siue abi vel pulueris instrumentū
loquendi exasperante. Sed hec de gutture di
cta sufficiant.

Collum est dicitur / eo qđ rigidum
sit et rotundum caput baiulans et
sustentans. cuius pars anterior gu
la / posterior vero ceruix vocatur. vt dicit Iſido.
Cervix autem est dicta / eo qđ p illam partē ad
medullam spine dirigitur. vnde ceruix quasi i
vi cerebri dicit (vt dicit Iſido.) Est igitur collū
membrum rotundū inter caput et corpus me
dium. et est osseum ex multis ossib? et nervis cō
positum. osseum quidē est / vt fortius sit ad ca
put sustentandū. nervosum autem ad motum
volūtarium faciendū / et ad sensum ad inferi
ores partes corporis deferendū. Collum enim
influēntiam virtutis motiue recipit a cerebro et
etiam sensitue. et receptam ad inferiores par
tes corporis mediantibus transfundit. Debet
autem collum habere quandam convenientiaz
et pportionem cum capite. nam si forma capi
tis fuerit temperate magna et ceruix aliqua
lum grossa / leuitatem signat complexionis et
dispositionis. vt dicit cōstan. si vero fuerit ca
put puum et collum magnum quāritati illius
nō pportionatum / abūdantiam designat ma
terie superflua / et virtutis informatiue defectus
et eius caput super cephalica infirmitate et au
ricularum dolore tangatur (vt dicit cōstan.)
Secundum autē ansto. lib. xiiij. Colli dispositi

De partibus hūa. corpo.

fitio variatur in animalibus et volatilibus.

Nam in quadrupedibus spissi corporis et curvum medio crurum collum curvum est et grossum. et huiusmodi animalium in collo plurima est fortitudo ut patet in bobus et bubalis et visis et in lupis quorum maxima in spondilibus colli fortitudo est. et ideo solent boues per colla iugorum vinculis alligari. Animalia vero longi cruris et grossioris corporis solent esse colli longioris et hoc propter necessitatem pastus. Ut patet in equis et camelis et cervis et huiusmodi maxima autem equi pulchritudo est in collo. nam secundum eius erectionem et spissitudinem et extensionem estimatur a pluribus animosus. Item (aristo. in eodem.) Aves habentes curvum rostrum habent collum curvum. ut patet in anseribus et aquilis et visis. Que vero sunt habentes rostrum longum et rectum habent collum longum ut patet in gruibus ardeis et anseribus et similibus. et hoc est quia acquirunt cibum de profundo. Item idem ibidem. Omnes aves pedum longorum habent collum grossum et spissum et volant extenso collo et si habuerint collum longum et habile ad deducendum illud quod replicant in volando. Item idem si quod animal fuerit longi cruris erit longi colli. et si curvum curvum. Item omne animal habet collum. tale vero quod non anhelat aerem interius habet. animalia autem anulosi corporis non habent collum distinctum a corpore sicut nec pisces. et hoc quia non habent scapulas. quia non vocatur collum nisi membrum. quod est inter caput et scapulas. ut dicit aristo. ibidem.

Humeri dicitur sunt quasi armi ad distinctionem hominis a pecudibus mutis et nos humeros. illi vero armos habere dicuntur (ut dicit constantinus.) Sunt autem humeri et variis ossibus compositi. quorum precipua ista duo spatula dicitur quia ad modum spatule late. spatulum enim latum dicitur fuerunt autem ossa necessaria (ut dicit constantinus) duabus de causis. aut ut defenderet pectus ne quid retro pateret ab exterioribus. aut ut armorum ligent ossa que interius sunt concava et exterius vero gibbosa. Erat autem intra concavitas ut prodesset costis. que ossa sunt habentia nodos quos media vocant spatularum oculos quod nomen ex officio sumpsit. sicut enim oculi totius corporis anteriores sunt defensores ita ista a posteriori pectora et eorum costas et ossa defendunt et custodiunt. Sunt autem isti oculus concavi ut armorum acumina possunt ingredi. Habent autem spatula duo acumina retro. unum coram rostro assimilatur per quod eadem

spatula furcule est connexa ne a superiori loci suum non exeat interius. Ad hoc natura posuit alterum ne subitus exiret acumen armorum. Furcule autem fuerunt ad hoc necessarie ut armos ligarent et a pectore defferre facerent. horum ossa exterius sunt rotunda et interius vero concava et cum tenentudine pectoris colligata retro vero cum coram rostro. Sunt autem eorum ligamenta ossa cartilaginosa que vocantur spatularum capita ad hoc posita tantum ut concatenationem facerent armorum. Et iam dicitur patet quod humeri et armi sunt necessarii. sunt etiam ad spiritualium membrorum defensionem. Item ad brachiorum siue costarum siue pectoris et vitalium ossium concatenationem et colligationem. Item ad ossium et spondilium colli supportationem. Item necessarii sunt ad ponderum diversorum sustentationem. Nam ratione sue ossifitatis et nervositatis maximam habent fortitudinem et vigorem. Item post caput et collum maximam in corpore obtinent elevationem. alijs enim membris superuenient sub capite constitutis. ut patet in omni animali. Item pariter humeri quandoque ab extrinseco ut vulnera siue qualemcumque lesionem siue propter nimiam laborem et oneris contumacitatem. et tunc potissime curantur per quietem et aliam unguenti appositionem. (vnde dicit aristo. li. vii.) Iunctura elephantis solet ungi oleo oliue propter facilitatem oneris et laboris tolerationem ut melius dormiat. Item quandoque ex causa intrinseca. scilicet ex fluxu humorum concurrentium ad iuncturas et nervos humorum ex quibus nervi gravantur et in suo effectu impediuntur. quibus etiam ipse iuncturae superfluis humoribus replentur ex quorum acumine dolor in sensibili nervo generatur.

Brachia a fortitudine sunt dicta. brachium enim grecice forte dicitur latine (ut dicitur Isido.) in brachijs enim tori laceratorum sunt et insigne robur existit hi tori dicuntur musculi. et dicuntur tori eo quod illuc quasi viscera tori videantur ut dicit Isido. Brachium autem ut dicit constantinus. ex duobus constat ossibus. unum est supra et appellatur cubitus superior. alterum infra et dicitur cubitus inferior. Est autem os inferius priori maius quia portans portato maius esse debet et firmius. Concatenatur autem brachium cum armo superiori et convertitur nervis fortissimis quibus mediantibus sensum et motum voluntarium recipit et ad manum post transmittit. Sunt brachia rotunda propter maiorem operationem et motus habitabilem et maiorem impassibilitatem ut non facile patiantur. Sunt etiam flexibilia

in iuncturis tribus. s. circa manus / cubitū / et ar-
 mum / ut motui voluntario sint habiliora / et ad
 obediendū voluntatis impio promptiora. Pre-
 terea brachia respectu aliorum membrorum mi-
 nus sunt carnosā et hoc propter substantiā ossium
 et nervorum ex qua componuntur propter roboris et
 virtutis ampliationem. In brachijs enim maxi-
 ma est hominis fortitudo ad prandū / ad ele-
 uandū / ad constringendū / ad repellendū / ad
 pugnandū / ad operandū. Item brachiorum
 ossa sunt dura / grossa cōcava / et medullis plena
 Grossa quidem sunt et dura / ne de facili rupan-
 tur. cōcava / ne nimia soliditate nimis ponde-
 rosa redderent medullis plena / ut ossa sicca et
 dura medullarum pinguedine irrigarent / et ut
 spiritus a nervis et venis confluentes medullari-
 tē perire servarent et nutrentur. carne / musculis / et la-
 certis intermixta carne reguntur ne ab aliquo ex-
 trinseco de facili lederentur. in iuncturis et verte-
 bris et cartilagine vestiuntur / ne nimia duricie
 ossium mutuo se collidentium nervi sensibiles
 aliquā molestiam paterentur. et ut ipsa ossa in
 suis iuncturis plantie et mollicie cartilaginea
 expeditius moverentur / et nullius asperitatis occur-
 su tarderentur. Item brachia propter viciniam
 quā habent a regione cordis spiritum et pulsum per quā-
 dam arterias recipiunt et variam ipsius mutatio-
 nem ac cōsistentiam defectum. s. et perfectum in
 venis et arterijs pulsantibus manifestant. Item
 brachia propter viciniam cerebri familiarem
 habent cōvenientiam cum capite / et ab eo recipi-
 unt latentis virtutis influentiam. et ideo per defē-
 sione capitis secundum sensum nature et sine delibera-
 tione contra ictus ferientium se exponunt. Item
 vene totius corporis et maxime de regione capitis
 cordis et epatis cōveniunt in manibus et digi-
 tis et nutrimentum tribuunt eis. et ideo qui sanguine
 repletos se sentiunt et gravatos aliquam de ve-
 nis brachiorum aperire cōsueverunt. et sic bra-
 chia sepe vulnerantur et patiuntur / ut alia membra
 sanitatis beneficium consequantur. Dicit etiam
 medici quod sicut habetur in lib. de flebotomia
 qui infirmant in vna parte corporis. debet venā
 in parte posita aperire. unde qui patitur in de-
 xtra minuat de sinistra et e cōverso. nisi materia
 fuerit venenosa vel alia furiosa. tunc enim san-
 guis ad partem oppositam non est attrahendus
 ne materie venenosa transiens per cor vel ali-
 ud membrum nobile ipsum ledat. sicut dicit ibi-
 dem. Brachia itaque propter utilitatem aliarum
 partium corporis mutuo sibi seruiunt et ob mem-
 brorum custodiam vulnerari et percipi et a suo
 onere minui non subterfugiunt / et se patientibus
 acquiescunt. Vocantur (ut dicit galienus) bra-

chia habent propriū ut quod cor diligit. brachia
 diligant et in amplexū eorum voluntarie se exten-
 dant. quod autē corde diligit sentiunt / quanto vi-
 cinius possunt cordi applicari et constringunt
 in tantum ut totum dilectum / toti amanti cor-
 di imprimerent si valerent. et hec de brachiorum
 proprietatibus dicta sufficiant. Item denudatio
 et inquietatio brachiorum mortiferum signum
 est in acutis (ut dicitur in pronosticis.)

Manus est dicta eo quod sit totius cor-
 poris munus. ut dicit Isido. Ipsa
 enim sicut ori administrat. ipsa omnia
 operatur ac dispensat. per ipsam accipimus et da-
 mus. abusive enim manus ars vel artificium di-
 citur. sicut aliquando de aliquo scriptore vel pi-
 ctore dicitur. iste habet bonam manū scribendi
 id est arte vel artificium. Dextra a dādo est dicta
 nam ut dicit Isido.) dextra pignus pacis da-
 tur. ipsa fidei et salutis testis adhibetur (et hoc
 est illud apud tullium) fidem publicam iussu
 senatus dedi / id est dexteram. Et apud ad ga-
 la. Quibus dedi dexteram fidei et societatis.
 Sinistra autē dicitur quasi sine dextra. siue quod re-
 fieri sinat. a sinendo enim sinistra est vocata.
 Palma autē dicitur digitis expansis manus ex-
 tensa. sicut contractus pugna. pugna autem a
 pupillo est dicta sicut manus expansa dicitur
 palma ab expansis ramis. Est itaque magnum
 corporis manus iuamentum pariter et ornamentum
 proprium et principale tactus instrumentum.
 Nulla enim pars corporis est tactui ita sensibilis
 sicut vola manus (ut dicit Isido. et etiam con-
 stan.) Manus autē secundum eundem constantem. quo ad
 exteriorem partem sui ex nouem paruis ossibus
 medulla carentibus diuersis et solidis est com-
 pacta. habuit autem tot ossa ut manus esset mo-
 bilis. Sunt autem ossa diuersae forme alia. scilicet
 gibbosa / alia cōcava alia erecta ut cum omnia
 iungerentur quasi vnum os redderetur.
 Ista autem ossa in duobus ordinibus stantia
 ex vna parte cum velle pectinibus / ex alia par-
 te cum duobus brachijs cōcathenationibus forti-
 ter colligantur. cōcathenatio ad superiora habet
 horum tria. vna cōcavitatem brachij subeuntia
 per quam manus lateraliter extendit atque stringitur
 cōcathenatio vero inferiorū atque minor interio-
 ri extremitati brachij iungitur ipsius acuminis cō-
 cavitatem quinque ossium subintrante. hec vero ca-
 thenatio motū facit ante et retro. Volam manus
 dicitur pars interior / ubi maxime versetur tactus. et ideo
 nulla pars est magis carnosā et magis mollis
 propter tactus bonitatem. et duas habet par-
 tes pecten est vna pars. digiti pars altera.
 Componitur autem pecten ex. iij. ossibus ne

De partibus hūa. corpo.

si forte vnum ledatur/alterum nō patitur.
In concavitatibus aut. iij. ossiū pectinis. iij.
digiti sūt inserti et in eis cōcatenati. et ideo dī
at aristo. li. xiiij. Manus nō est vñū instrumen
tum. sed multa. Natura enim dedit homini in
telligenti instrumenta suis virtutibus cōueniē
tia. vt pote manus in quibus sunt multi digi
ti et diuersi/ vt per eos minima et maxima vale
ant retineri. Nam vt dicit idem creatio manus
est cōueniens multis et oppositis operationib?
Est enim diuisa et extensa in multas ptes. et po
test homo vti vna sola parte et duab? et plurib?
Im diuersos modos. habent enī vole manū
hominū hoc sibi appropriatū q̄ nūquam i ho
mine pilescunt/ quānis exterius in aliquib? pi
li cresunt. Adaxime aut hoc cōtingit in mascu
lorum manib? et hoc ppter caloris habūdanti
am dominantē. Est aut manus dextera fortio
ris caloris et maioris siccitatis q̄ sinistra/ et ideo
ad opandum dextera leuior est et habilior q̄ sini
stra. vnde aristoteles. lib. ij. animalia quadru
pedia que generāt alia animalia loco manuum
bois. habent pedes anteriores/ et pes sinistre in
animalibus nō est absolut? neq; leuis motus.
sicut nec sinistra manus in hominib? preterq̄
in elephante. Elephas aut (vt dicit idem aris
li. iij.) vtitur naso forti et lōgo loco manū/ et p
ipsum accipit abum et reddit ori suo. reddit enī
am p nasum ori suo potum/ et nullum animal
potest hoc facere nisi ipse. Inter volatilia aut
vñū pedē p manu. psittacus et porphirio. s. pel
licanus. Nam psittacus pedē abū accipit/ et in
tingens in aqua cibū cum pedē suo ori porri
git sic intinctus. similiter et porphirio. Patitur
aut manus multipliciter. s. contractionē/ arefa
ctiōz/ pustulatiōz/ scissionez/ vermiū corrosiōz
pruritū et titilationē iūcturaz dislocatiōz. cro
gnicā passiōz. Causa aut tractio quādoq; ex
calidis et siccis humorib? nervos desiccantib?
vel frigidis et humidis eisdem inficiantibus/
et transitum spiritū intercludētib? ut patet
in paraliticis et leprosis quorū manus ex putri
dis et corruptis humorib? nervos psumunt?
et desiccantib? contrahūt. arefunt etiam ma
nus ex debiti nutrimenti subtractione. ut patet
in decrepitis et squalidis et fame laborantibus
et in senio cōfectis. quādoq; ex distemperantia
caloris et excessu tertiam humiditatem cōsumē
te. vt patet in psittacis et ethicis/ et hmoi. quādo
q; ex vicio venarum et neuorū qui opilāt. vñ
de ex defectu humorū et spiritū virtus regiti
ua impeditur quibus manus arefunt et a vigo
re et corpulentia depauperant. pustule autem
et vesice turgentes generantur ex prauis et cor

ruptis humoribus extrema petentib?. vnde et
caro intus superficialiter corrūpitur/ et cute ele
uata in vesicas vel pustulas immutatur. Scis
sura autē a pruritus et hmoi accidunt ex humo
rib? calidis et acutis fumis intercutaneis/ qui
cutem scindunt/ et suo acumine carnis superfi
ciem diuidūt et incidunt. et primū pruritum et ti
tillationem faciunt/ sed post dolorem nō modī
cum superinducunt. Item etiam humor corru
ptus sub cute latens quādo nō expellit/ nec a
calore naturali cōsumit/ paulatim plus et pl?
corrumpit/ et in paruos verruculos cōuertitur.
qui paulatim cutē corrodentes/ titillationez p
uocant et pruritū. dislocatio autem accidit quā
doq; ex casu vel percussura vel comprehensione
nimia. vnde ex hmoi violētia iūctura locū suū
exiit et supinducitur dolor grauis et tota manus
reddit impotens ad aliquid operandū. accidit
etiam idē ab intus. s. a nimio humore ner
uos iūcture infrigidante lubricitate et relaxan
te. vnde de facili iūctura dislocatur. Pyrogra
vero dicitur eadez passio in manib? / que et po
dogra in pedib? nūcupat. generat enim ex hu
morib? grossis et crudis in iūcturis coadunat?
et cūglobatis. vnde et articuli et iūcture indu
rant et quasi nodose efficiunt. et quādo talis in
firmitas est longa/ arthetica solet in manibus
generari et vix curatur. si fuerit diuturna. vt dicit
super amphoriz. multalalia incommoda solent
manus precipue occupare sicut vesice et hmoi
sed sufficiant hec. Hoc solum addendū est qd
dicit in amphoriz. Mulier ambidexter non fit
super qd verbū dicit galie. masculi equalit am
bobus manibus opantur/ qd a muliere fieri nō
vidimus nec audiui? / qd ex sue defecatione ē
nature. vix enī est fortis ad opandū in dextera
quantominus in sinistra. Adasculi aut fortes
habent nervos et lacertos in vtroq; parte/ et ca
lorem habent mulieribus fortiozem et ideo se
pius contingit qd opantur sinistra sicut et dex
tra.

Digiti nūcupati sunt vel quia de
cem sunt/ vel decenter iuncti existūt
debent inter se numerum et ordinē
decentissimum (vt dicit Isidorus)
Prim? pollex vocatur/ eo qd inter ceteros vir
tute plus polleat. et preualeat potestate. Secū
dus index et salutaris dicitur sue demonstra
tiuus. quia illo fere omnes salutamus et omnia
demonstramus. Tertius est medius qui et im
pudicus. Quartus est anularis. qd eo anu
lus geritur. Dicitur etiaz medius vt mediana
lis. quia eo colina a medicis colliguntur.

Quintus est auricularis sic dicitur. qz eo aures scalpimus vt dicit isidorus. Componuntur autem digiti secundum constantium. singuli et tribus ossibus que sibi inuicem concatenantur. et quatuor digiti sunt quando cum pectore colliguntur. pollex autem cum brachii interiori concatenatione iungitur. Sunt autem moduli inferiores maiores quam superiores et laniores. sicut portans eo quod portat latus et firmus esse debet. vt dicit constantius. Secundum autem aristoteli. li. iii. mobilitas digitorum conueniens est ad recipiendum et retinendum. Sunt autem digiti in longitudinem distincti grales inter se diuisi in extremitatibus unguibus muniti. et quanto sunt rectiores et flexibiliores. tanto sunt ad operationes varias aptiores sunt modice carnis propter motus facilitatem et facilitatem tactus. qz nihil facilius in corpore discernit inter obiecta tactus. sicut extremitas digitorum et hoc est forsitan propter viuacitatem nervorum que in digitorum summitatibus reflectunt. et propter curis in digitorum extremitatibus leuitatem (vt dicit constantius) habent etiam digiti hoc proprium quod ante cibum sunt grossiores quam post cibum. unde et anulus qui propter sui constructionem vit ante pradium deponit de facili potest post cibum amoueri sicut dicitur super amphorif. Item dicit aristoteli. li. vii. Aues aquatice habent inter digitos quasi corium. et eorum mansio est in aqua et aues habent digitos diuisos manent proprie secus aquam et abantur ex eo quod crescit in terra. et iste non comedunt carnem nec viuunt de rapina sicut aues habentes curuos ungues in digiti que comedunt omnia animalia que possunt venari et viuunt sanguine. sed tamen non comedunt se inuicem sed parant auibus sui generis. quod non faciunt pisces. quoniam sepe comedunt alios sui generis.

Ungula est pars digiti extrema in superiori parte digitorum collocata (vt dicit constantius) cum carne et cute sibi vicine est coniuncta. cuius ligamenta sunt cordosa. veniunt enim ad unguilas vene / nervi / et arterie vt eis dent sensum et naturale iuuamentum. hanc incrementum longum est enarrare atque latum quantitati autem digitorum proportionatum quod autem superexcrescit et nervorum tactum transit. nihil sentit. et ideo sine dolore prescindi se permittit. Nam unguile incrementum et nutrimentum est simile nutrimento pilorum. et ideo excedunt in crescendo extrema digitorum vt dicit constantius. generatur autem a quibusdam fumositatibus a corde resolutis vsque ad digitorum extremitates arcifusis. vbi fumositates ingrediens exteriori aere desiccantur. et in unguile substantiam commutantur sicut dicitur super li. pronosticorum.

in comen. et hoc ad extremitatum digitorum subsidium / que de facili propter suam teneritudinem lederentur nisi per unguum duritiam munitur. unde ipsorum digitorum sunt ungues iuuamentum / et non minimum ornamentum. Est autem unguis esse mollior / carne autem et cartilagine durior corneam retinens quodam modo dispositionem et naturam. et ideo habet in se quodammodo corneam luciditatem et planitatem propter eius superficiem politam et aliquantulum transparentem. vnde et quando in se representat luciditatem et speciositatem. quia vero unguis ex cordis fumositatibus generatur / cordis ipsius viuacitas vel mortificatio in eis aperitissime pronosticatur. calore enim cordis deficiente ungues nigrescunt et palefcunt. et ideo sui mutatione vel contractione extinctionem caloris vel mortificationem nature presentant et pretendunt. vt dicit ibi li. pronosticorum. Item aristoteli. li. vii. aquilarum ungues in curuantur et bebetantur quando cubant super oua et nutriunt pullos suos et albescunt ale eam et debilitantur. Hoc autem habet aquila proprium vt residens super arborem et quiescens sepius respicit ungues suos timens forsitan ne bebetentur. Nam ungues habet pro mucronibus et ideo ne ledantur non libenter residet super petram. vt dicit idem et quando quiescit in se ungues dardit reflectit vt sic ille se conseruent hoc idem facit leo et animalia cuius unguis. Item idem li. vii. aues uncorum unguium non portant omnino preter paucas et omnes aues curuorum unguium curuam habent rostrum et breue atque grossum collum. et abantur carne et venantur. aues tamen ex suo genere non comedunt / nec eas impetunt vel inuadunt causa sibi ad inuicem tamen pugnant rostro ac unguibus se dilacerant propter feminas et etiam propter nidos. variatur autem unguila in omnibus volatilibus et animalibus quo ad dispositionem et etiam quo ad usum. Nam in homine manus munitur atque ornantur in volatilibus munitur eorum pedes atque armantur. animalia vero pedes custodiunt et calant unde in quibusdam animalibus ungues sunt rotunde et integre vt in porcis. in quibusdam sunt longe et absque vt in porcis. Dicitur enim ab aristoteli. li. xiiij. omne animal habens calmos prominentes sicut porci / habent unguilas salsas et in unguibus ponit natura fortitudinem animalium. unde aristoteli. li. xiiij. natura inquit semper ponit vigorem in membris quibus virtus animalia sicut facit in dentibus qui sunt quasi serra et unguibus propter vigorem et iuuamentum

De partibus hūa. corpo.

Latus secundū ysi. est dictum eo q̄ i
iacentibus lati. Est enim leua ps
corpis vel sinistra. In latere autē
dextro habilioz est motus sed pars leue fortioz
est et oneri ferendo ac comodatioz. vnde ps illa
leua leuando dicitur eo q̄ aptioz sit ad leuādū
aliquid et portandū. vt dicit yfido. Ipsa enī
gestat dipeum ensem. pbaretram. et cultellum
et cetera onera vt expedita sit dextera ad agen
dum scū dum yfido. littera ossibus costarum
onissime fulciunt et dicitur coste secundū yfi
eo q̄ ab ipsis interiora custodiuntur et tora
entis mollicies costarum munimine cōserue
tur cautius et saluetur. Cōponuntur autem co
ste laterales et pluribus ossibus dozi spondi
libus colligatis et ex diuersis cartilaginibus of
sa predicta cōiungentibus. vt dicit constan. et
bec ossa similitudinem semicirculi habētia que
dum simul ex parte spondiliū dozi et pectoris
iunguntur circulum facere videntur. vt dicit con
stan. sunt autē ossa. xiiij. vt dicit idem septena et
septena ex vtroq̄ latere collocata/ que tamen se
ptem tenent ossibus cartilaginibus speciem pre
tendentib⁹ in furcella pectoris colligant/ quo
rum summitas tenera cartilaginosa sicut gladi
us acutus et ori stomachi supponit ad sui cor
dis defensionē. vnde in cōpositione costarum
et pectoris/ in vniuerso. xxx. et duo ossa cōcurrūt
quorum. xiiij. in latibus et in cōpositione pecto
ris. et. x. posteriores in dozi cōpositione. et. viij.
ossa cartilaginosa/ omnia predicta cōiungentia
pueniunt. vt dicit constan. Contingit autē latus
sepe pati ex causa extrinseca. vt ex casu rupturā
et concussionē et hmoi. quādoq̄ ex causa intrin
seca. vt ex fluxu humorū et cōursu hypochondrio
rum ad locū et cōcavitatem costarū aliquando
apostema generatur. Et patet in pleuresi que
generatur apostemate existente inteneritudine
costarum. cuius signa sunt dolor lateris/ tussis
febris acuta. Cōgnoscitur autē precipue p̄ spu
tum acutū sanguineuz/ si ex sanguine p̄ citinū
si ex colera. p̄ album/ si ex flegmate. p̄ liuidū si
fuerit ex melancolia. raro tamen ex humore me
lancolico generatur sicut in practica p̄tinetur.
talia enim apostemata quādo radicantur in late
re grauissimū inferunt dolores et inflammatio
nem. et tunc in latere apostematico paties quie
scere nō potest neciacere. vnde dicitur in p̄nost
cis q̄ in febrib⁹ acutis egrū iacere in latere/ et
precipue in dextro bonū est. q̄ signat loca vic
ina nō esse apostemata. et spūalia membra sunt
liberora et habēt locū in quo dilatentur. et sic ho
mo melius inspirat et respirat. q̄ nec stomach⁹
nec alia membra cōprimunt spūalia. Cōtingit

etiam ex hypochondrijs in regione vacua sub co
stis ventositatem aggregari/ et in costarum pel
liculis includi. ex quarum distensione pūctura
et dolor generatur. quādoq̄ etiam contingit
ex humorū grossorum cōcursu locum opilari et
indurari. et ita loca lateralia vel indurari nimis
et conrabi vel etiam nimium eleuari. et ideo di
citur in p̄nosticis hypocratis. in hypochondrijs
si fuerint sine dolore et si molles sint. si bene cō
posite hinc et inde bonum. Si vero feruent aut
dolent si spasmo distente/ idest si contracte fue
riūt. vt solent fieri in spasmo si inter se dissimi
les si in aliqua earum fuerit pulsus magn⁹ vel
saltem malus. significat enim angustia vel alie
nationem et. quod quidem veruz est in acutis
febribus. et maxime si fuerit visus oculorū hor
ribilis et inordinatus. vt dicit commen. si vero
fuerit inordinatus motus oculorum/ nō est rā
tus timor de futura alienatione etiam in acutis
vt dicit idem.

Dorsum a duricie est dictum/ eo q̄
durior corporis superficie ad mō
dum saxi ad prandum fortis et ad
patiendum durabilis vt dicit yfido. Dicit etiā
tergum/ eo q̄ in ea parte supini in terga itēm
quod solus homo potest. Nam bruta animalia
aut in ventre aut in latere iacent. vnde animal
habere tergum abusiue dicitur. vt dicit yfido.
a terendo tamen potest dici tergū q̄ varijs fla
gellis tentur non solū dozum animalium/ ve
rum etiam dozum hominū captiuorū vt dicit
idem vel fm̄ remigiuz tergum pōt dici a teros
grece quod est rotundū latne eo q̄ dozum aia
lis quāda speciem presert rotunditatis/ eo q̄
omnia ossa corpis fundantur supra dozum sicut
carina nauis. Incipit autē dozum scdm̄ constan.
et yfido. a puppi capitis/ et p̄tenditur vsq̄ ad
renum vicinitatem. Est autē dozuz ex varijs of
sibus et spondilibus compositum. et hoc ob q̄
tuor causas fuit necessarium. Primo q̄ oium
aliorum est fundamentum super q̄ omnia ossa
sunt posita. sicut nauis super carinā mediam ē
locata. Secūdo q̄ viscerum interiorum defen
sio est et cooperulū. Tertio q̄ neruorum a ce
rebro ad diuersas partes corpis inferius descē
dentū est adiutorium. vt hinc et inde motus
volūtarius et sensus diffundatur. Quarto vt
medulle descendentes a cerebro sit vehiculum
et ab intrinseca lesione illius sit defensiuū. Et
multis autē ossibus est aial cōpositū/ vt facili
se erigat et inclinēt. et vt onera superposita ferat
forti et supportet. vocantur autē ossa dozi spō
dilia q̄ sūt p̄caua. vt medulla spinalis q̄ a p̄visiq̄

biditur nucha. facilius feratur ad inferiora me-
bra ad motum voluntarium faciendum. eadem
enim est natura et virtus in cerebro et in nucha
vt dicit constan. et ideo duplici pellicula sicut ce-
rebri est vestita. vt dicit idem. vnde si bec me-
dulla in spina dorsi ab aliqua causa fuerit im-
pedita siue lesa / virtus animalis ledit et in suis
actionibus impedit. sicut et quando cerebrum
leditur vnde et animal lesa nucha de facili mori-
tur. ppter qd natura fecit ossa spodia dura et
neruosa. et insuper acuta et spinosa ppter ma-
iore in medulle defensionem et ppter faciliore
resistentiam et repulsam iniurie. s. inferentis le-
sionem. Est autem cutis dorsi siue pellis spissior
et durior qm in ceteris partibus animalis. et hoc p-
pter causam supradictam. Patitur autem dorsus
multa ab interiori et ab exteriori. quia exterius
patitur verberationem / excoriationem / et mul-
tiplicem lesionem. Intrinsecus autem patitur ner-
uorum contractionem humorum nimiam reple-
tionem / viarum et meatuum spirituum opilationem
puncturam et horripilationem et multiplicis gut-
ture infestationem.

Pectus est ossa pars et superior in-
ter mamillas et pulpas. et ideo pe-
ctus est dictum quia est proximum inter
partes eminentes mamillarum. vt dicit Iulius.
Secundum vero Iulio. et constan. Pectoris
fundamentum est infra dorsum positum cuius ma-
gna est concavitas vt intra posita custodiat et
cor ac pulmonem cum alijs membris spiritalibus
pregat et defendat. Magnitudo autem conca-
uitatis pectoris fuit necessaria et utilis vt pul-
mo huc et illuc possit dilatari ad refrigerandum
calidum fumum cordis. fuit autem osseus et ner-
uosus ppter maiorem fortitudinem et fortio-
rem vitalium defensionem in quibusdam pel-
liculis interioribus cum quadam pinguedine
arcuatur interiori et munitur ppter caloris na-
talis fomentum et conseruationem et frigiditatis
ossium pectoris et thoracis mitigationem.
Sunt autem in pectore secundum constan. due
concauitates ad se inuicem quibusdam pel-
lis separte. et fuit hec diuisio necessaria. vt si fla-
tus pectoris in vna parte casu aliquo amittere-
tur / in altera parte concauitatis ad vite anima-
lis custodiam seruariet / qm si vtraque concauitas in-
firmaretur anbelum interduso de facili moreret
Item pectoris pelliculis cor et pulmo colligantur
et ne de suo loco exeant inuoluuntur. vt dicit
constan. li. xij. c. xv. Est igitur pectus mamilla-
rum fundamentum. et hoc non solum ppter orna-
tum / verum etiam ppter necessarium pectoris ius-

namentum. Nam sua carnositate cooperiunt /
et eius osseam frigiditatem temperantes ab ex-
trinseca lesione aens frigida pregent et defen-
dunt. nobile itaque membrum est pectus humanum
quia sedes sapientie est et domicilium caloris
vitalis et vigoris. quo bene disposito cum suis
contectis atque sano corpore totius vigor in suis
actionibus confortat et e conuerso. Leso pec-
ore corpore compago deterioratur. Patitur autem
pectus multipliciter. quandoque a nimia frigi-
ditate constringente nervos et ligamenta thora-
cis percuntur / et in suis effectibus impediuntur
et aliquando et nimia caliditate et siccitate sub-
stantialem eis humorem consumente / et nervos
pectoris contrahente. vt patet in putris et etri-
dis calore nimio presumptis. quandoque et nimia
humiditate sanguinea vel flegmatica meatus
pectoris infundente et replente. vnde et quando-
que sequitur suffocatio et quandoque trauctas et vo-
cis ablatio. vt dicit constan. quandoque et hu-
more corrupto in pelliculis pectoris collecto.
vnde et pectus apostematatur et impeditur anhe-
litus / et animal aliquotiens suffocatur. aliquan-
do patitur ex colligantia aliorum membrorum
que leduntur. Nam gutture lesa / aut pulmone
aut stomacho / necesse est vt pectus doleat et pati-
tur. Maxime autem sunt passionem pectoris peri-
culose et precipue interiores ppter cordis vbi est
sedes vite vicinitatem. vnde magis leditur mo-
dica punctura intenus in pectorem / qm vulnus
maximam exterius in brachio vel in cute. variat
etiam dispositio pectoris in bobus / et in volati-
libus. vt dicit aristo. Nam homines habent pe-
ctus latum et aliquantulum a dextris sinistris
elevantur in medio. et ipsa eleuatio signum est
animositatis et virtutis. et nullum animal ha-
bet mamillas in pectore preter homines et
elephantes. vt dicit aristo. lib. ij. Animalia enim
vbera habent aut in latere aut in ventre. vt por-
ci / canes / asini / vacce / atque oues. sicut dicit idem
Plures fetus generant animalia habentia vbe-
ra in ventre. vt patet in canibus et in porcis qm
illa que in pectore habent. vt patet in homine
et elephante qui nunquam generant nisi vnum
fetus. vt dicit idem lib. v. Aues autem gene-
raliter habent pectus acutum et maxime aues
prede que sunt curui rostri / et acuti unguis / et mo-
dice carnis / ac boni volatus / et acuti visus.
Quonia vident abum suum a remotis valde.
et ideo tales aues eleuant se in aere valde alte
plusquam alia volatilia. et hoc ppter predictam
causam. sicut dicit aristo. lib. ij. Acutas autem
pectoris in talibus aibus animositatis et ge-
nerositatis est indicium. vt dicit Iulius. de accipi tre.

De partibus hūa corpo.

Magis autem inquit animosus pectore q̄ ro-
stro vel vngue accipiter armatus. et ideo accipi-
ter est animosus pectore in aere percussit et dei-
cit predam suam.

Mammilla enim a rotunditate est di-
cta. maso enim grece rotundum di-
citur latine. ut dicit Irido. Papil-
la vero dicitur caput mamille q̄ infans suggit
labijs et apprehendit et dicit papilla. q̄ a pue-
ro tangitur et palpat. Dicuntur autem mammil-
le vera quasi lacte vera vel quia lactis hūo-
re in more vtris sit plena. Nam post partum si
sanguis nondū fuerit pueri nutrimento cōsum-
ptus/naturali meatu fluit in mamilis. et earū
virtute albescens lactis recipit qualitatem. ut
dicit Irido. Secundum constan. autem mamil-
le de glandulosa substantia sunt cōposite. carne
salicis molli et alba sicut lactis est natura. Sūt
autem vene et arterie glandulose in substantia
mammillarum intermixte/p quas diffundit san-
guis cum spiritu ad mamilas. sunt autē mam-
mille in pectore posite ut cordi essent vicine. ut
p calorē cordis decoctionem sanguis in natu-
ram lactis facilius cōuerteretur. Nam sanguis
p concavam venā ad cor veniens et deinde ad
pectus tendēs. tandem ad mamilas pene-
trat et in earū carne spongiosa in naturā lacte-
am vi calorē se trāsmutat. caro enī ipsius mā-
mille carnosa est et cauerosa. porosa. s. ut spō-
gia. unde ad generationē lactis est apta ad cui-
uslibet nutrimentū pueni. habet autē mammil-
la hoc propriū ut dicitur sup amphorū. q̄ mu-
lierum (que facture sunt abortiuū) mamille
ex molescūt ut dicit hypocras. Item idē si de-
stra māma mulieris postq̄ geminos conceptit
emolliet masculus abortiuus fit. si vero sini-
stra femina abortiabitur. et si vtraq̄ vterq̄ fet-
us parietur abortiuū. cuius rationem assignat ga-
lie. in cōmen. Dicit enim q̄ gracilitas mammil-
le paucitatem lactis signat. unde cum infans
debitum nō habeat nutrimentū. necesse est ut
abortiat ipse fetus. Item idē hypocras ibi-
dem. mulieribus in quibus sanguis superfluus
cōuertitur ad mamilas/ infaniam futuram
signat cuius ratio est secūduz galie. q̄ cum san-
guis calidus et superfluus vel feruens ad mam-
millas fluxerit si pre nimietate sui et calorē ex-
cessu nō poterit in lac mutari in fumositatē aci-
tam resolutus/caput petit. et sic in saniam pro-
pter perturbationem cerebri generat et inducit.
Item idē in eodem. mulier menstrua si volu-
erit retinere siccam maiorem. i. ventosam debz
apponere ad mamilam. i. sub mamilarū ve-
nis de matrice ascendētibz. ut dicit galie. p

attractiōem enim ventositatē sanguis super-
fluus attrahitur ad mamilas/ et sic infanz flu-
tus menstrui minoratur. sicut idē recitat ga-
lie. Item in eodem. si mulieri habenti in vtero
lac multū fluxerit ex mamilis fetus debiles si-
gnat. Si vero fuerint vbera dura/sanū signat
esse fetus. Ideo enim nō diminuitur lac. q̄ fe-
tus ē debilis ad accipiendū et cōuertendū in
suū nutrimentum. unde nimia fluxibilitas mā-
millarum corruptionis fetus et imperfectionis
signum est ut dicit galie. Si vero fuerint medi-
ocriter dura/sanitatē fetus designat. Nimia
enim mamilarum gracilitas et macilentia p-
conceptum/fetus esse debilem signat et corru-
ptum. nam signum est q̄ subsequi debeat ab-
ortiuum ut dicit idē. Item si impregnatio fu-
erit masculi/apparebit dextra mamilia maior
sinistra. si vero fuerit femine/erit sinistra maior
et hoc primo apparet quando fetus incipit se
mouere. ut dicit aristo. lib. xix. Item sicut di-
cit idē. sepe ex lactis multitudine et coagula-
tione mamille nimis indurescunt et si supercre-
uerit pilus aliq̄s tempe indurationis/ accidit
infirmitas magna et dicitur pilosa. nec cessa-
bit dolor quousq̄ exeat putredo sicut ibidem
dicit eri. Item dicit idē li. vi. q̄ animalia mul-
torum vberū/multorū sunt filiorum. et habēt
vbera a parte inferiori diffusa. ut patet in can-
cula et in porca. et cum parit porca/ dat primo
filio suo primam mamilam/ secūdo secūdam
et sic de alijs. Animalia enim pauca vbera ha-
bentia paucos habēt filios. ut mulier et elephā-
tissa/ que habent vbera anteriori in pectore col-
locata. Mamilia igitur est mēbrum nutrimen-
to fetus necessarium sanguinis mēstrualis ad
generationem lactis susceptiuum/ et suscepti sā-
guinis impuri depuratiuū/ digestiuū/ immu-
tatiuū/ de albiuū/ dulcoratiuū/ inspissa-
tiuū/ pectoris et cordis defensiuum. sexus et eta-
tis discretiuum corruptionis mēstruatiuū/ vel
monstratiuū/ rotundū/ oblongum/ nervosum
cariosum/ paruulorum dentibus expositum/
cauerosum/ seu porosum.

Pulmo cordis est flabelluz a pene-
tratiuo greco. In pulmōe enī neu-
ma. i. spūs qui flando et agitando
aerem recipit et emittit. Vel dicitur pulmo quia
palpitat se apertēdo ut flatū capiat et stringen-
do emittat. unde in cōtinuo motū est inspiran-
do et respirando. ut dicit Irido. Est autē pulmo
de molli carne et aerea creatus/ spume coagula-
te similis (ut dicit constan.) cuius iuuamētūz
est/ ut cor vndiq̄ circūdet/ et aerē frigidū ad sui
tempiem admiuistret. et est etiaz pulmo instm-

Spiritus et vocis spiritus fuit necessarius propter
 cor/ ut per attractionem aeris refrigeraret et per eius
 constrictionem fumosa superfluitas expelleretur
 et ideo pulmo inter cor et guttur est medius/ ne
 subito ad cor aer irumperet/ ut per aere receptum
 temperaret. Est itaque pulmo quedam celle sumi-
 litudo seruans aerem frigidum ad cordis seruo-
 rem mitigandum/ ut calidum ad vocem necessarium. si
 et ad flatum sine enim pulmone vox formari non potest
 nec anhelare. ut dicit aristoteles. lib. xij. propter pre-
 dictas ergo causas caro pulmonis mollis est et le-
 uis ac concava ut de facili mutet aerem in natu-
 ram sui/ ut sic vitalis spiritus facilius transeat in
 ventriculo cordis ad conservationem vite anima-
 lis et est generalis ut dicit aristoteles. quod omne animal
 anhelans habet pulmonem. et omnia animalia a-
 qua ambulantia anhelant. et quedam animalia a-
 quosa anhelant. ut delfini. Item omne ani-
 mal generans habet nigrum pulmonem et est
 multum sanguinis propter calorem nature. Pul-
 mo vero animalis duantis est parvus. et siccus
 et potest inflare et tumescere. ut dicit aristoteles. et sic
 dicit idem libro. xij. Quedam animalia non ha-
 bent pulmonem/ sed brancas loco pulmonis.
 Item idem libro. xvi. Omne animal habens pulmo-
 nem est calidius animali carente pulmone. animal
 enim habens pulmonem/ multum sanguineum est
 respectu animalis non habentis. patitur autem pul-
 mo multipliciter. quandoque enim ex humore reu-
 mansante ad canales pulmonis. et tunc varie ge-
 nerantur passiones secundum varias humorum ad
 pulmonis principia fluxiones. sicut sunt squama-
 ta/ pennis/ tussis/ rauco/ aspiras vocis et con-
 similia. Quandoque patitur ex coadunatione hu-
 moris in panis pulmonis unde fit pennis et alie
 horrende passiones. ut patet in sanguinem et
 sanem excreantibus. ut dicit constantinus. Item alii
 quando patitur ex proprie substantie ulceratione
 et hoc accidit ex acumine humoris ad pulmonis
 substantiam defluentis. talis passio non de facili
 curatur. quia cum ex humoris acumine/ substantia
 pulmonis fuerit ulcerata propter ipsius pulmo-
 nis tencritudinem et motus continuationem non
 de facili solidatur. unde et tunc aer attractus per
 foramen ulceratum de facili evanescit. unde et
 ad temperiem caloris cordis non sufficit/ quin po-
 tius propter aeris attracti paucitatem cor in se pe-
 nitus marcescat. Item dicit aristoteles. lib. xij. Ani-
 mal si anhelauerit in comedendo cadit aliquid
 ex cibo in canalem pulmonis/ et tunc accidit ani-
 mali tussis et strangulatio. Nam tussis nihil ali-
 ud est nisi motus animate virtutis ad expellen-
 dum superflua circa spiritus instrumenta. ut dicit
 constantinus. recollige igitur breuiter ex predictis quod

pulmo proprium est cordis instrumentum quod
 cor refrigerat/ subtilitate sue substantie perem-
 attractum altat et immutat. vocem format/ a-
 motu nequaquam cessat. quia constringit se mutuo et
 dilatat aerem ad supplementum caloris in suis
 folliculis et poris reseruat. unde tamen potest viue-
 re animal sub aqua sine suffocatione/ quod diu po-
 test recollectum aerem retinere. sui motus continui-
 tate aerem amouet et deponit vel depurat spiri-
 tum vitali continuum nutrimentum administrat.
 cor ab instrumentis sensibilibus separat/ bumo-
 rem spumofum generat. cordis substantiam la-
 teraliter circundat quando aliqua occasio e pa-
 titur. mortem accelerat/ quia actionem virtutis
 vitalis impedit in corde et turbat. De omnia
 dicit constantinus. per ordinem.

C De fimo Jsidoro. a cura dicitur eo quod
 omnis sollicitudo et scientie causa est
 eo manet quod quidem pulmone
 est nimium. ut cum ira accenditur humidus pulmo-
 nis remedio temperetur. In medio cor animalis
 positum est ut ad omnia corporis membra vitam
 influat atque motum ut dicit Jsidoro. Est autem
 cor secundum constantinum. substantia quedam carnea/
 villosa/ dura/ oblonga/ et rotunda. fuit autem
 cor concavum propter caloris conservationem.
 Est enim cor totius corporis fundamentum.
 fuit autem villosus/ ut facilius dilatando et co-
 stringendo se moueretur. fuit et durum ne de fa-
 cili lederetur. fuit etiam rotundum/ ut maior
 abundantia spirituum in eo reperiretur. fuit et
 oblongum/ vel in forma pineum vel pircum.
 s. ut tendens in acutum ut actio coloris natura-
 lis semper in conum tendens fortior redderet.
 ponitur autem substantia cordis inter ambas
 concavitates pectoris in medio ipsius anima-
 lis. ut a corde quasi a centro ad circumferentiam
 totius corporis spiritus vitalis differret. Caput
 autem cordis quod acutum dicitur in sinistra parte
 humidus corporis collocatur. et quia in hac parte
 cordis acuta plus viget et in habilitat spiritus vi-
 talis/ ideo in sinistro brachio pulsus fortissimus
 inuenitur. vergit autem cor ad sinistram
 partem hominis ut ipsius calore frigiditas si-
 nistre partis temperetur. Dabet autem cor du-
 as concavitates scilicet sinistram que in acumi-
 ne tendit et dextram/ que intra subsistit. Et hec
 concavitates ventriculi cordis nuncupantur.
 et inter istos duos ventriculos est unum foramen
 quod a quibusdam vena vel via concava nun-
 cupatur. hoc foramen contra dextram partem est
 latum. contra sinistram vero partem strictum. et hoc fuit
 necessarium. ut sanguis a dextro ventriculo.

ad sinistru veniens subliaretur/ & sic facilius
spūs vitalis in sinistro ventriculo generaretur.
Dicit enī aug. in li. de differentiā spiritus et ani/
me q̄ in dextro ventriculo cordis plus est de sā
guine q̄ de spiritu in sinistro vero ecōuerso. qz
ibi spiritus vitalis generatur. ad viuificandum
aīal p̄ quasdam arterias diffusus vndiqz dila/
tatur. Sinistra enī pars cordis duplex habet
foramen. vnū intra arterias vne que portant
sanguinem a corde ad pulmonē. Alterum fora/
men est vnde exit arteria maior que ē forma ar/
teriarum & totius corporis p̄ quā pulsus ī cor/
de generatur. potissime in parte sinistra p̄pter
causam supradictam. Similiter pars dextra
duo habet foramina. vnū intra venam que di/
citur concaua portans ab epate sanguinem in
dextram cordis concauitatem. De altero vero
exit vena arterie vt nutriat pulmonem. coope/
riuntur autem foramina quibusdam pelliculis
que aperuntur/ sanguinem a corde in spiritus
emittendo. deind̄ claudunt̄ reditū p̄hibendo
p̄ humido. In vtroqz autem cordis ventricu/
lo est frustulum quoddam exterus / quod auri/
cule assimilatur et hec duo frustra cordis auri/
cule nūcupantur/ in quibus vne & arterie radica/
tur & solidant̄. Habet autem cor in sua latitu/
dine quedam ossa cartilaginosa/ que cordis se/
des appellantur. Circuit autem cor quidā pā/
niculus qui dicitur esse capsula cordis. & hic cū
pāniculus pectoris cōsolidatur/ hic pannicul⁹
non nimis p̄pe cordi iungitur/ ne forte ei⁹ mo/
tus impediretur qui cordi fuit necessarius vt ef/
set fundamentum caloris naturalis vnde aīal
generetur (huicqz constan. li. iij. c. xxi.) Dicit
aut̄ aristo. li. i. q̄ nō est membrum in quo sit sā
guis ita infixus/ sicut in corde. Sanguis enim
in pulmone est fixus/ sed cordi fixus est. Item
idem enim cor positum est in omni aīali in me/
dio pectoris preterquam in homine. qz cor ho/
minis declinat ad partem sinistram. pars autē
acuta cordis declinat ad interior pectoris ī om/
nibus aīalibus preterq̄ in pisibus qz pars
acuta in istis ad partem capitis dependet ī lo/
co cōiunctionis brancorum. Item in eodez di/
citur q̄ omne animal habēs sanguinem habet
epar & cor. Item idem li. xij. In corde enī prin/
cipium venarū & prima virtus creans sangui/
nem/ & eius sanguis est mūdus/ datus/ calid⁹
& maioris sensus & cōueniens intellectui. Itē
in eodem. Principium sensus animalis est in
corde. & in corde sunt sensus continui. Et in. xij
lib. dicitur. Cor ponitur in anteriori pectoris
& in medio. quia principium vite/ & omnis mo/
tus & omnis sensus in eo est. Sensus autem &

motus non sunt nisi in anteriori parte cordis.
& propter hoc distinguitur medium & vltimum
& anbelius primo vadit ad interior cordis.
Natura autem creationis cordis est ex venis.
quia ex genere venarum & situs cordis est con/
ueniens. quoniam est positum in loco superio/
ri & in anteriori. quia nobiliter ordinatur in lo/
co nobiliori naturaliter. Cor autem inter om/
nia alia membra nobilissimum est/ & ideo po/
situm est in medio corporis quo indiget neces/
sario. quia animalium est complementum. nec
est aliquod membrum ita necessarium ad vitā
sicut cor. vnde corde leso non viuūt animal. Et
ideo corpus cordis est in medio. & creatio eius
est in corpore spisso & naturaliter concauo quo/
niam principium venarū est ex eo & ē concauū
ad recipiendum sanguinem. spissum autē ad cu/
stodiendum principium motus. & in nullo mē/
bro est sanguis sine venis/ nisi in corde tantū
quia exit sanguis a corde & vadit in venas/ et
non venit sanguis ad cor ex alio loco/ quoniā
cor est fons & principium sanguinis & primū
membrum habens sanguinez. sicut manifesta/
tur in artho. quoniam creatio cordis appa/
ret primo sanguinea. & est principium motiū
delectabilem & offensibilem & vniuersaliter
motus cuiuslibet sensus ex eo incipiūt & ad eū
redeūt. & eius virtus expenditur ad omnia mē/
bra secundum vnum modum. In aliquib⁹ au/
tem aīalibus inuenitur os in corde. vt in equo
et ceruo. & in hmoi animalibus magni cordis
vnde ponit os in corde p̄pter sustentamentū
eius. sicut ossa ponūtur in membris alijs & in
corde animalium magni cordis sunt tres ven/
triculi. & in corde parui corporis sunt duo/ idē
debet esse in corde animalis venter. quoniam
cor debet esse locus receptionis sanguinis pu/
ri & temperati in quantitate & qualitate. et est
valde calidus et humidus q̄ cor est. quia cor ē
membrum in quo est prima virt⁹ (huicqz an/
sto. lib. xij. vbi multa dicūtur de hac materia
Item idem libro decimo sexto. scilicet q̄ cor
animalis debet esse complementum. Propter
hoc creatur cor prius & propter calorem cordis
& exitum venarum ex eo/ posuit natura mēbrū
frigidum ex opposito cordis scilicet cerebrum
& propter hoc creatur caput in generatione p̄
creationem cordis. contingit autem cor pati vlt⁹
ex aliorum membrorum colligantia. vt dicit cō/
stan. vel ex propria disparantia. Si enim in
corde dominatur excedens caliditas/ ebullit sā/
guis cordis et agitur/ & vitalis spiritus ledi/
tur. Si vero nimia frigiditate cor constringi/
tur/ congelatur sanguis vnde & mors sequitur

Quādoq; etiā patitur ex aliquo apostemate capsulam eius inefficere. tūc aīal nō diu viuit. Item accidit cordi tremor & hoc ex humiditate aquosa in pelliculis cordis dispersa / que de bita eius impedit dilatationē cōstrictionem. vnde vidit infirmo q̄ cor de loco ad locum moueatur. Item accidit ei defectio ex spirituū vel virtutis spēalis dissolutionis / & spirituū euaporatione. & hoc cōtingit ex nimia repletōe virtutem aggrauare & cōfundente. aut ex nimia in anitione virtutem dissolvente. sicut patet i cardiacis & in quibusdā post nimium sudores / siue nimis acutam potione. Item patit aliqñ ex fumositare aliq̄ corrupta & venenosa ad cor penetrante & cordis meatus corrupente. vnde mors sequitur indilate. Item qñq; patitur de venecōcaue opilatione. vnde & sanguis nummēto cordis & vitalis spūs denegatur. bis & alijs modis cor patitur vt dicit cōstan. li. ix. c. xiiij. Dicit ad bec galie. in tigni. q̄ virtus & completio cordis ostendit per bec signa. s. p magnitudinem respirations & velocitatem pulsus & frequentiam eius. per vinilitatem & festinā actionē per iram / audaciam / & furorem. p amplitudinē pectoris eius pilositate. becomia calozē dominantem in corde signant. cōia vero signa cōtraria designat eius cōtrarietatem. super quem locū dicit baly. in cōmen. q̄ cor in homine se h̄ ad modum radice in arbore. arteria nascēs ex sinistro ventriculo cordis / similis est truncō vltima arboris que elongata a corde ramificat in duas partes / quarū vna tendit sursum alia deorsum. & ille ramificat & diuidunt ad modum virge ex ramis p totum corp⁹ vsq; ad arterias capillares sperfas in cute. & quando dilatat cor / dilatantur omēs arterie siml. & qñ cōstringit / cōstringunt & ipse sil. & per dilatationez earum attrahitur aer frigidus exterioribus cordis ad interiora eius. & in cōstrictione exprimitur vilior fumus in generans & extrahit ipsum ad exteriora. & p hoc eius calor euantat. & per eius euantationē eius complexio adequatur. & vt ait idem. virtus motiua que est fixa in corde cumt p arterias ad vnam quamq; partem corporis & defert vniciq; ppriam vitam & p primum calozem vitalem seruit enim pectus cordi se apertendo / & frigiduz aerem attrahendo & se claudendo ac fumosuz vapozem generatū in corde expellendo. vnde si pectus & arteria & alia vitalia instrumenta fuerint salua obediūt virtutes in operationibus suis & quādo sunt i firma non obediunt. vnde bonitas vel malicia subministrantium organozuz pmouet vel impedit cor ad suas pagendas acciones. Unde

quando cor est forte & habet membra sibi obedientia / bene dilatando & cōstringendo se habentia / foris pcedit a corde respiratio / foris pulsus / & foris operatio s̄m bonitatem organi et virtutis. quando vero virtus est debilis & remissa / nō potest extendere arterias in omnes dimensiones. vnde sequitur minor respiratio & minor pulsus. Item ibidem si cor fuerit nimis frigidum & nimis humidum / erit pulsus mollis / & erit homo priuatus vinilitate & audacia timidus atq; piger. & a pilis in pectore nudus ppter vaporis fumosi vnde generantur pili pauatatem. Si vero fuerit cor nimis siccū & frigidum / faciet pulsus asperum / durum / et paruum. & respiratio aeris tarda rara / maxime si pectus paruum fuerit atq; strictum. hucusq; baly. super regni. galie. Et bec sufficient.

Anbelitus cordis & pulmonis ē motus ppter attractionem frigidū aeris ad temperamentum innati caloris cum eius expulsiōe generatus. Cor enim nullo modo carentiam attrahendi aeris pati potest. Si enim per modicum spacium ab attractione aeris quiesceret / lederetur vel deficeret anbelitus. ergo contrarios habet motus. q̄ dilatando pulmonem aerem trahit / & cōstringendo expellit. Anbelitus itaq; est caloris cordis per attractionem aeris temperatiuus et expellendo vapozem fumosum eiusdem purgationis. Est autem vitalis spiritus et animalis nutritiuus. Item fortitudine vel debilitate cōsistentie spirituum ostensiuus sicut superius de pulmonis proprietatibus dictum est. Itē in anbelando plus de spiritu attrahitur q̄ expellatur. pars enim non modica transit in vitalis spiritus nutrimentum. infra eum pulmonem recipit & tandiu animal sine suffocatione viuit / q̄ diu inter instrumenta anbelitus spūs se condudit. Item patientibus instrumentis anbelitus spiritus corrumpitur / & secundum qualitatem organi patientis immutatur. vt dicit cōstan. Patitur autem anbelitus quandoq; ex defectu virtutis mouentis neruos & regentis. qñ q̄ ex cōstipatione instrumentozum spirit⁹ que prouenit ex grossis humorib⁹. vel ex grossa veltositate / viam anbelitus opilāte. vel ex aliquo apostemate pulmonis / pāniculos cordis aggrauante. siue ex nimio calore cordis & pulmonis substantie dominantis ex quibus omnib⁹ debilis redditur anbelitus / atq; rarus. Si autē fuerit velox & pūus calozem alienū signat que virtutē suffocat & vincit. potissime si tactus fuerit calid⁹ & sitis siue lique exsiccato subseq̄t.

De partibus huma. corpo.

anbelitus ho puus & frigidus in peracutis febri-
bus signū mortis est. eius aut tarditas defe-
ctum virtutis designat expulsive / frigiditas ho
extinctionem signat caloris naturalis / & defe-
ctum virtutis in substantia cordis & instroz spi-
ritus. Item immutat anbelitus ex mēbroz in-
tenoz vli corruptione. vt patet in leprosis in
quibus anbelitus fenidus est & corruptus & aer
vicini corruptiuus. vñ taliū flatus solet ee ap-
propinquantiū corruptiuus & infectiuus. In-
ficiat. n. aerem vicinum. & reddit corruptibilem
sicut sibilus reguli flando aerem corrumpit. &
aues volantes inficiat. vt dicit Auicē. & pstan.

Stomachus grece os dicitur eo qd sit ho-
stium ventri. & ipse cibuz recipiat atq;
ad intestina transmittat. vt dicit Ipsi-
do. Est aut stomachus scdm pstan. rotundus.
oblongus. concauus. interius asper. in fundo
villosus & carnosus duo habens orificia. vnū
inferius. alterum superius. Est aut asper & villo-
sus vt cibū receptū melius retinere possit. Nā
si esset lubricus & in superficie planus / ex sua lu-
bricitate abus exiret indigestus. Est aut car-
nosus in fundo vt digestio confortaret. carne
bz calidam & humidā ex quibus qlitatib? ma-
xime viget digestio in corpe animalis. **R**o-
tundus aut est vt capacitatem cibum recipere am-
pliore. Preterea si alterius esset figure. scilicet an-
gularis vel hmoi. humores in eo mali de faci-
li ad putredinē colligrent. cū talis forma non
posset a supfluis ppter angulos desiccari.
Oblongus est ne nimia rotunditate sua spūa
lia pprimeret / vt tanto facilius cū superioribus
& inferioribus iungeret. Preterea stomachus
& pcpue humanus in pte superiori est stricus /
in inferiori ho latus. & h fuit necessariū. qz cū
ho ceteri animalibus sit erectior / abus ei? ad
inferiora spūa descendit. & ideo vtilis fuit eius in-
ferior latitudo vt in eo recipi posset cū multi-
tudo. Item nervosus est ppter maiorem sensi-
bilitatis receptibilitatem & appetitus vigoro-
sitate. epate etiam circumdat / vt ei maior calor
ad ciboz decoctionem ab epate ministraretur
Epar. n. in suis quinq; fustulis stomachū cir-
cumcingit / & ei calorem tribuens succositatem &
humorem vñ sanguis generat p quasdam ve-
nas q̄s epaticas medici vocāt / recipit. in for-
tiori caloris actione in sanguinē mutat & con-
uertit. **A**d hec dicit constan. qd si stomachus
fuerit substantialitē calidus / abos grossos bñ
digerit / delicatos ho psumit. & plus degerit q̄
appetit & ppter similitudinem abos calidos
maxime querit. nec famem sustinere pōt. **S**trigi-
dus ho stomachus grossi cibi non est bñ dige-

stius & ex eis cito grauatur / & eos cito mutat in
humores acidos & corruptos. Stomachus ve-
ro sicus cito sitit nec par aque sufficit. que si
supflua fuerit / rugitum in ventre facit sicco qd
si fuerit humidus stomachus nō sitit / humidū
cibū appetit / sed par digerit. bucusq; pstan. li-
bro. i. c. xiiij. Accidit aut stomacho (vt dicit idē
li. ix. c. xxvj.) diuerse passionēs. scilicet mala dige-
stio / humositas / diarrhea / vomitus / singultus /
inflatio / ructura / & hec ex diuersis accidit cau-
sis. quia qñz ex mala ppletionē / qñz ex nimia
manitione. qñz ex nimia repletionē. qñz ex ni-
mio humorū acuminē. qñz ex cordis putrefa-
ctione. qñz ex virtutis ptenitine defecatione. qñz
ex cibi qlitate. que si sit pinguis / stomachus
pungit / & ad excundū ppehit / ac si viscosus lu-
bricat / & sic defacili egredit. qñz ex virtutis expul-
sive nimia debilitate non solū ex se patit / verū
etiam ex alioz membrorum colligantia & vicini-
tate. Stomachus. n. est totius corpis pifami-
lias. omniū membrorum nutrimentū recipiens /
& singulis membrū put expedit administrans
necessitati. vt dicit pstan.

Epar siue iecur nomē bz / eo qd ignis i
eo sedem bz / qui vsq; ad cerebz sub-
uolat. & deinde ad oculos. & ceteros
senius & mēbra se diffundit. & calore suo succū
sibi attractū in sanguinē trāsmutat. qd ad vsū
pascendi / nutriendiq; corpus sit mēbris admi-
nistrat. vñ epar dicitur / quia talia mēbra pascit.
In iecore ē sedes voluptatē & pcpiscētie cui?
extremitates fibre vocant. qz sūt q̄ lingue emi-
nentes / & stomachū amplectētes / calorem ad ci-
boz digestionem exhibētes. & dicunt fibre / qz
ab ariolis ad aras pbebi deferebant. quibus
oblat & succensis & responsa dabant. bucusq;
Ipsido. Est aut epar. (vt dicit pstan.) mēbz cō-
cauū / calidū & lubricosū in dextro latere aialis
collocatū stomacho suppositū. vt suo calore p-
mam inuet digestionē. Est etiā sanguineū & in
colore rubicundū. qz succositas eius nimia ca-
litate in humore sanguineū ē transuersa. ali-
quantulū etiā est duplex / ne de facili ledat. varia-
tur. n. epar in boibus in q̄ritate & p̄tium multi-
tudo. qz in boibus ē maior q̄ in alijs bestijs
eiusdem quantitāt. numerus p̄tium eius in qui-
busdā est duplex / & h ad minus. in quibusdā
triplex / vel q̄druplex / vel ad maximū q̄ntuplex
inuenit. A lata aut epate p̄cavitate p̄gredit q̄-
dā vena / q̄ a medīa porta nuncupat. & h an-
quā creat in q̄nq; diuidit venulas. q̄nq; p̄tes
epate intrantes. epar. n. succositatē p̄me digesti-
onis p̄ quasdā venas i sua p̄cavitate attrahit
& p̄ calorem naturalis ebullitionē celebrata dige-

stione scda in massam sanguineā & quatuor hu-
 moꝝ naturā p̄uertit. qđ .n. calidū ē & humidū
 trāsit in naturā sanguis & eꝝ receptaculū sūt ve-
 ne. qđ aut̄ calidū & siccū est / in naturā colere. eꝝ
 ppriū receptaculū ē scistula fellis. qđ nō frigi-
 dum est & siccū / in naturā cedit melacolie. cuiꝝ
 ppriū receptaculū est scistula splenis. s̄ qđ est
 liquidū & aquosū / in humorē transit flegmat̄.
 cuius receptaculū ppriū est pulmo. Ex quo p̄
 q̄ epar naturalis virtutis est p̄ncipiū fūdamētū
 prime digestionis in stomacho maximū iuuā-
 mentū. scđe nō digestionis in substantie sue cō-
 cuitate est p̄fectū / puri ab ipuro sepatū sin-
 gulis mēbris nutrimentū transmissiū / amor̄
 venerei exercitū / diuersaꝝ passionū receptū
 Patit̄ .n. qñq; ex nimia caloris intensione. vñ
 & pori apeririū interius / ex quoꝝ aptione s̄
 tus euāescens remissius opat̄. qñq; ex nimia
 frigiditate p̄uersionē attrāte succositat̄ in na-
 turam sanguineā impediēte. & ex h̄ p̄tingit se-
 pissime hydropisum ḡari / cū hydropisis ni-
 hil aliud sit s̄m p̄bm nisi error̄ virtutis digestiue
 in epat̄ p̄cūitate. hac .n. s̄tute errante & in sua
 opatione deficiente / necesse est sanguinē corū
 p̄ / quo indigesto corpꝝ qđ inde nutrit̄ / intime-
 scendo extendit. vñ & hydropisis generat̄. Itē
 patit̄ epar ex substantie sue mala p̄plexione. &
 h̄ s̄m humor̄ quatuor distempantiā in ipius ef-
 sentia dñante. Itē patit̄ ex viāꝝ eius opila-
 tione. p̄tingit .n. sepe humorē grossū & viscosū
 in venis epatis adunari vñ cū sanguis clausꝝ
 exire nō pōt cū est p̄strictionis & opilationis.
 Itē etiā accidit ex nimio calore humorē san-
 guineū desiccante & substantiā venāꝝ epat̄ p̄-
 bente q̄ non pōt sanguis libere se diffundere
 ad alia mēbra corp̄is nutrienda. h̄ idem aliqñ
 pōt p̄tingere ex nimia frigiditate humores cō-
 gelāte. & meatus epat̄ p̄stringente. & ad omia
 mēbra nutrienda discursū sanguis p̄hibente.
 Itē idē accidit ex apostemate substantiam e-
 pat̄is aggrauāte & putredinē in ipius substan-
 tia generāte. Itē idē accidit ex inclusa ventosi-
 tate pelliculas ipius epat̄ extendēte & ex mem-
 broꝝ inordinatione dolorē & mortē inducen-
 te. Itē sepe patit̄ ex imoderato fluxu sangui-
 nis q̄ accidit ex venāꝝ ab ip̄o egredientiū ap-
 tione. & h̄ p̄tingit vel ex nimio sanguis acumi-
 ne / vel ex nimia repletionē vel ex debilitate vir-
 tutis retentue vel ex nimio exercito & labore. (sicut di. p̄stanti.) Adhuc de natura & signis cō-
 plexionis epat̄ dicit Galie. in regni. Signum
 epat̄ qñ est calidū est amplitudo venāꝝ nō pul-
 siliū. sup̄ quē locū dicit baly. qñ dñat̄ & viciat
 calor in epate / sit epar maiꝝ & vena eiꝝ maior

dilatatur & magnificata ē. Magnificat̄ om̄s
 vene nō pulsatiles in oibus mēbris. & calefit
 sanguis & generat̄ aliqñ ex ea colera citrina / &
 p̄ p̄cessum ip̄is post statū adolescentie adunē
 colera citrina & sit ex ea colera nigra. & diuerse
 qñz ex tali colera accidunt passionē. aliqñ aut̄
 nimio calori epat̄ cordis resistit frigiditas. nā
 a corde velut a membro superiore & nobiliorē
 epar in suis actionibꝝ moderat̄. & h̄ idem dicit
 aristo. li. xij. vbi p̄ponit cor epat̄ tanq̄ p̄ncipi-
 um eius regim̄. Itē dicit galie. q̄ frigiditas e-
 pat̄is ex calore tempat̄. & signū frigiditat̄ & sic-
 citatis epat̄ / stricura est venāꝝ & paucitas san-
 guinis. sicut humiditat̄ eiusdē signū ē molli-
 es venāꝝ & sanguinis multitudo. Itē idē di-
 baly. q̄ epar ē fons humiditatis corp̄is. vnde
 cū sit radix humor̄ si fuerit epar siccū / nō pote-
 rit aliqđ mēbrum corpus p̄uerrere ad humorē
 vel humiditatē / vt eius possit resistere siccitati.
 Intendit̄ aut̄ & remittit̄ siccitas & humiditas
 epatis s̄m cordis dispōez. Epar ḡ est mēbrū
 nobile / e alteratione alterat̄ corpus & influit
 nutrimentū & s̄ntes nutrimentū / in mēbra
 reliqua inferiora sine medio / ad superiora vero
 mediante corde s̄m iudiciū gali. Eo uerso aut̄
 ponit aristo. li. xij. q̄ cor facit oia p̄dicta medi-
 ante epate. que aut̄ verior sit opinio / alioꝝ iu-
 dicio derelinquo. Et h̄ de epatis pprietatibꝝ
 dicta sufficiant.

H El dicit̄ est eo q̄ sit folliculus gestans
 humorē ex dñio colore rubeo amarū
 simū. vt dicit Isido. Est .n. scistula fel-
 lis quedā pellicula sup̄ gibbū epat̄ collocata.
 Et h̄z duos furculos. p̄ vñū deportat̄ colera ru-
 bea ad intestina / vt p̄ eā s̄tus expulsiua p̄for-
 tetur / vt acumine suo intestina melius & faciliꝝ
 expurgent̄ p̄ aliū deportat̄ colera ad stomachū
 vt sua caliditate s̄tute adiuet digestiua. Est
 igit̄ fel mēbrū calidū & siccū / gibbo epat̄ suppo-
 sitū & pprium colere rubeo receptaculū / e iu-
 uamētū ē vt sanguis a colera rubea mundifi-
 cetur. Sanguis .n. ex p̄ntia colere incendere /
 nisi infra scistulā fellis eius supfluitas locaret̄.
 Est aut̄ sua caliditate decoctionis abaniorū
 iuuamētū / sua subtilitate penetrat̄ / sua mor-
 dicatione & acumine pungit̄ / & intestinoꝝ
 corrosiū / & ad supflua ac fetida eijciēda ex-
 tium. Est etiā ex nimia calori intensione ama-
 rissimū. & p̄ sui admixtionē dulcedinis sangui-
 nis imutat̄ (huc usq; p̄stan.) s̄m aristo. li. iij.
 delpbinus nō h̄z fel. Genus oim̄ volatiliū /
 & oē genꝝ pisciū / & oē ouās h̄z fel / s̄m magiꝝ
 minꝝ. & forte erit in vñs subtilibꝝ extēsis ab e-
 pate vsq; ad intestinū. Itē vñe fortassis vñc

De partibus huma. corpo.

feride. et forte erit fel in tali intestino et diuersi-
ficatur. qz qñqz in supiori qñz in medio. et qñz
in inferiori. et quidā volatilia hñt fel occulta
tum in intestino vt colūbe. et turmices et byrū-
dines. Quedā habent fel magnū in epate. et
in vētre. et intestino sicut accipiter miluus. Itē
aristo. li. xiiij. a. qdā aialia nō habēt fel oīo. si-
cut equus et mulus. acinus. et elephas. chame-
lus etiā nō hz fel distiuctū s̄ hz venas puas ī
qbus est fel. Item qdam boīes hñt magnū
fel in epate et quidā nō. Et ē fel quoddā super-
fluū aggregatū sicut fer in ventre. illo tñ super-
fluo vñ natura ad aliqd iuuamentū. In illis
aut qui hñt naturā epatē sanā et quoz sanguis
naturalit̄ est dulc̄ / aut nō inuenit̄ fel. aut si in-
uenitur / erit puū. et h̄ in venis valde gracilibz
et p̄ hoc erit epar eoz qui carēt felle boni co-
loris / et dulcius alijs. qñ aut hz aliqd aial fel
inuenit̄ qd est sub felle valde dulce. Nā p colle-
ctionem fellis ad locū vñū / alie vicine partes
reddunt̄ dulciores. Fel etiā ex sue substantie
subtilitate et acumine / est grossoz humorū inci-
siuū / et sua siccitate p̄sumptū. vñ in collis oca-
loz est necessariū ad visum clarificandū et acue-
dum et ad impedimentū spūs vitalis remouē-
dum / et maxime fel accipit̄ et alioz volucz vi-
uentium ex rapina. sicut in viatico. p̄stan. rāgīf
Ex ferore aut nimio / et ebullitione fellei būoz
ad epar redeunt̄ inficit̄ sanguis. qui infect̄ ea-
que ad nutrimentū mēbroz transmittunt̄ imu-
tat et inficit / et aut croceū colorē. s. vel viridem
sive nigz supinducit. et passionis siḡ sunt ista
otius corpis infectio / si nō adest / et or̄ amaritu-
do / dolor front̄ / aurū tinitus / vrina crocea cū
p̄sili spuma p̄tinuavomitus croce. Aliqñ etiā
p̄tingit poros cistis et fellis opilari / vñ colera ī
ficit ipm epar / ac p̄silez inducit passionē. Tñ
p̄stan. in viatico dicit. Qñ patit̄ / patit̄ fellis
substantia / i. cistis / et deficit vtus ei? q solz ab
epate rubeā colere ēbere. remanēte colera cuz
sanguie / tingit et alterat. Idē etiā p̄tingit qñ a-
postema ē natū in vñs p̄ q̄s colera ad fel trās-
it vñ ad epar rediēs / p̄ totū corp? cū sanguie se
diffundit. qz si por? inferior opilef / ascēdit ad
viā supiorē stomachi / vñ facies fit cinnina. os
amax et sicū / in stōacho ardor et sif / vrina cuz
egestione albescit p̄p̄ elōgationē colere ab e-
pate et renibz / q vrina solet tingi. Si nō por?
supior opilef / colera tingit inferiora et apparēt
siḡ / que p̄orb? sūt p̄ria. vt idē di. p̄stan. Et h̄
de felle dicta sufficiāt.

Splen ē dictū a supplēdo / qz p̄tē sini-
stram iecori p̄riā supplet ne vacua eri-
steret / que quidē cāz n̄sus eē existimāt / nā sple-

ne ridemus felle irascimur / corde sapim? / cere-
bro sentim? / iecore amam? qbus p̄stantib? / sa-
num est aial et integz. vt di. p̄si. Et h̄m p̄stan.
splē in sinistra p̄te collocat̄ / et forma naturalit̄
ē oblonga et paz n̄sus stomachū p̄caua / et ver-
sus costas ē gibbosa. i bis duob? loq̄ qbusdā
p̄aniculis colligata. Et dī splen duas h̄e ve-
nas p̄ quaz vñā colerā nigrā a sanguie epatē
sibi attrahit p̄ aliā nō quātū sufficit / ad stoma-
chum trāsmitit vt ei? appetit? p̄fortet. Sple-
nis igit̄ est iuuamentū vt ī sinistra p̄te corpis
fecū suppleat / et ex opposito ad p̄seruationē
stomachi iecori m̄deat / vt p̄p̄ mundificationē
epatē sanguis feces sibi attrahat. et q̄tū ad ap-
petitū sufficit / p̄fortationē stomachi trāsmitat
Est igit̄ substantia splenis rara et spongiosa p̄-
pter facilitatē humorū feculenti attractionem et re-
missionē. et ē nigra p̄p̄ melacolicę nature. et ē
receptaculū assimilationē. Est etiā a sinistris
in costas et stomachū posita / p̄p̄ sinistre p̄-
tempantiā et in frigidationē. ac p̄p̄ p̄seruandā
stomachi cui p̄iungit̄ calefactionē. aliq̄tuluz ē
dura ne de facili ex q̄litate humorū feculenti
h̄at lesionē. Cōtingit aut splenē pati qñz ex vir-
tutis p̄tentiue defectione. et h̄ qñ nō sufficit hu-
morē ad se attrahere / vel attractū ad locū aliū
destinare. Itē qñz ex opilatione qñ. s. būozes
grossi et viciosi / in vñs splenis opilant̄ et adu-
nant. vñ et ei? actōes impediunt. Itē qñz ex ni-
mia humorū repletionē qz būozes ad splenē
p̄fluentes p̄p̄ sui similitudinē attrahūt / et suf-
ficienter nō euacuat vñ inuisant̄ et in p̄cauita-
te splenis indurant. in tñ / vt ipi? splenis sub-
stantia crescere videat̄. sed h̄m sniaz p̄pocraē / si
splē sit magnus / corp? marcescit. et si splē mar-
cescit / corp? impinguescit. vñ ipius splenis me-
diocritas / ad puritatē potius q̄ ad magnitudi-
nem tendēs / bonitatē p̄plexionis designat. vt
dicit p̄stan. li. ix. c. xxvij.

Viscera h̄m p̄sido. inferiora dicunt̄ p̄-
p̄ue intestina. mēbris subdita et sub-
iecta vitalibz q̄ quidē dicunt̄ intestina
q̄i quodā interiorū neq̄ qdā familiari reueren-
na. quedā sūt supioz mēbroz calcitra. et eozū
dem quedā sunt necessaria in ista. et dicunt̄ vi-
scera q̄i vitalia. qz loq̄ vitalibus circa p̄cordia
lia vbi gignit̄ vita / sunt interioribz circūfusa.
buculqz p̄si. h̄m p̄stan. aut̄ intestina qdā sunt
mēbra interiorū mutuo se tenent̄. p̄caua rotun-
da p̄ ventri longitudinē et latitudinē collo-
cata quoz p̄posio et substantia stomacho assilant̄.
Sūt aut̄ nūero sex p̄ncipalia intestina. quozū
tria sūt subtilia / que supi? sunt iūcta. Tria nō
sunt grossa et ab inferiori incipientia. P̄mā

Intestinum trium subtilium vocat duodenum. qz in sua longitudine fm mensura cuiuslibet bovis est. xij. digitorum. et h sup dorsu engit et in nulla alia ptem retorquet. Scdm vocat ieiunium / qz sp est a cibus vacuu. et dicit sapietes et expime riores / qz mortuo aiali sp inuenit illud vacuu. Dicunt tñ aliqui qz h dñ antonomatice. qz a se oia ejcietes nihil de acceptis retinet ad sui nutrimentu. Tertiu subtile est appellatu scdo si millimū / h tñ nunq sine cibi corpulētia est inuentu. Int grossa vero intestina primū vocat orbū / et in subtili extremitate h3 os vñū. et ē illud intestinū sic vocatū / eo qz ipm sit orbātū. i. quasi viduatū ab altero orificio. Lū. n. necessaria intestina duo habeāt orificia / illud h3 vñū solū. et ideo se h3 ad modū sacci. qz multa recipit / et pauca respectu alioz ejcit vel emittit. Scdm pmo intestinū sub orbo siue sub sacco positum dñ ylion. et h a dextra in sinistra tendit. et dñ ylion eo qz in eo intestino yliaca passio fieri p̄uocit. Tertiu intestinū vocat a grec colō et h imediate cū inferiori totius corpis orificio est p̄iunctū. et in h intestino gūissima passio. s. colēca generat. vel ex ipius intestini nimia cōstrictione / vel alio grossi et frigidi humor coadiuuatione / et p̄ p̄ns viay illius intestini intrinseca opilatione. sicut narrat pstan. et etiā galie. sup ap̄horis. Patet igit̄ et p̄dicit̄ ad qd sūt necessaria intestina / qz abū imutat / et i sua p̄cauitate supflua recipiunt ad nature exoneratōez ad h etiā sunt necessaria viscey rotunditas / gibbositas / et volubilitas. vt dñ. cōstan. vt abus transmissus a stomacho / in eoz gibbositate a liq̄tulū inhereret / et fm aialis necessitate supflua expelleret / et necessaria retineret. Sūt aut̄ rotunda / ne in stomacho in aliquo angulo supflue collecta remaneret / qz corruptionē induceret̄ intestinis. Sūt etiā intestina in duobz p̄aniculis minimis vel ad min⁹ inuoluta. et h sunt necessaria. qz si vnus p̄aniculus pateret / ab altero p̄aniculo subueniret. Sūt aut̄ intestina aliq̄tulū villosa. et eoz villi p̄ latū etiā extēsi vt seq̄ supfluitatē expellerēt / et necessaria nutrimento p̄ueniens retinerēt. Sūt aut̄ viscera siue intestina inuoluta ad inuicē et p̄nexa. ita vt miora maioribz / et graciliora et debiliora grossioribus et fortioribz innitant. vt sic actōes naturis naturalis et in expellēdo supflua / et in recipiēdo necessaria apti⁹ pficiant. Dicit etiā arist. li. ij. qz fm varietate dentū in mādibul aialium / variat̄ in q̄ntitate et qlitate natura intestinoz. vñ dicit qz intestinū oim aialiu hñtū dentes in vtraqz mādibula ē min⁹ intestino nō p̄num. et nullū aial h3 intestinū rectū / nisi beas

dētes in vtraqz mādibula. Itē ibidē. vent fer / pent̄ est stricus et ē silis intestino ap̄lo. et si fuerit naturalit̄ puus / h3 fel in intestis. et si fuerit magnus / sup epar. Itē idē li. xij. Dia aialia ampli et recti intestini sūt gulosa valde. qz ppter diminutionē vsus cibi et indigestionē ejciant supfluitatē cibi indigestā et cito exit ab / et iō appetunt multū et p̄nue q̄rūt abū. Contingit aut̄ pati viscera et intestina multipl̄. vt dicit pstan. li. ij. c. xxvj. qñqz ex colēca hūore. vel ex melācolico substātiā intestinoz corrodēte et fluxū dissenterie inducēte. et h passio pessima ē et sepe mortifera. sicut dñ in ap̄horis. Solutio ventri in o initio colera exit nigra / ē mortalis. Itē qñz ex ipoz viscey interiori p̄cūra et vulneratōe. et h vel exteriori apostemate p̄trefactionē et p̄cūrā in p̄aniculis ipoz viscerum inducēte / vel ab exteriori lesione. Itē qñqz ex v̄rositat̄ interdusione / p̄aniculos et nervos eoz extendēte. et ille dolor gūis est int̄m / vt aliqui intestina penetrari videant. Itē qñz ex humore grosso et flegmatico inferiores ptes intestinoz obturāt / et stercoy exitū p̄hibēt / et yliacā passionē vel colēcā inducēte. vñ h morbus pestilentialis ē et mortalis / raro sanitatez suscipiēs / et sepe die sc̄da vel tertia inficiens / nisi celerius succurrat. Ceteras intestinoz passiones. q̄r. j. in tractatu de infirmitatibus. de colēca passione.

Renes (vt ait varro) sūt dicti / eo qz ob scem hūores ab his nascunt. Naz renes et medulle tenuē humorē desudāt in renibus / qz liquor rursus a renibz a calore venereo resolutus recurrit / et ad loca genitalia se diffundit. vt dicit p̄st. Locus aut̄ in lateribus spondiliū dorſi in q̄bus ē sedes renuz / dicunt lumbi. qz (fm p̄stid.) ob libidinis lascīniā lūbi sunt dicti. qz in vñis a renibz et lūbis / est cā venere voluptat̄. De renibus aut̄ dicit p̄st. qz fuerunt facti vt ab epate aq̄tici sanguineū suggētes / eū depuraret / et eius colamentū. s. vrinam ad vesicā p̄ meatus vricides / id ē vias vrinales trasportaret. qz etiā dñ. daly. sup tegni. Dñ dicit (inquit) creator sūm⁹ duos renes / vt attrahāt aquositatē sanguis ab epate / et eā trasportāt ad p̄bescā expulsionis grā. qz dñ. anst. li. xij. Renes (inquā) fuerūt creati p̄p̄ vesicā vt sic opatio vesice esset melior et p̄fectior. qz renes sūt ad colandū supflui hūidi decurrēt ad vesicā. Itē idē. renuncul⁹ dext̄ / altior ē sinistro in oī aiali hñte renes. et h qz calor in dextra parte fortior ē vel supior. Itē idem in oibus aialibus renes hñtibz / renunculus dext̄ minor ē p̄ guedinis qz sinister et altior. qm natura i dext̄

De partibus huma. corpo.

pte leuior est et maioris motus et calor. calor autem dissoluit pinguedinem et consumit. Item renes sunt de ultimis membris interioribus. et propter hoc indigent magno calore. Recollige igitur quod renes sunt alidi et naturalis coloris et seruatiui. frigiditas dorsum spondilium sunt temperatiui. a precauitate et patris aquosi humoris attractiui. sanguis collatiui. humoris naturalis et fortatiui. humoris seminalis generatiui. porosi et rotundi pinguedine coopati et camosi quippe sunt et porosi propter facilitatem aquosae superfluitatis attractionem. rotundi ne colligant aliquem humorem ad putrefactionem pinguedine sunt muniti ne ex frigiditate dorsum aliquam sustineant lesionem. Recipiunt autem renes quosdam venas stomachi ab epate egredientes / quibus humor in secula digestioe superfluis defertur ad ipsos renes. vnde opilatis illis venis et in suo officio impeditis renes vna cum epate patiuntur. accidunt aliquando in renibus varie passiones. vt dicitur in Galieno li. ij. c. xxxiij. quod si vene epate protruduntur ab humore sanguineo ad sui nutrimentum depauperant vnde necessario extenuantur. Si vero meatus eorum inferiores calore vel frigore restringantur ex parte humoris superflui eorum subacta subacta nis extenduntur et dilatantur. et per hunc corruptum. vel in humores desiccant purificantur. et in calculis conuertuntur. multis etiam alijs modis patiuntur. sicut ex apostemate. ventositate. frigore nimio. vel calore.

Vesica secundum Galienum a venti capacitate est dicta. Nam per venti actionem aperit et dilatat. sicut e converso per venti emissionem contrahit et arctat. vocatur autem vesicula per diminutionem a vesica dicta quodam pelliscula pendens in gutture auis sicut bursa. in qua volucres recipiunt primo cibaria que in predicta vesicula digestionem seculi in iecore faciente separentur et in eodem folliculo tanquam in promptuario proprio / futura esuriam referunt / sed vesica per se sumit secundum Galienum. Est paniculus durus et rotundus et scauus sicut sacculus in omni parte clausus excepto solo orificio superiori. fuit autem eius substantia dura ne a cumine vrine est receptaculum ledere. fuit autem ex omni parte clausus inferius. vt liquor subito attractus inuoluntarie expellere. vnde per vnum et idem foramen vrina ingreditur per quod egreditur. vt patet in anatomia. fuit etiam rotundum vt in augmentum calamenti sanguis dilatatur et ad ipsius susceptionem capacius reddere. dicitur in Aristotele li. xij. quod omne animalibus pulmonem / multum sicut. et propter hoc indiget cibo humidum plus quam sicco. et ideo fuit necessaria vesica ad recipiendum humidum superfluitatis humiditatem. Item ibidem. Nullum animalibus plumas aut squamas / aut cortices / sive testas habet vesicam omnino propter coarctatam manum aut sim-

uestrem. Nam superfluitas in humidum animalibus transit in nutrimentum plumarum et squamarum et humidum. Item ibidem li. iij. Omne animal generans habet vesicam / ouas autem non propter genus lacertarum. et non exit humiditas a vesica mortuorum et forte aggregatur in vesica / et superfluitas sicca. et ex ea contingit lapis. Item ibidem li. vi. In omni animali carente vesica est vna via aperiens exitus stercorei / et superflue humiditatis.

Vrina (secundum Isaac) est colamentum sanguinis et aliorum humorum ex actione nature generatum. nam ab epate sumit initium / sed in renibus recipit substantiam et colorem. Aquosa enim substantia sanguinis per quosdam venas subtiles transmittitur ad renes nutriendos. vnde cum ad renum deportata fuerit regionem vbi colatur / et ad modum feri aliquantulum depurat / et vi caloris epatis et renium tingit et coloratur. et sic desudans per poros vridices vesicam in ipsius precauitate adunat vnde hec substantia humida et liquida de vesica emissa est vrina sic dicta / que est vriniua et mortificatiua. quia vt dicitur egidius quod tangit / mordet desiccatur / et vrit / vriniua. n. et desiccatiua / et coarctatam habet naturam. vnde valet contra scabiem / serpiginem / et impetiginem / et pustulas et vesicas si partes inde se abluerit. in potum splenetidam / fert mundat vulnera et putida et loca saniosa. cum felle etiam ancipitis colinifata. et oculis caute linitis immissa / panem corrodit / et delet maculas oculorum. sicut expressit dicitur Galieno. et Galieno. et ideo vrina non est abhorrenda. quia in multis vtilis est et accepta. De etiam vrina ab vnt greco / id est de demonstratiua. demonstrat. n. interiora / quia vt certificatur de interioribus vrine inde consultamus. Demonstrat. n. humoris naturalis in epate et in alijs membris inferioribus per vrine substantiam et colorem / et maxime per eius sedimentum siue substantiam quam medici apostasim vocant / certificamur. Nam si fuerit illa residentia in funda vasis alba / pinea / coadunata / non diuisa fortitudine desiguntur humoris et completam actionem calorem naturalis in ipsis membris. per mediam autem regionem vrine quam medici enezomia dicunt / de media regione corporis. i. de corde et sibi adiacentibus iudicant. quia si vrina in medio sue fuerit in colore et substantia bene disposita / non liuida non nebulis aliquibus obscurata / vel obumbrata / spiritualia membra iudicat esse sana. sicut per prem vrine superioris quam nephilic nuncupant de fortitudine humoris animalis in regione capitis pronosticamus. Nam si non fuerit arculus nimis grossus / non ignotus / non liuidus / non vridis / non granulosis / sed in colore et substantia temperatis. cerebri et omnia alia membra animali humoris seruientia d. nunciat esse tunc

Si vero tria signa fuerint in vrina / triam de signant corpis dispoez. Judicat aut vrina p / apue fm substantia 7 colore. na aliud signat qm est tenuis in substantia / qm humor dñantis siccitate. aliud qm est spissa / qz humor humiditatem. aliud qm e mediocr / qz tunc designat temperamentum siue equalitate 7 mediocritatem. Scdm colore aut iudicat / qz multi snt colores s. r. vt di. Isaac. 7 egidius. quoz qda signant caloris vel frigiditatis intensio / alij remissionem / alij mediocritate. Na remissu calore designant glaucus / lacte / 7 buiusmoti. intensum vero a rufo superius / mediocris vero sub citinis / subrufus / rufus / inter quos quidam designat mortificatione. vt niger / viridis / liuidus. qda indigestione / albus / lacteus / glaucus / qdam digestionis imperfecta inchoationem. vt subpallidus / pallidus / qda pfecta digestionem vt citrinus / rufus. qda excessum siue excedente intentione. vt subrubicundus / rubicundus. qda adustione. vt in postianos. qda supadustione 7 mortificatione / nigri 7 viridis. nigredo tm cat qm a frigiditate calore naturalē penit extingente / s tuc pcedit liuiditas. s qm pcedit ex vltima adustione / tuc pcedit viriditas. Istoz aut coloz pticulares arcustantias determinare 7 eoz differere causas / vel dicere no pnt ad h opus. s si qs eas scire voluerit / libz isaac / theophili / pstan. egidii legat in qbus tractat pfectissime de vrinis. Sed ista ad presens hic sufficiant.

Venter / vter / 7 aluus. in se differunt. vt di. Isido. Venter. n. est q acceptos cibos digerit 7 appet extrinsec. 7 est dicitur venter / eo q p ventre veniat ab ad totum corpus. Aluus est q abū recipit 7 purgari puenit. Vter vero sole mulieres hnt / in quo papiunt. Et dicit vter / eo q fetu impleat interi / vt di. Isido. Est igit venter nutrimenti totius corporis receptaculum. vt di. pstan. membrorum nutrimentu sedes pme digestionis 7 sede fundamentum / creatio est cariosa / calida / 7 humida / 7 ppe digestionis necessitate. panciaulis diuersis arcudata / ppe interiorum pseruatione. cuius dispo est rotunda / 7 oblonga / rotunda / ppe liberiore ciborum receptione / 7 in membrorum nutrimentum collocatione. oblonga fit / ppe faciliore ipsius cu superioribus 7 inferioribus punctione siue colligatione. mediu. n. locu in corpore sibi videntur vt nutrimentu inferioribus 7 superioribus membra distribuatur 7 transmittat. Est igit venter inter ocs partes corporis mollior 7 infirmior / 7 tñ ceteris e vtilior. Nam tanq nutritrix corporis p oibus alendis corporis membris recipit 7 decoquit

7 ad singula membra debita nutrimenta deriuat 7 transmittit. supfluitates multas ppe aliorum membrorum nutrimentu in se recolligit / s eas differre no sustinens / ipas a se reijcit 7 repellit ex mala dispo membrorum 7 ppe nutrimentu qd intra se ptenet / diuersas infirmitates contrahit aliqui 7 incurrit. que qdem passiones raro snt periculosiores / qro cordi 7 alijs vitalibus snt ppiniores. panis siquidem sepius ppe nimiam repletionem. 7 tunc no curat nisi p tria euacuationem / 7 eouerso. qm molestas ppe nimiam inanitionem 7 succum p tria repletionem sicut dicit in apho. Quecumq. n. egritudines ex plenitudine fuerint euacuatio sanat. 7 qcumq. ab inanitione. soluit plenitudo. Itē actiones ventris fm diuersitatem ipis variant. Na in hyeme naturalis calor in interioribus ventris pducus fortior operat vñ appetitus in hyeme magis acidit / digestio fortior generat. qz vt dicit in apho. ruf. ventres in hyeme 7 snt calidissimi snt natura. 7 somno longissimi.

Vmblicus medius est corporis locus sicut dicitur. qz duorum vmbus. sicut vmbus in medio clypeorum rotus est dicitur. vt di. Isido. Ex vmblico. n. infans in vtero pcedit acnunt. est vmblicus fm pstan. ex nervis venis arterijs ppositus quo mediate fertur sanguinem subtilē attrahit / 7 suggit p ipas artenas spm recipit. Rumpit aut vmbilicus iuxta matricem dū fetus egreditur / 7 cū fetu exit. que obstetrices ligat. quatuor digitorum longitudine. Et hac ligatura snt extremitates vmblicae et rotunditates (bucisq. pstan.) sup ezech. aut. xvi. dicit ieroni. sic naturale e infantibus oritur / pmo vmblicum insidi. deinde ad diluendum sanguinem / aq lauari. tertio humore paruulorum sole sicari. quarto tenera corpora panis stringi ne membra defluant 7 sic depuent. Ibidem etiā di. glo. grego. q vmblicus e quo fetus alit in vtero. sicut arbores 7 ngule p radices humore occulte terre nutiunt. In vmblico aut sita snt genitalia mulierum. sicut in libris genitalia viroz. 7 io vmblica nomine / luxuria figurat. vñ Job. xi. hntus eius in vmblico venter eius. De vmblico aut dicit aristo. in li. xi. q omne animal generans 7 ouas habet vmblicum tempore partus. 7 cum crescit partus auis / later vmblicus / nec omnino apparet / quoniam continuat cum intestino p aliquam partem venarum. Item ibidem li. xvi. creatio vmblicae non est nisi cortex continens venas 7 cum embione continuat. 7 currit sanguis a matrice pervenas vmblicae quasi per canalem ad puen nutrimentum crescit. ergo conceptus per esse vmblicae. vt dicit in eodem

De partibus huma. corpo.

Entalia sunt partes corporis ut et non
men ipsum docet/que gignere sobolis
virtutem acceperunt. ut dicitur. Iusto. lxx.
etiam pudenda puerecundia dicuntur. vñ et reguntur
ita quod non hñt eandem spem decori sicut alia mem-
bra que in promptu sunt locata. et ideo reputantur
inbonesta/inde que vnum dicitur veterem. vel quod viri
est tñm vel quod membra est verecundum /vel ex quo
viris emittit. Nam proprie dicitur viris ille humor
a viri natura fluens. ut dicitur. Iusto. Sunt etiam alia
membra virtutis generatiue fundamenta. s. testi-
culi diminutiue a testibus dicitur/quoque neruis
incipit a duobus sine quoque testimonio non est
aliquis vir perfectus. bi semine calamo administrat
quod a spine medulla et a renibus suscipiunt gratia
precaudi. (huicque Iusto.) Secum dicitur. sub-
stantia eorum posita est de carne glandulosa /alba
molli /et rara. et hñt propter caloris obseruationem
et sanguinis immutationem in albedinem. quod fit
per vehementem calorem in ipsorum substantia sang-
uinem decoquentem et in albedinem mutantem.
Et dicuntur hñt membra principalia /quod principalis a-
ctionis virtutis naturalis. s. generatiue sunt proprie
infra que si precepta fuerint /vigor virilis sexus.
eneruat et masculina proplectio in femininam alte-
rat. et ideo secundum aristoteli. li. iij. eunuchi qui castrantur ante
pollutionem in somno /non oriuntur in corpore eorum
post hñt pilus. si vero castrantur post pollutionem /
propter pilos pectoris omnes pili defluunt. efficiuntur ef-
feminati et molles animo /corpore imbecilles. unde
aristoteli. li. viij. Voces hominum qui castrantur muta-
tur et efficiuntur quasi sicut feminam. et forme eorum al-
terantur et figure. Alia autem animalia qui castrantur in
iuuentute efficiuntur maiora. s. si castrantur post per-
fectionem /non augumentantur. cervi. n. et si castrantur ante
crementum cornuum /non oriuntur eis cornua. et si
post ortum castrantur non vltimus crescunt cornua
amplius /nec mutantur. cornua vero eiciuntur sicut fa-
ciunt castrati. Dicit etiam ibidem quod si vituli non castrantur
tunc cito post annum remanent pueri. et dicitur quod qui ca-
strantur exhibentur radices penis neruorum. et si acci-
derit in loco vulneri apostema /cremabunt testi-
culum abscisum. et ponuntur cinere super apostema /et
quedam animalia solum castrantur propter testiculos sicut
castores que etiam qui persequuntur a venatoribus
ipsi dentibus truncant testes /ne vltimus a venato-
ribus persequantur. Dicit etiam quod onagri masculi
celant filios. et eius dentibus presecuntur testiculos s. m-
mies a masculis occultant eos et precauent eis a
maribus ne castrantur. **I**tem dicitur li. xvi. quod auius
testiculi post tempus sibi ad coitum a natura depu-
tati efficiuntur puuli intumescunt /quod tunc non apparent
s. tunc quasi instat amoris tempus /crescunt val-
de. Sunt igitur testiculi cum alijs membris sibi

administrantibus humoris seminalis principi-
um /et eius primum et radicale fundamentum.
Nam ut dicitur Iusto. Deus ad animalium gene-
rationem conuenientem /conuenientia precauit
membra in quibus inseruit materiale principium
generationis. quod quidem sine amoris effectu
non potest produci ad officium tale. membris ge-
nitalibus siquidem inseruit inseparabilitatem et
appetitum /ut vnumquodque animal ad preseruationem
speciei et multiplicationem sui animaretur et
hoc quidem diuino motu factum est /ne forte
abominato coitu ab animalibus generatio
euitaretur. Ad generationis autem talis comple-
tionem /necesse est duo animalia conuenire. s. ma-
sculum et feminam /ex quoque semine mutuo pro-
crearetur. quodlibet individuum ita quod in vno ge-
neratiuum esset scilicet in viro. s. in femina esset quasi
principium materiale et passiuum. In masculo
vero esset formale principium et principaliter effe-
ctiuum. et ideo dicitur aristoteli. li. v. quod generatio ani-
malium duplex habet principium scilicet marem
et feminam. ex mare autem principium motus sicut
forma. femina autem est sicut materia. Ex com-
mitione autem vtriusque fit creatio et commixtio.
vel creatura embryonis etc. Aptauit igitur deus
membra generantium /ut alterem emitteret semina-
le principium /alterum reciperet. et hec membra ta-
liter a deo sapientissime sunt formata. ut ad o-
pus suum. uec meliora possunt esse neque perfectio-
ra (ut dicitur Iusto.) s. certe his membris pluri-
mi abutuntur. quoniam ipsis ad generationis fru-
ctum non videntur /s. potius contra rationis ordinem et natu-
re iura non ad seruendum /plurimum /s. potius turpitudi-
nem ac libidini eadem procellere dinoscuntur. et ideo ista
materia dignum duxit sub silentio pretereire /ne forte
spem explanando originem progressum vel finem
videat carnalibus occasione cogendi carnalia ex-
bibere. De hñt solum admonens vniuersos ne quis
putet predictorum membrorum officio esse pro libito ab-
utendum. Nam quicumque propter legitimam generatio-
nem processum vsque voluntarie membrum genitalibus
ludibria libidinis exercuerit propter vniuersum.
deum naturam et gratiam genitorum iam perdidit /nec in ge-
neratione iustorum nisi cum digne penituerit /locum
in filiis glorie possidebit. nam abusus genera-
tiue preter preteris luminum iniuriam et quazmerentur
offensam tollit gratiam /vulnerat naturam /
perdit societatem angelicam /acquirunt iebennam /
denigrat famam /evacuat substantiam /et spoliat
gloriam sempiternam. ut dicitur ambrosius.

Matrix in femina est singulare membrum ad
modum precesice dispositum ad susceptio-
nem humoris seminalis a natura depu-
tatum. ad quam tanquam ad mulieris corporis sensiuam

Hinc humor menstrualis superfluitas / que propter
 menstrualem fluxum et refluxum menstruū est vo-
 catū. eo quod circuitu lunari luminis solet accide-
 re huiusmodi superfluitas. ut dicit Galenus. Decem enim muliebria
 nuncupantur que in mulieribus durant natura-
 liter quod diu viget in ea vis concipiendi. quibus
 totaliter deficientibus / deficit conceptionis vis
 et dicuntur muliebria quia in solis mulieribus hec
 infirmitas inuenitur. nam sola mulier animal men-
 struale est ut dicit Galenus. cuius crure tracte fru-
 ges non geminant / moriuntur herbe / amittunt
 arbores fructus etc. De omni sanguinis proprietate
 et natura querit. s. li. iij. in tractatu de hu-
 moribus. hoc menstruum est humane genera-
 tionis principium. hoc nobilius et ignobilius est
 commune. in matris utero nutritur vnde ager no-
 stre natiuitatis irrigatur et nutritur infantulus quod
 diu in matrice seruat. habet autem matris duas
 cellulas siue concavitates. dextram scilicet in qua masculus
 generatur. et sinistram que conceptioni femine dicitur
 putatur. fetus autem in his duas concavitates pro-
 ceptus utraque sexus dispositione hinc consuevit
 In anathomia autem dicitur quod matris tres huiusmodi cellu-
 las a dextris masculino appropriatas. et tres a
 sinistris feminis deputatas. in medio vero na-
 scatur homo hermaphroditus. in matrice vero pro-
 ceptus fetus. qui a fouendo est sic dictus. cuius
 folliculus siue pellicula qua circumdatur se-
 cundina dicitur. que simul cum infante nascitur
 et si in matrice casu aliquo post partum in ute-
 ro manserit / periculum inducat. nisi nature vel me-
 dicine remedio expellatur. Subiacet autem ipsa
 matris multarum passionibus. quibus partem nimiam super-
 fluorum humorum retentionem. et hoc ex viscoso humore
 re ora venarum opilante / vel ex frigiditate coarctate
 / vel ex siccitate consumente. et hec diuersitates pro-
 sique propria dinoscuntur. Item quibus partem nimiam hu-
 morum menstrualium fluxum effusione / et huiusmodi vel ex ni-
 mia abundantia quam natura non potest retinere /
 vel ex nimia acumis humorum violentia. et huiusmodi pas-
 sio si antiqua fuerit / vix curatur. ex quo non officina
 venarum longo tempore sunt apta / difficile consolidantur
 Item partem matris suffocationem in qua passione vnde
 mulieri debere suffocari matrice spiritualia promitte-
 re. quod contingit ex nimia humorum repletionem ma-
 tricem extendere. vel ex corrupta et venenosa fumo-
 sitate a corrupto humore resoluta vacuitate ma-
 tricem replente et extendere. vnde matris repleta super-
 eleuata / opprimit spiritualia vnde mulier pene suffo-
 cat. Item quibus partem precipitationem quam dextrorsum
 sine sinistrorsum plus debito inclinatur. vel de loco
 suo exten- egreditur. quod accidit ex humorum ipso-
 rum relaxatioe / ex superfluis humoribus ipsam ma-
 tricem aggrauantibus. Item partem aliquam apostematam

interioris puncturam et dolorem. ut dicit Galenus. ex
 humoribus collectis ad apostema. vnde sequitur pun-
 ctura dolor quissimus et arsurus. Item partem post im-
 pregnationem dolorem et distensionem ex motu ipsius
 fetus et matris circa partum. tunc enim mouetur motu for-
 tiori. vnde necesse est tunc ipsam matricem partem atque
 ledi. Maxime autem partem quam in partu se exonerare
 nititur. et exitus fetus a causa aliquo impeditur. quod
 contingit aliquoties ex angustis viarum ipsius matri-
 cis. quibus ex pinguedine mulieris. aliquando ex nimia
 fetus magnitudine vel debilitate ac defectu
 tunc expulsiue in corpore parturientis. aliquando etiam con-
 tingit fetum esse mortuum. et tunc non se adiuuat morien-
 do ad exitum siue ad partum. et aliquando se credit mulier
 ex hinc puerum / et gestat in utero. aliquando frustulum
 menstruosum. sicut narrat aristoteles. li. xvij. Accidit
 etiam mulieribus post impregnationem infirmitas
 que mola dicitur. putabat enim quedam mulier quod post co-
 itum viri esset impregnata et inflabat ventrem eius et
 apparuerunt signa in ea impregnatiois / et cum puenit
 tempus parturienti non diminuebatur in ea tumor ventris
 sed sic mansit per tres annos. tandem peperit frustum car-
 nis ita durum / quod vix potuit ferro diuidi. et tale fru-
 stum mola dicitur. et huiusmodi accidit sicut dicit aristoteles. ibi quod
 fit suffocatio vel sustentatio concepti ex pauore vel
 humore male digestionis. quia tunc generatur frustum
 quod mola dicitur in matrice etc. Istis et multis alijs pa-
 tibus misera matris mater nostra.

Diximus dicuntur eo quod ipsis innituntur duz
 sedem. ut dicit Galenus. vnde conglobata est in
 eis caro ne prementur carnis mole dole-
 ant. In manibus itaque fertur tricus corporis qui a
 collo incipit / et usque ad nates se extendit. ut dicit
 Galenus. Nates autem sunt in ista. sunt neruose. et huiusmodi
 propter corporum et femorum cum truco corporis colligatio-
 nem. et ideo fuerunt carnosae / et ad temperandam ner-
 uorum et ossium frigiditatem / et ad defendendam ner-
 uorum sensibilitatem. ut dicit Galenus. li. iij. c. viij.

Femora dicuntur eo quod ex illa parte corporis
 viri a feminis discernuntur. extendunt autem
 ab inguibus usque ad genua et mo-
 uentur femora in coram quorum cavata huiusmodi dicuntur
 tur. coram non quod prius diximus axi dicuntur. flectunt autem
 femora intus et non extra. subtus. scilicet non supra.
 sicut brachia. vnde a quibusdam frustagines dicuntur.
 ut dicit Galenus. Sunt autem femora ex magnis ossi-
 bus composita. ut dicit Galenus. li. iij. c. viij. tota a
 superiori parte cavata / a parte anteriori gibbosa / duo
 huiusmodi acumina. fuit autem necessaria magnitudo
 vel quia totum corpus sunt ossium fundamenta / vel quia
 maiores portant lacertos et nervos / per quos fit
 pedum motus voluntaria. ffortitudo autem parte exteri-
 oris fuit necessaria ut locum habeant lacerti et ner-
 ui qui si essent intus secus pariterentur et ledrentur.

De partibus hūani corpo.

Sunt autē eadē ossa in trīsec^o aliq̄tūlū rotūda. & h̄ fuit necessariū qđ si ex illa pte m̄ corpi ossa essent/rotū corpus esset rotū & nō rectū. cōcavitas insup fuit necessaria cū gibbositate interiori vt firmior esset i cessus eoz. & cavitā fuit necessaria/vt cavitatū ruriū eēt subintratiua. Sūt etiā femora carne & musculis munita vt ossa haberēt tutelā ab intrinsicā lesione. & etiā frigiditatē ossiū temperēt. sunt etiā vsus ptem hoīs supiorē grossiora/ad ptes hoīs inferiores graciliora. & h̄ erat necessariū vt tranquā media in extēa debitā hērent cū vniū portōz

Genua (fm̄ Isido.) iunctiones sūt femoz & crurū. & sunt dicta eo qđ i vtroq̄ ro genis sūt opposita. coherēt. n. sibi & cognata sunt oculis/lachrymaz inditibus & miserie. Nā a genis genua dicunt. cū. n. qđ gi gnit ita format/vt genua sursum sint quaz p̄uisione oculi formant/vt cavi aut recōditi efficiant. fm̄ s̄bum p̄bi. Genua p̄mit arata gena. inde ē qđ qñ hoīs ad genua se p̄stemunt/facilius lachrymant. voluit. n. eos natura vte romanū rememorare/vbi in tenebr̄ sedebāt aūq̄ ad lucē venirēt. (hucusq̄ Isi.) Sūt autē genua (fm̄ p̄stan. li. ij. c. viij.) ossa qđā rotūda cartilaginosa/atq̄ cava. fuerūt etiā rotūda vt crura & cora in ipoz cavitāte faalius tūgerent. nervosa sunt/ne de faali crura a supioribus sepeant. p̄p̄ hoc etiā sunt nervosa/vt actiones spūs aialis ad motū gressibilē faciēdum ad ptes inferiores transmittent. Depaupant autē genua a carnositate & pinguedine p̄p̄ motus p̄uuitatē. Si. n. essent nimis carnosā/de faali opilarent. & sic actiones v̄tū sensibiles p̄ camis grossitiē impedirent. vñ & genua qz nervosa sunt valde sensibilia sunt & de faali lesionem incurrūt. qñ nervi sensibiles inten^o vel exterius aḡuant. vt dicit p̄stan.

Crua a curredo sūt dicta. quia ab his currim^o & ingressū facimus & sūt dicte abie. qz tibie sunt similes/siue tube i spē & longitudine. vt di. Isido. Sūt autē crura fm̄ p̄stan. in femora & pedes in media q̄busdam nervis & lacert. cū supioribus & inferioribus p̄catenata/p̄ que influētia gressibilis motus & regitine v̄tū ad pedes denuat. Sūt autē crura ex ossibus fortissimis p̄posita/q̄ tanq̄ columna corpis ad deferendā ipius molem sunt habilia. sunt etiā q̄busdā musculis & carnositate a pte vestita supior/vt sic in p̄plicatōe eoz cū femorib^o. nec ab eis recipient nec eis inferret offendicula. vñ tanq̄ culcitra ad molē corpōis supportandū carnositas ipoz crurū in pte supioris interi^o ē locata. Sunt etiā nervosa/vt

fic ad motū velociorē essent habiliora vñ sit v̄tus. Sūt etiā medullis plena/vt v̄tus vitalis aialis per nervos & arterias ad v̄bias diffusa custodiret/ & ossium siccitas medulle humectatione irrigaret. vt dicit p̄stan.

Pedes (vt dicit Isido.) d̄ta a pedes grece qđ ē incedibile. Nā pedes aliterius monibus solo infixi incedūt. Est autē pes extrema ps hoīs sustētās p̄odus totū corpis. Componit autē fm̄ p̄stan. ex ossibus .xl. iij. quoz duo sunt calcaneoz/duo manicaloz passus pedū. x. digitor. xxx. Est autē pes subcamosus in extremitatib^o planus/in medio a liq̄tulum cavaus/ Ideo camosus vt ossa arteriaz duritia tuerent. planus fuit vt supposita faalius paterent. iō cōcavus fuit vt si pes acuto supponeret/ad concavū locū refugiu haberetur. diuersis ligamibus & nervis ossa pedū colligant. qđ fuit necessariū ad maius robur p̄pter fortiorē corpis sustentationē. & vt pedes motū haberēt leuiorē. Variat autē pedes i aialibus. Dicit. n. aristo. li. xiiij. qđā aialia pedes b̄ntia b̄nt pedes ad antenū & posteri^o. & que dam in lateribus sicut aial b̄nt sanguinem & multipes. & h̄ genus b̄z p̄p̄tū /qđ pedes sunt in anteriori corpis. & cā illi^o est. qz ps anterior & anterior sunt adunate in vno loco. Itē idem dicit qđ natura posuit loco manū in q̄drupedib^o pedes anteriores. pedes autē posteriores necessarij sunt vt portēt p̄odus aialitū. & h̄ fuit necessariū vt essent quoz pedes in q̄drupedibus. Nā ad terrā totū eoz corp^o naturalit̄ in suo p̄dere indinat. & etiā ad terrā mouet toto brutali appetitu. Itō necesse fuit tot fulcimentū erigi vt possint habilius & faali^o motū p̄gressivo p̄gere & moueri. Ideo etiā fuerūt pedes posteriores necessarij/qz sicut dicit aristo. qđ ps anterior omnū aialitū q̄drupedū maior est & spaciosior pte posteriori. & iō vt faali^o possent erigi & moueri posterior sicut & anterior/pedes posteriores fuerūt necessarij. ecōuerso autē est de pueri. i. qđ ps anterior est p̄derosior inferior. & p̄p̄ h̄ incedūt pueri sup manus incuruati & v̄tūnt manib^o p̄ pedib^o in p̄ncipio. qz nō p̄nt eleuare corpa sua/qm̄ ps supior corpis maior ē inferior. cū ḡiuuenescat hō augmentat ps inferior. & attenuat ps supior. vñ paulatim sursum erigit. Dispō autē q̄drupedū ē ecōuerso. qz ps inferior p̄mo ē valde maḡ. s̄ in iuuetute p̄ficiat ps supior & eleuat. & p̄p̄ h̄ erit eleuato caput & anterior p̄t equoz multo maior qđ p̄t posteriori. Signū h̄ ē sicut ibidē d̄ qđ pull^o cōn^o pede posteriori t̄git. caput suū s̄ qñ itrat etatē n̄ p̄t fa (cere idem.

Item dicit Aristot. li. ij. q. pes sinister in aialibus in pte anteriori no est absolutus neq; ita leuis motus / sicut nec sinistra man⁹ in boib⁹. pter q in elephante. Item ibide dicit q elephas in sedendo flectit pedes suos s no potest flectere quatuor simul ppter pondus corporis. s flectit pedes posteriores sicut ho. Item ibide dicit q volatilis flectit pedes suos ad posten⁹. s alas que sunt loco manuu flectit ad anterius. Item ibide dicit q pes dext⁹ maioris e motus generalit⁹ in animalib⁹ q sinister. et ideo aialia quedam abulant pmo mouet pedem dext⁹ sicut leo et camel⁹ et arabicus. s. dromodarius. Aliqu⁹ tñ quedam aialia mouet pmo pedem sinist⁹ sicut vulpes et lupus que hnt pedes et tibias sinistre pns pre pna longiores. et ideo sp daudicat a dext⁹ a sinistris altius se erigendo et se ad dext⁹ depmendo. Est itaq; pes dext⁹ maioris calor⁹ et mot⁹ et vigoris / generalit⁹ in animalibus q sinister. (Et est signu ad hoc.) Galie. sup apboz. dicit si mulier i vtero fetu geret / iunct⁹ et pposit⁹ posit⁹ pedib⁹ / subito fuerit vocitata. si masculin habuerit in vtero pmo ad veniendu dext⁹ pedem ad mouebit. si vero feminam gustauerit / everso. Item dicit ab eode li. ij. et. iij. q oia aial multoz digitorum in pedib⁹ / est multoz filioz et everso. Item idem li. ij. Pedes omniu qdrupedu sunt ex osse et neruis et modica carne. sicut et volatiliu et bipedaliu pter boiez / aut pedes sunt subtus multe carnis. et ppter ossiu et neruoz multiplicium defensionem. Item sunt aiantia vtenia pede loco man⁹. vt sumia in qdrupedib⁹. et psitacus et porphirio in volatilibus. na pedu adiutorio se iuuat in cibado. Item idem li. iij. Nullu animal hnt scissuras multas in pede / bz cornua et ni ome aial hnt culmos in ore pminentes / bz yngulas pedu scissas. sicut aper. Item li. iij. Pedes in apib⁹ posteriores maiores sunt q medi⁹ vel anteriores ppter ambulationez / et vt cito eleuent a terra qn voluerit auolare. Item li. xvi. Ome aial qdrupes hnt multas scissuras in pedibus. vt leo / canis / lupus / vulpes / generat filios ecos. De pede igit⁹ recollige. qm pes est in vltio aialis / ad eius pfectionem / longus / et planus / et pcanus ppter formationem / vestigi⁹ impssionem / dicit⁹ ena distinct⁹ / ppter sui fortiozem detentionem / osseus / et nerueus / ppter meliozem durationem / in aialib⁹ necessarijs eoz ad erectionem / et motionem / insup ad eoz defensionem. In volatilib⁹ scissi pedis et curui ynguis ad victus acquisitionem. in volatilib⁹ clausi pedis / ad sui regimen in aquis et directionem. Et b de pedis ppueritatibus ia sufficiant.

Planta pedis est extrema ps aialis a planicie sic dicta. Planicies. n. in eo sic exigit / vt fortius terre imprimat vt dicit Isido. Durore cute vestit q cetera ps corporis / ne a spuis vel alijs obiciabus patiantur subito. ideo et animantium pedes yngulis et soleis muniunt. ne de facili calcando offendant plante ena totius corporis mole et pondere opprimunt. et ideo calceis et soleis indigent / ne ledant. vt dicit Isido.

Calcus posterior ps pedis et inferior a calcando dicitur. qz eo terre vestigia impmunt. vt dicit Isido. Et est rotundus dispoe. vt dicit pstan. et aliquantulu longus / rotundus / ne de facili ledat / oblongus / vt imprimat firmius. Solidus eniam fuit factus / ne de facili pmeret. ex mollibus ligamentibus. cum cauilla colligatus est / vt forsum et deorsum facilius moueret. vulnera sibi impssa sunt difficilis curationis. tum / ppter paucitatem carnis. tum / ppter motus pnuationem. vt dicit pstan. c. ij. li. x.

Dico de ppueritatibus membrorum pncipalium et officialium. de psimilibus membris et eoz conditionib⁹ nuc est dicendum. Primo de ossibus. Na ossa sunt totius corporis solidamenta. vt dicit Isido. in ipis. n. psistit robur animalis. Sunt aut ossa ab vsto dicta. qz et b antiqus vrebant / vel vt alij putant / ab ore dicunt ossa. eo q in ore pateant. na vbiq; cute et caribus tecta celant / excepto solo ore in quo ossa dentium demonstrant. compago ossa capit dicta sunt / eo q sunt spacta neruis / velut glutino quoda adherent. verticule dicunt summe ossiu pres nodis grossioribus conglobate sic dicte / eo q ad flexionem membrorum vertant. vt dicit Isido. li. xi. Scdm pstan. aut in li. ij. Os est duro et siccor corporis aialis ps. et b fuit necessarium. au qz ossa sunt corporis sudamenta / sup q corporis tota fabrica est sita. et io oportuit ea esse firmiora. aut qz ab exterioribus defendunt interiora. Sunt aut ossa in corpe multa / in spe diuersa / et b ppter maiore corporis fortitudinem. et ppter motu leuouit facilitate. Na ppter caueda nimia corporis passibilitate rata est inf corporis membra colligantia / p vno paciēte / oia spaciāt. vñ natura fere oia duplicauit membra. vt si vnu pateret / alterum spateret. et io vbi oportuit / plura copigit ossa / in quantitate sunt ossa diuersa / qz in magnis membris sunt magno / in pnis pua.

De partibus hūani corpo.

Item sunt in q̄litate diuersa / cū quedā sunt lō
ga / q̄dā rotunda / quedā p̄caua / quedā solida
Solida sunt quedā pp̄t maiorē firmitatē. Lō
cana nō pp̄t maiorē motus leuitatē. Nā quia
magna erāt ⁊ mōbilia / fecit ea natura p̄caua /
quē duab⁹ de causis sunt medullis pleua / ne.
s. p̄cauitate frangerent / ⁊ vt inde nutrent. vñ
p̄ euaporationē medulle p̄ poros ossium / car
nes q̄ sūt ip̄s ossib⁹ viciiores / sunt ceteri dul
ciores. Sūt etiā ossa q̄busdam neruis inuicē
p̄strata / ne ex nimio motu ossium disūgerent
⁊ sibi inuicē efficacius cooparent. In p̄ma autē
ossium p̄iunctione in est q̄dā viscosa humiditas
vt leuius inuicē mouerent. Sūt etiā in extremi
tibus cartillagine vestita / ne ex nimia p̄fri
catione lederent. (huic⁹ p̄stan. li. ij. c. ij. Se
cundū aristo. li. xij. *Ossa fuerūt creata pp̄t sa
lutes corp̄is mollis. qm̄ natura ē eis valde du
ra. In aiali nō carent ossib⁹ ē membr⁹ p̄ueni
ens ossibus / ⁊ eor⁹ defectū supplens. sicut ari
sta in piscibus. Sicut. n. omniū venar⁹ p̄ncipi
um est cor vel epar sic sp̄dile dorsi omniū ossi
um p̄ncipiū est sup̄ qd̄ fundant ⁊ radican⁹ oia
ossa sicut nauicū a sup̄ carinā suā. Natura ita
q̄ ossiū est p̄tinua cū sp̄dili / qm̄ ossa sp̄dilia
sunt custodiētia tenentatē corp̄orū animalū. ⁊
ossa que viciant⁹ ventri / sunt p̄ua / vt nō p̄bi
beant tumorē ventri pp̄t cibum aialis. Item
idē. ossa masculor⁹ fortiora sunt ossib⁹ femiar⁹
generalit̄ ⁊ duriora. ⁊ maxime ossa leonis / q̄ p̄
pter sui duriciē ex se ignē mittit / more lapidis
si ad inuicē collidant. ossa nō auiū sūt debilio
ra alijs ⁊ sūt p̄scū. Itē idē li. ij. *Ossa absci
sa nō recreantur sicut nec cartillago. qz creatio
illius ē p̄p̄inqua creationi illoꝝ / cū cornua ⁊
ungule aialū ⁊ auiū rostra p̄nt ad ignē molli
ficari ⁊ curuari. ossa nec incuruant⁹ / nec molli
ficant⁹ / nec flectunt⁹ / s̄ p̄rundunt. Itē idē li. xij.
Aial hīs spinas loco ossiū / ē pauca sanguinis
Itē oē aial hīs dētes in vtraq̄ mādibula / b⁹
ossa medullata / ⁊ ip̄orū medulla sūt pingue
dmi. Quedā tñ ossa sunt sp̄ssa ⁊ dura / vñ vi
dent esse sine medulla. vt ossa leonis ⁊ elephā
tis. qz medulla taliū aialū latēs est in por⁹ ossi
um ⁊ occulta. Recollige igit̄ breuē ex p̄dict. q̄
ossa sūt toti⁹ corp̄is fundameta / frigida / dura
⁊ sicca. ⁊ pp̄t dominū frigiditatē naturalit̄ sūt
alba / fortiora ⁊ frigida / ⁊ firma interi⁹ p̄caua /
medullis plena / ligament⁹ neruosis p̄iuncta / cō
tinuo se sup̄portātia. Nā minora sup̄ maiora
radican⁹ / ⁊ maiora minorib⁹ miro nature arti
ficio coaptant. Sūt etiā cute ⁊ carne vestita q̄i
vniusc⁹ fulamenta flexibilia nerui naturali iū
tura / a calore carnis ⁊ sanguis temperamentuz**

receptientia. Sunt etiā ex se insensibilia / tñ ve
bementē inferūt corp̄i lesionē qm̄ sūt p̄cussa vel
p̄fracta / ⁊ s̄ pp̄t neruor⁹ viciantatē quor⁹ liga
ment⁹ sunt inuicē p̄iuncta. Contigit autē ossa p̄
ti ex cā extrinseca. sicut ex fractione / p̄cussione /
abscissione / ⁊ iuncture / egressionē ⁊ h̄mōi. Qm̄
q̄ ex cā intrinseca. ⁊ s̄ aliquoties ex materie fu
nose. corrosione. vt p̄z in crisipilam / id ē ignez
sacz paciētibus. Quāq̄ ex nimia humor⁹ in iū
ctur⁹ ossium aggrauatione ⁊ repletionē. vt p̄z
in arthetiq̄. ⁊ quāq̄ ex medulle interioris corru
ptione. vt p̄z in leprosis. quāq̄ ex humor⁹ me
dullaris p̄sumptione. vt accidit in ethiq̄ ⁊ con
sumptis. Dolor autē ossium tanto ē ḡuior / ⁊ pe
niculosior / q̄to in p̄fundioribus ossiū p̄cauita
tibus radicat. vñ ossa corrupta carne sibi p̄ri
mam paulatī corumpūt ⁊ putrefactionem in
ducunt

Medulla (s̄m Jfido.) est appellata co
m̄ madefaciat ossa. imitat. n. ⁊ p̄for
tat ossa / vt eor⁹ temper q̄litate frigidā
Est autē medulla (s̄m p̄stan.) substātiā cali
da ⁊ humida ⁊ ex purissimis p̄tib⁹ ⁊ vncuo
sis humoribus. nutribilibus in ossiū p̄cauita
tibus generata. vñ sua caliditate ossiū temper
frigiditatē / ⁊ sua humiditate eor⁹ siccationē ir
rigat / ⁊ sua substātiā p̄p̄rietatē n̄tutē aialis
nutrit ⁊ p̄seruat. *Medulla. n. influētia sp̄rituū
reapit a cerebro ⁊ p̄apue medulla ossium sp̄
diliū / que a p̄bisq̄ nucha appellat. ⁊ s̄ me
dulla medianibus q̄busdā neruis substātiā
⁊ motū membris sub collo posit⁹ administrat.
vt di. p̄stan. li. ij. c. x. *Medulle etiā (s̄m Jfi.)
sua subtilitate ⁊ liquida vncuositate p̄ ossa e
uaporant / ⁊ liquorē tenuē desudant. q̄ liquor
a calore venereo resolut⁹ / in remib⁹ aialium a
moris ⁊ voluptatē generat inceptū. vñ. s̄. d̄ re
nibus. vñ ⁊ animalia h̄nt ossa medulla plena
in libidine sūt prona. vt di. varro. que nō h̄nt
ossa solida ⁊ medullis vacua / rarius in venere
p̄mouet. vt p̄z in elephante. *Medulla. n. (vt
dicit varro.) naturā lune imitat. nā crescēte lu
na crescit / ⁊ decrescēte decrescit. vñ p̄ occulta
quedā respiracula vim lune sentit. s̄m. n. muta
tionem immorat⁹ in sua substātiā vel auget. s̄
est videre in aialibus ⁊ etiā in arborib⁹ quaz
humor medullaris sup̄abūdat in plenilunio.
⁊ in nouilunio depaupat. vñ tunc arbores in
serere nō ē bonū. qz fruct⁹ efficiunt vermicosi
⁊ de facili p̄putrescunt. ⁊ s̄ forte accidit pp̄t su
p̄flūā humiditatē / quā surculus tūc inser⁹ cō
cipit in medullā / cuius sup̄flūū nō p̄t regi / ⁊
digeri a natura. vñ talis humor trāsmisus ad
fruct⁹ ē cā p̄miculatiois / ⁊ celer⁹ putrefactiois.***

Item dicit aristo. li. xij. animalium. qd aial bñs dentes in vtraq; mādibula / b3 medullā silem pinguedini. 7 qdam aialia non hñt multum 8 medulla / sicut leo qui b3 ossa dura 7 spissa. in qbus par est de medulla. 7 ideo fingit q oio medullā nō habeat 7c. Medulla b3 dyaf. medicinalis est valde 7 pāpue volatiliū 7 aialiu siluest. nā labioꝝ sanat excoriationes 7 eorū vlcera 7 glutinat 7 scissuras. aurū dolorē miti gat glandium duriciē emollit. pedū vesicas sanat. dolorē gutturis mitigat. 7 māmillaꝝ. phisias 7 ethicis est singulare remediū. n. n. resumptiuam b3 / vnde 7 humorē depdituz in membris restaurat.

Cartilago est ossiū teneritudo 7 dicitur est cartilago / eo qd leui caret dolore / dū pleat. vt dicit Isido. vt p3 in auibus / 7 in aribus 7 costarū extremitatib;. Nam cartilaginosa duriora sunt carne / s ossib; molliora. fecit aut natura talia loca talis dispōis: ne forte rumpentur cum plicarent. vt di. pstan. li. ij. c. ix. Uelut aut cartilago extremitates ossium / ne in suis iunctur; ex nimia pfricatione: exasperent / 7 vt facilius ossa cū carnib; iunge rent. Dicit aut aristo. li. xij. qd cartilago p̄cisa nō recreat. qz eius creatio creationis ossis ē si milis. nec b3 cartilago sensū aliquē ex se / s tñ modo nervus sibi p̄iunctus cā est sensus 7 motus qñ scit vel mouet. vt di. pstan. In medio aut cordis aialis est os cartilaginosis in sua latitudine positū / 7 s sedes cordis est appella tum. vt di. pstan. li. ij. c. xx.

Nervi sūt corpis ptes q̄s greci nemos vocant / eo qd aruum p̄iunctiones his fortius cohereāt. maximam. n. n. vturēz facere nervos certissimū ē. q̄ q̄to fuerint dēsi ores / tanto p̄pensius augēt firmitatē. vt di. Isidozus. Scdm pstan. aut nervi fuerūt necessarij vt sensum 7 motū deferrent mēbris p̄cipue ossibus 7 cartilaginibus / 7 hñmōi que ex se sensū non hñt / neq; motū. oim aut nervoꝝ p̄cipuuz fundamentū est cerebro. qz volūtarij motus 7 sensuū est p̄ncipiū. Dēs aut nervi aut de cerebro p̄cedūt / aut de medulla cerebri / id est de medullis spondiliū. tale mediū fuit necessariū ne si immediate oēs a cerebro p̄cederēt 7 rumpendo lesionē incurrerēt p̄pter nimia vte longitudine a p̄ncipio sensus in actu sc̄iendi 7 i potentia vegetādi tanq̄ potētiā nō hēret. Nervi ḡ a cerebro p̄cedētes sunt molliores. De nucha aut. i. de medulla spinali. s. p̄cedētes sunt duriores. s. exētes a proza cerebri sūt molli

simi. qz sensū portāt alijs. Nā molliōres cito mutant inra sensibilitates. p̄cedētes nō a puppi sunt duri / vt motū possint pati. qz molliōve loci motu cito rumpunt. Nervoꝝ aut a cerebro exētiū sex sūt paria. quoꝝ p̄mū par p̄gredit ad oculos / 7 alia organa sensuū vt eis deferāt sensū 7 motū. bi alijs nervis p̄cauiores / 7 molliōres / 7 maiores sunt / 7 ideo magi p̄caui vt ā plioꝝ spūs p̄ eo sensibus administret. Suntz maiores / ne eoz p̄cauitate eoz substātia rumpatur / 7 vt maior q̄ntitas spiritū in eis idu deref. fuerūt 7 molles / vt in eis sensus veloci 7 expeditius p̄ficeref. bi nervi in egressione a cerebro sunt molles 7 leues. s. quāto plus elōgātur / tāto duriores efficiunt. Scdm par nervoꝝ incipit a posteriori pte p̄ozum nervoꝝ. 7 illud par erit p̄ quoddā foramē viciū p̄cauitati oculoz. 7 oculis motū tribuit. Tertiu par incipit retro post scdm. 7 p̄ sedē capiti exētes a puppi cerebri in q̄tuor nervos p̄culares se diuidit / 7 p̄ diuersa loca reticulariter se diffundit. Quartū par p̄mo pari p̄iungit / s ab eo diuisum post matrem piā disp̄git vt p̄ ipm sibi tātus prebeat. Quintū nō par i egressione sua in duos diuidit nervos quoꝝ vnus auricula num foramina intrat. 7 ibi se dilatās auditiuz auribus admistrat. Alius ad maxillas p̄ tympora se diffundēs / mēbroꝝ collateralitū adiuuat actiones. Sextū nō par a puppi vt exire. 7 ab vnoquoꝝ boꝝ trium itez exit / 7 ad motum sensū p̄ficiendum inferius 7 superius vni forami se diffūdit. Et adhuc p̄ter ista paria ex it a puppi par vnū / 7 ex isto nucha ortū sumit. s. in lacertos lingue 7 guttur; se diffundit. Et eis motū 7 sensum tribuit. P̄ter nervos iā dictos oēs ali; nervi corpis a cerebro quidē egrediunt. s. nucha / id est medulla spondiliū mediāte. In vniuerso nō dicunt esse duo nervoꝝ paria. 7. xxx. 7 vnum tñ impar. 7 bi oēs multip̄ defendunt 7 p̄catbenationib; corpis 7 membroꝝ miro nature artificio vndiq; diuidunt. (hucusq; pstan. in panteg. li. ij. c. x.) s. aristo. li. ij. in locis ossium 7 multitudo nervoꝝ 7 nervus naturaliter in longum funditur vel finditur 7 non in latum. 7 ipe extenditur extensione multa 7 in circuitu nervi est humiditas viscosa conseruans nervum. 7 omne animal habēs sanguinem / habet nervum 7 nervus p̄cassus non recreat / nec 7 diuisus reconiungitur sicut vena / que scilicet inscisa de facili reintegratur. Dicit etiam idem libro de animalibus qd maxima virtus animalium est in nervis 7 maxime in tauro q̄ q̄to senioꝝ / tāto durior 7 fortior 7 durior ei? nervus est vñ extendit. sicut corda.

De partibus hūani corpo.

Recollige igitur ex predictis quod nervus a cerebro proprium sumit. et ab eo sensum et motum recipiens alijs sensum tribuit / pres corpori diuisas colligit et annectit in suo exitu mollē / s̄ in fine durum se ostendit. in sua precauitate spiritum recipit et custodit sua flexibilitate / ossa flexibilia flectit. diuersas passiones in se recipit. vt dicit p̄stan. s̄. in fatione puncturā / p̄ctionē / relaxationē / opilationem. vt p̄z in panteg. li. ix. c. viij. li. xi.

Vene sunt dicte. eo quod sunt vie natant sanguis atque riuus per totum corpus diuisus quibus vniuersa membra rigantur et nutriuntur. vt dicit Galenus. Incipiunt autem vene secundum costam. ab epate sicut arterie a corde et nervi a cerebro. et fuerunt vene necessaria sicut vasa sanguinis vt sanguine ab epate ad membra corporis numerata deferret. Sunt autem vene necessario nature tenentis atque mollioris quam nervi. ideo vt e partis nature vicine mutarent aliquantulum sanguinem ad se venientem. Sunt autem vene omnes ex vnicuique tunica facte / non ex duabus. sicut arterie. nam arterie spiritum recipiunt et custodiunt. vene igitur exeuntes ab epate / ab ipso velut a matre nutrimentum sanguis suggunt et secundum vnicuique membra exigentiam ipsam distribuunt. et hinc miro quodam nature ingenio vnicuique per singulas partes corporis se diffundunt. et miro quodam nature ingenio sibi mutuo subseruiunt. In alijs autem partibus et occultis est vena que etiam vocatur arteria / que nature fuit necessaria. vt calorem naturale a corde. ad omnia alia membra deferret. Sunt autem hee arterie ex duabus tunica vel pelliculis p̄posite / et sunt in forma similes / s̄ in substantia dissimiles. earum interiora sunt villosa / quarum substantia est dura. et multo grossior quam sint exteriora. extrinsecus autem sunt villose per longitudinem / quarum substantia est dura propter necessitatem motus. scilicet dilationis et p̄strictionis. Nam dilatando se motum a corde recipit et hoc per villos longitudinis. Constringendo autem se fumosam supfluitatem expellit. quod fit panniculus in latitudine villosis / in quibus retinetur spiritus qui a corde trahitur. unde duriores sunt exteris omnibus alijs venis. quod fuit necessarium ne forte rumpentur. De autem vene a corde incipiunt sinistra precauitate. ex hac. n. procedunt due pulsantive / quarum vna interior p̄nicipaluz hinc mollē. et hinc vena pulsantilis vocatur que necessaria fuit vt multam quantitatem sanguinis et spiritus pulmonem deferret / et aerem acciperet quem admisceret sanguini et eum feruorem temperaret. hinc vena pulmonem intrat. et ibi multiformiter diuiditur. Altera arteria est parte maior / quam aristoteles. horum vocat. ista a corde ascendendo in duas partes diuiditur.

Nam vna tendit sursum / deferens sanguinem deputatum et spiritum vitalem ad cerebrum / vt inde spiritus animalis generet / nutriet / et p̄seruet. Altera vero descendit inferius et hinc dextrorsum et sinistrorsum antorsum et retrorsum multipliciter diuiditur (huicque p̄stan. li. ij. c. xij.) Recollige igitur quod vena est vehiculum sanguinis custodia vite animalis. quatuor humores sanguineos in se continet deputatos quibus siugule partes corporis nutriunt. Insuper vena est precaua / vt facilius sanguinem recipiat / et secundum nature indigentiam / vena ad venam sanguinem reducat et transfundat. Vena etiam sanitas et infirmitatis est nuncia. nam per arteriarum pulsus et venarum dispositiones de debilitate cordis siue fortitudine a medico iudicatur. Vena autem si corrupta fuerit / corrupti sanguinis p̄tenua / totius corporis est corruptiua. vt p̄z in leprosis quorum sanguis est corruptissimus in venis / a quibus membra nutrimentum suggendo insanabilem habent corruptionem vel infirmitatem. Vena etiam in brachio leditur / p̄hibetur et aperitur. vt eius lesione totus corpus in infirmitas subleuetur. Vene etiam nimis anguste / carne vel pinguedine nimis p̄sse / minus habent de sanguine et spiritu que alie. et ideo in earum substantijs calor naturalis deficit / et vitalis spiritus imoratur. vnde et talia animalia nimis viuunt. vt dicit p̄stan. li. xi. c. xvij. Aristoteles. dicit li. ij. Vena (inquit si fuerit incisa vel absisa / crescit et recoungitur. quod non facit nervus. Item idem li. vi. Quales sunt vene sub lingua animalis / talis sunt in colore fetus eius. vnde dicit quod oues habentes sub lingua venas albas / habent fetus albos et e converso. Que te supra de proprietatibus lingue.

Caro autem secundum remigium a carne est dicta / id est putredine. Est. n. caro. (vt dicit Gregorius.) Multum alterabilis et p̄p̄ns de facili putibilis. et cum caro multiplex sit vt dicit Gregorius. quia alia est caro piscium / alia volantium vel volucrum / alia serpentum / in hinc humana caro / obtinet privilegium. quia caro humana forme nobilissime. id est rationali anime est p̄iuncta. ideoque super omnia mirabilissimum est / in nouissimo tempore caro hominis caro dei est effecta quam hinc caro facta est et habitauit in nobis. quam caro que erat ex editione infirma / ex assumptione a homine suprema omnium est effecta. vt dicit Gregorius. Est autem caro (secundum p̄stan.) naturaliter calida et humida calor naturalis fomentum / ossium / nervorum / et lacertorum copimentum / eorum defensio / et frigiditatem eorum temperamentum / cuius tres sunt species. Quedam. n. per musculis nervis siue cordi est admixta et dicitur lacertus. Alia pars carnis est inter durum et molle temperata. Et cartilago.

Tertia pars est in glandosa. Sola caro matie est in dorso et in gingiuis. caro autem que in coram facit parte exteriori ossium super eam quiescentium est. quae calcitra et necessarium fulcimentum. Caro vero dorso si tam interior quam exterior fuit necessaria duabus de causis. Nam medulla spodiolum. scilicet nucha calefacit et precauitate in fossa replet et custodit nervos ne ascendentes et descendentes propter vie longitudinem disrumpantur. et aeris intemperie et extrinsecam lesionem dorso maxima defensio est. Caro vero in dentes eorum servat radices / nutriens eos ut sint stabiles. Caro autem glandulosa est triplex. quedam vero humectat. ut caro mamillarum et glandes sub lingua que generant salivam / ne eos et lingua et maxilla siccitate nimia a motu intus retardent. Alia vero pars nodosa et glandulosa loca replet vacua venarum / et nervorum fovet loca et eorum recipit superflua que refudant. Tertia vero circa dat stomachum et intestina cui admiscuntur nervorum et arteriarum quedam reticula motu sensuum interioribus deponantia. nec illorum via fuisset tuta nisi eis esset subtracta. Hec caro glandulosa ut nervi et arterie super eam suavius quiescerent. et ut si quid eis duz forte occurreret / molle locum ad quem refugerent / invenirer (buculpho stan. li. ij. c. xiiij.) Caro vero in matie et pinguedine repa- ra laudabilis est et sana. precipue quoniam corruptio sanguini non est infirma vel ab eodem generata vel nutrita. quia talis caro est principium corruptionis sicut dicit aristoteles. li. ij. et stan. li. xi. c. xvij. Dicit etiam aristoteles. li. xij. quod caro nimis abundans in perdit spiritus operationes. et ideo creatio capiti non fuit ex multa carne ut esset melior sensus et intellectus perfectioris. Item idem li. i. Quoniam locus circa oculos est multe carnis / malicia designat dispotum et astutiam. et malicia consuetudinis et male formationis / id est defectum informativum virtutis vnde si fuerit caro vel massa carnea multa nimis et virtus informativa debilis / monstruosas generat in corpore passionem. (sicut dicit idem li. xvi.) et ponit exemplum de muliere que credidit se percipisse fructum siue fetum / et tandem peperit frustum horridum carnis / que a medulla mola nuncupatur. et pars etiam corporis carnosissima tenera est et mollis / et ideo impatiens est laborum. vnde dicit li. ij. quod pedes camelii sunt multe carnis sicut pedes vris. quod propter sunt camelis molles et corio fortes quoniam debent laborare ut auferant ab eis dolorem. Nec etiam caro est sicut dicit idem li. xij.) Primum instrumentum sensus nec membrum perveniens carni sed nervus qui est organum sensus intra carnem. et ideo caro mortua vel parva nihil sentit. quia ex se non habet principium sensus sed ex nervo. quo corrupto vel ex toto opilato / fit insensibilis ipsa caro. ut patet in palatio membrum

Omnes autem aves curvi rostri et acuti unguis vescuntur carne. sicut et fere et eazpda est caro propter necessitatem vitam. ut dicit li. xiiij. Aves autem prede que sunt pauca carnis / sunt aiose et bonivolatus / et acuti visus / sicut ibidem dicit. Aves autem multe pinguedinis / sunt tardiorum morum et volatus / et pinguioribus et carnosioribus sunt in hieme quam in estate. tum / quia post tunc clauduntur et humores clausi in pinguedine et carne condensantur tunc etiam ratione quiescit / quia de loco ad locum solito tunc moventur. sicut dicit Isaac in dietis.

Pinguedo est res humida super pelliculas et loca nervosa collocata. ut dicit stan. Sanguis. n. subtilis et vnicuosus pinguedinem non aggregat in locis calidis et sibi penetrabilibus. sed cum pervenit ad loca naturaliter frigida / ibi tandem congelatur et in pinguedinem convertitur. quod fecit natura ex necessitate magna. ut. scilicet. nervi et pellicule naturaliter sicce pinguedinis humiditate temperentur / et difficilius cum aliquo rumpentur. et ut ex calore induso et pinguedine interiora ab exteriori frigiditate aeris prohiberentur. ut dicit stan. li. ij. c. xiiij. et aristoteles. li. ij. Pinguedo ex sanguine indigesto in corporibus animalium generatur / et maxime propter puritatem motus. et quoniam magis augmentatur pinguedo / tanquam magis diminuitur sanguis. vnde in hominibus valde crassus est sanguis paucorum. Item li. xij. motus dissolvit pinguedinem sicut et calor. vnde in omnibus animalibus renunculus dexter minor est pinguedinis quam sinister et est altior. quia in dextera parte calor naturalis fortior est quam in sinistra et maior est motus. pinguius vero corpora sunt stan. et nimia adipe repleta / pessima sunt et pessimis morbis appropriata. quia naturalis calor in huiusmodi corporibus sepius suffocatur / et via spirituum opilatione pinguedinis includitur / et ad regimen nervorum et arteriarum spirituum influentia denegatur. (et dicit ibidem) quod omnia corpora pinguis propter humorum superflua abundantiam in eis adunatam pluriorem incurrit infirmitatem / accuram tardiozem. nam pondere pinguedinis pressa / ad nullum se movet exercitum ut calor naturalis augetur / et sic pinguedo congelata dissolvitur. vnde et calor naturalis deficit et mors subitanea sequitur nisi forsitan citius succumatur. ut dicit stan. li. xi. c. xvij. Recollige igitur quod pinguedo vnicuositate sua est ignis nutritiva. sua aerea levitate rei superficie penetrans / nervorum et vnicuorum mitigata / defensiva et relaxativa. pellit sine coram remollitiam / pororum infensorum opilata / calorem vitalis conservata / vacuitatis et precauitate corporis repleta / et rugam cutis extensiva / venarum et arteriarum corporum compressiva / actionum anime sensus. scilicet. et rationis im-

De partibus hūani corpo.

peditiua. Splenti generationis aialiu tardat
ua. Dicit etiā in apborisimis q̄ mulier nimis pin
guis nō p̄cipit / si nō marcescat / nec mix / q̄ au
ribus viam matricis intercludit. **Est** etiā
pinguedo humectatiua. de facili enim non sic
catir. Uñ dicit Aristoteles libro. iij. q̄ brodiū
aialis abundāns in pinguedine / nō coagulaf
sicut equi et porci. Item oē aial hīs pinguedi
nem nō separā a carne est pauce pinguedis in
ventre. et cū ventres erūt p̄ue pinguedinis / ca
ro erit multe pinguedinis. Item idē qd̄ ē p̄pe
pupillā oculi in oibus aialibus est multi sepi
q̄uis oculus sit durus / et oē aial multi sepi est
pauca seminis siue sit mas / siue femina et non
h̄z sepū. Animal hīs dētes in vtraq̄ mā dibu
la. (vt dicit ibidē) mor aut q̄ a corpe exhibitur in
aere frigido coagulaf. Est aut̄ h̄m substantiaz
pinguedo adeps et aruina. Sed vt di. **Isido.**
Aruina est pinguedo adherens cuti. Adeps ē
pinguedo intestina obuoluēs et mēbra inter
custodiēs. Zirbus vocat̄ pellicula cui adheret
pinguedo illa / q̄ a multis aluta dicit. De his dicit
Isidus. Intus adeps / anima foris / pinguedo
sit vbiuis. i. communit̄ pinguedo de oibus dicit.

Cutis est p̄ma ps in superficie corporis
animalis. et sic vocata h̄m **Isid.** eo
q̄ corpi supposita in fationē patitur
cutin. n. grece in fatio dicitur latine. Dicit etiā pellicula
eo q̄ exteriores repellit a corpe iniurias v̄tos
s. et pluuias. solisq̄ p̄ferat molestias et ardores
pelle. n. abstracta mor coriū dicit. coriū aut̄ dimi
nutiue caro dicit eo q̄ caro corio regat̄. vt dicit
Isido. Est igit̄ cutis exterior corporis sup̄ficies /
carne et ossa circūplectēs et oīa interiora minu
ens atq̄ tegēs. et h̄m variā membrorū necessita
tem nunc se p̄bens. nunc se extēdens. Est etiā
p̄ interiorū defensione varijs aeris passionib̄
se exponēs. h̄z cutis naturalē tenuitatē vt dicit
Isidus. ne corpus nimis occupet. h̄z et solidita
tem. vt facilius qd̄ interius ē p̄tineat. et exte
ri lesioni obuiet et resistat. Est aut̄ cutis mollior
in hoibus q̄ in alijs aialibus / et h̄m p̄p̄ boni
tatem tacet. Si. n. dura foret et spissa sicut teste
conchilium / nihil sentiret. si pilosa sicut aq̄ino
rum pilorū massa sensuz tacet attenuaret. vnde
in volis manūū subtilior ē substantialit̄ cutis sup
ficies q̄ in alijs p̄tib̄ corporis vt cū ad tactuz
imutaret̄. Est autē cutis tota porosa / p̄cipue cutis
capinis / p̄p̄ necessariā fumose sup̄fluitatis ex
pulsionē. Per calorem. n. pori aperiunt̄ / et ea
que int̄ cutem et carnē sunt sup̄flua / p̄ vapores
et sudores expurgant̄. Cutis enā hoīs non in
oibus mēbris est eq̄lis. Nā cutis faciei ē alijs
tenuior et subtilior. et h̄m p̄pter sensus p̄fectōez

et decoris oñsionem. Si. n. fieret nimis grossa
tubozi sanguis puia nō esset. Si nimis spissa
op̄tioni sensuū que vigēt in facie / nō p̄uenir̄
Sic aut̄ p̄iungit̄ cutis cū supposit̄ q̄ de facili ex
coari nō p̄t et potissime in volis manuum et
plantis pedū / in quib̄ adheret. nervis cordis
et la certis. vt dicit **Isidus**. Dicit aut̄ aristo. li. iij.
q̄ h̄m colorem coriū variant̄ colores vnguium
et soleaz et pilorū in animalibus. q̄ si nigra fu
erit cutis / et p̄dica erūt nigra. et si alba / alba. et
oē animal habens sanguinē h̄z corium. et cori
um abscisum caret sensu. et habet h̄m p̄p̄riuz co
rium q̄ cum fuerit in aliquo loco carente carne
non recrecit abscisum nec p̄solidat̄. vt patet in
p̄pucio et in extremis palpebrarū. Item li. xij.
Cutis in quibusdam aialibus ē rara / in quibus
dam spissa h̄m dominium humorū grossi vt re
nui. vñ et pili grossi generant̄ ex cute grossa. et
tenuis ex tenui. Itē in senectute cutis grossescit
et indurescit. p̄bitur et corrugat̄ apud senectu
tem p̄p̄ defectum caloris et p̄sumptionē hūorū
naturalis / et tunc imutat̄ species. Patit̄ autē
cutis sicut et alia membra quāq̄ ex causa extrin
seca sicut ex vulnere discontinuatiōē. ex calo
re solis exustionem. ex frigore pallore / vel liuo
rem / seu quācūq̄ discoloratiōē. quāq̄ ex cā
intrinsicā. sicut ex p̄sumptione humiditatis sub
stantialis corrugatiōē. vt in senib̄. quāq̄ ex hu
morū infectione. vt in morpheam et leprā pati
entibus. nā natura materiā infectā expellit ab
interioribus vsq̄ ad cutē / que sub cute manēs
t̄paz immutat et sup̄inducit infectionē aliquā.
quāq̄ squamositatē / quāq̄ p̄uiginē / et ip̄iginē
quāq̄ cutis p̄coriationē / et multiplicē aliā passi
onem. Pelles aut̄ aialiu infinitis visib̄ hoim
accomodant̄. vt vestiture / armature / scripture /
caligature et h̄mōi / que longū esset enarrare. et
vix inuenit̄ aliqd̄ animal cui pellicula alicui
vsui hoim nō sit apta. h̄m dicitur iā sufficere.

Pilus de pelle de q̄ exit ē dicitur vt di.
Isidus. Nasunt̄ aut̄ pili ex fumo calido
et sicco. vt di. **Isidus**. Subtilitas. n. fu
mi dū egredit̄ p̄ poros / exteriori aere exsiccat̄ et
dū mollicies exterioris fumi exit / aer exsiccant̄ et
nō se diuidentē exsiccat / et in naturā pili p̄uertit̄.
Sunt aut̄ pili iuuamentū corporis / p̄p̄ et orna
mentum. vt di. **Isidus**. li. ij. et vl. Dicit aut̄ aristo.
li. iij. q̄ pili nō crescunt / nisi in corporib̄ aialium
ḡnantū aialia. Variant̄ aut̄ pili h̄m varietatē
coriū aialis in quo crescunt. vt di li. xij. Nā aia
lia grosse cutis / grossū h̄m p̄pilū. et h̄m accidit p̄p̄
multitudinē t̄restri p̄t et viarū siue pororū ampli
tudinē. et cū cūctis fuerit p̄tinua et spissa erūt pi
li multū tenues et subiles p̄p̄ stricturaz viarū

et quoniam humor fumosus qui est in cute fuerit vel
 locis siccitatis/nō erūt pili magui neq; longi
 et cū fuerit grossus et pinguis erūt ecōtrario. et
 ppter hoc elongant caput pili hoīs valde. qz
 ille humor pinguis est. nec de facili desiccatur. et
 ideo habitates in regione humida/humidam
 hūtes complexionem. leues hūt pilos et molles si
 cut illi qui morant in frācia / et ecōuerso duros
 habent et crispas pilos q̄ calidā et sicca inha
 bitant regionē / p̄sertim si p̄similē habuerit cō
 plexionem. Nā ex calore corrugant et obuol
 untur. sicut ibidem dī. et efficiunt pili crīpi in
 nascendo de cute. quia p̄ duas vias p̄rias egre
 diunt. p̄s. n. terrestris fumi et calidi et sicci egre
 dientis mouet inferi. p̄s aut calidi mouet su
 penus. et sic inuoluunt pili et efficiunt crīpi. et
 quoniam senescūt aialia hūtia pilos / indurescūt tūc
 pili plusq; p̄rius. sicut indurant plume aialiu.
 et hoc ppter paucitatē humoris. Item ibidem
 dī cū castrat hō / non crescunt in eo vltorius pi
 li. et hoc ppter paucitatē humoris et ppter calo
 ris et humoris in mēbris p̄ncipalibus diminu
 tionem. Item pili quoniam diuersificant ex cā extrin
 seca. Nā vt dī ibidem. xix. Aque calide faciunt
 pilos albos. nigros aut frigide. et cā illi ē. qz
 in aquis calidis est spūs plusq; in frigidis. et
 ideo cū aer calefacit / ex eo efficit albedō. sicut i
 spuma p̄tingit videre. Ista aut mutatio accidē
 taliter puenit in pilis sicut in capillis / sed nō
 sp̄ ex aque frigide vel calide alteratione.

Capilli dicuntur quoniam capitis pili. (vt dicit
 Ipsi.) ad h̄ facti / vt decorē p̄stent / et ce
 rebri aduersus frigus muniāt et de
 fendāt. Capillatura aut incisio cesaries dī a ce
 dendo. vix. n. tonderi decet et non mulierem.
 Come aut sunt capilli nō scissi. et Egre^o sermo
 nā comā tondere dī. crines aut p̄prie mulierū
 sunt. et dicuntur crines eo qz vittis discriminant
 et diuidunt. vñ et discriminata dicuntur vitte / q̄
 bus capilli diuisi recolligunt. (bucusq; Ipsi.)
 Scdm̄ p̄stan. aut capillus ex fumo grosso et ca
 lido nascit / q̄ ex calidis igneis et intensiuis hu
 moribus p̄ poros capitis egredit / et ab aere ex
 tinsico desiccatur. et sic in substantiā capilli con
 uertit h̄ hūore crescente / crescūt capilli vapore
 ab ip̄o generati et nutriti. Dui^o fumi materiāz
 q̄ pdiderit / capillos perdit et amittit. p̄ q̄litate
 igit fumi erūt capilli. qz si fum^o niger / et capil
 li nigri. et si multus fuerit fum^o / multi emnt ca
 pilli / et si pauc^o / pauci / q̄ fum^o si oīo defuerit /
 pereūt penitus et capilli / et sic hō calu^o tūc vlt
 terius capilli nō p̄nt recrescere vltiori nō sub
 ueniūt medicane. Si aut fum^o talis nō deficit
 s̄ illū potius alijs hūoz inficit aut impedit / cal

uides nō est p̄prie / s̄ infirmitas q̄dā sp̄alis q̄
 allopica a medicū nūcupatur / ex q̄ infirmitate cor
 rupto capilloz nutrimento cadūt capilli et nu
 data p̄te capitis / anterior capitis superficies det
 patur. tales. n. more vulpiū qui ex calefactione
 imoderata paciunt piloz casū casualē piloz
 fluxū paciuntur. alopes. n. grece / vulpes dī
 latine. Alias aut capilloz passiones et cās q̄re
 j. in tractatu de infirmitate / de cāu / et vitijs ca
 pilloz. De canicie etiā et cā eius q̄re ibidē. q̄re
 etiā. s̄. in tractatu de capite vbi capilloz inue
 nies dispōez / naturas / et diuersitates / et p̄plex
 iones fm̄ gali. baly. et bipo. tñ de canicie h̄ nō
 q̄ fm̄ p̄stan. et alios auctores canicies h̄ accidit
 ex hūorū nutrimentalis capilloz nimia infri
 gitatione. Nā dominiū flegmatū frigidū et hūi
 di est canicie generatū. ex fumo. n. albo et fri
 gido / albi efficiunt tā pili q̄ capilli. Capilli
 aut tympoz fm̄ arist. citius canescūt q̄ alij ci
 nes. et h̄ ppter humorū paucitatē et ossiū ibi ex
 istentiū p̄diantē frigiditatē. Canicies igit vite
 et etatē designat maturitatē et extinctōez libidis
 et vitioz pueniū mortificatōez / vite p̄nt et fu
 ture instantē necessariā nouitatē. Caluicies ē p̄
 uario capilloz siue amissio ex defectu fumi hu
 midū interiori p̄te capitis puenies. vt dī. p̄stan.
 s̄ fit aut aliq̄n ppter abstinentiā cibi et defectū
 fumi humidū / q̄ est materia capilloz. fm̄ arist.
 enī li. iij. capilli in frequentē coeuntib^o fluunt et
 paulatī caluiciē inducūt. et si aū iuuentutē flux
 erunt / itez oriunt post iuuentutē nō fluēt / ite
 rū non crescūt. Defluūt aut et deficiūt in p̄te an
 teriori capitis. et tunc talis fluxus capilloz dī p
 p̄rie caluicies. et solet accidere vel ppter nimiaz
 cutis raritatē. et ppter humorū paucitatē. ab occi
 pite nō recedunt neq; caluescūt ppter cutis sp̄is
 situdinē / et poroz densitatē. et hūozis ibi exiū
 viscositatē / ex quo capilli hūt vegetari. vt dī.
 galie. sup ampho. vñ ibidem dī. Pueni et mu
 lieres nō caluescūt ppter abundantā hūiditātē
 i capitis eoz. s̄ nec castrati. et h̄ ppter alfatō
 nem sue p̄plexionis / et dūantē frigiditatē q̄lita
 tem / q̄ poros cutis capitis p̄stringit / et fumum
 coadunādo euaporare nō p̄mittit. Alij tñ pili
 in mulienbus et i castratis defluūt. vt dī. arist.
 li. xix. Capilli q̄ caput custodiūt / honestāt / et h̄
 fendunt. q̄bus si caruerit hō / magi reputatur in
 honestus. Accidit aut iste defectus ppter iuuen
 tutē. et maxime circa senectutē. ex causis sup̄ dī
 ctis.

¶ Finit Liber Quintus.

De etatibus hominis

Incipit liber sextus de proprietatibus hominis
in generali et in speciali.

Dico de proprietatibus partium hominis in speciali. Restat dicere de proprietatibus eiusdem in generali et in speciali secundum etatem et varietatem et secundum sexus distinctionem et rerum naturalium ac naturam multiplicem diversitate. Ex istis. n. oibus diverse et adverse hominis proprietates attenduntur.

Etas igitur hominis secundum remigium nihil aliud est nisi tenor virtutis naturalium secundum tres motus vel quiete media inter media consideratus. quia secundum ista homo preterit et movetur nunquam permanet in eodem statu. Vel secundum Aristoteli. etas est spatium vite animalis a conceptione fetus incipiens post senectutem deficiens seu desinens. Sunt autem plures diversitates etatis secundum Aristoteli. Prima est infantia dentium plantatiua. scilicet etas novae genita / que usque ad septem durat menses. quae nimis est adhaec tenera / mollis / et fluida / ac limosa / unde primum indiget fomento. Infantia autem put est dentium plantatiua usque ad septem extendit annos. et dicitur infans qui non facit. eo quod fan non potest. nec exprime sermonem dentibus nondum bene ordinat. ut dicit Aristoteli. Cui succedit pueritia que se extendit usque ad septenarium secundum. scilicet usque ad annum. xiiij. Est vero dicta a puritate vel a pupilla. quia adhuc pueri sunt puri ut pupilla. ut dicit Aristoteli. Huic succedit adolescentia. et secundum macro. terminatur in tertio septenario. scilicet in. xx. anno. Secundum Aristoteli. vero usque ad quatuor septenarium. scilicet usque ad annum. xxvij. extendit. medius vero praedicitur haec etate vltima usque ad annum. xxx. vel. xxxv. Dicitur haec etas adolescentia / eo quod ad gignendum sit apta. ut dicit Aristoteli. et ad crescendum / vigorem recipiendum sit magis apta. In hac etate vero corpora adhuc mollia ut dicit Aristoteli. et extensi et ideo crescunt virtute caloris diuersi in eis ad complementum perfectionis. Huic adolescentie succedit iuuentus. et haec inter omnes etates est media. et ideo fortissima et prendit secundum Aristoteli. usque ad annum. xl. vel usque. l. in quo finit. et est iuuentus a iuando dicta. Est. n. iuueis in termino incrementi positus et ideo fortis est ad iuandum. Huic succedit secundum Aristoteli. senectus / quae inter iuuentutem media est et senectutem / quae ab Aristoteli. guitas nuncupatur. senioribus

enim iuuenit haec etas et maturi. In hac etate est dedinatio a iuuentute in senectute. talibus. n. non dum est senectus / sed recrescit iuuentus. ut dicit Aristoteli. Huic succedit senectus que secundum quosdam anno. lxx. finit. secundum quosdam autem nullo certo annorum numero finit. Sed post praedictas etates quatuordecim vite sunt post senectutem siue senio deputatae. Et secundum Aristoteli. dicitur senectus a sensus diminutione / eo quod senes praevetustate desipiunt. Dicitur. n. phisica (ut dicit Aristoteli.) homines frigidi sanguis stultos esse. sicut prudentes in quibus calidus sanguis dicitur. unde et senes in quibus iam sanguis friget et pueri in quibus non dum calet / sapiunt minus. Senes siquidem praevetustate delirant. pueri vero propter lasciviam et levitatem quid agant / ignorant. ut dicit Aristoteli. Ultima autem pars senectutis dicitur senium. sic autem dicitur / eo quod sit terminus vite / etatis / atque finis. Haec etas multa seculi affert incommoda et etiam commoda / bona. scilicet et mala (ut dicit Aristoteli.) bona quidem / quia nos a potentibus et tyrannis liberat voluptatibus. imponit finem libidinis / frangit impetum / viget sapientia / ut in multis et saniora dat consilia. terminus est miserie et felicitatis principium / recessus a periculo / ad bravium ascensus / praecavus in mento / et dispositio ad profectum / mala vero seculi affert. ut dicit Aristoteli. quia senium miserum est debilitate et tedio. Subvenit. n. morbi tristisque senectus. nam duo sunt quibus minuuntur corporis vires / scilicet morbus et senectus. ut dicit Aristoteli. In senio autem calor naturalis extinguitur. deficit virtus regitima / et humor dissolvitur / deficit virtus / et carnositas consumitur / debentur nervi / cutis corrugantur / et incurvat corpus / perit species / et decor corporis annullatur / et haec omnia in senio. Senex ab omnibus vilipenditur / et quis et onerosus ab omnibus iudicatur / tussibus / sputis / et alijs passionibus fatigatur / quo usque resoluatur cinis in cinerem / et pulvis in pulverem revertatur. Haec etiam spatium et temporibus et etatibus philosophi descripserunt humanam vitam in quibus mutat homo / et ad mortem terminum defluit primum. (huic Aristoteli.)

De morte.

Mors dicta est eo quod sit amara. vel a morte / que mortem fingit efficere. Est autem secundum Aristoteli. triplex mors. scilicet acerba / et in maturitate / et merita. Prima est infantium. secunda iuventum est. tertia naturalis est atque senum. Haec mortuus aut est funus / aut cadaver. Dicitur autem funus a funibus accensus / quos antiqui ante feretrum pauperis cera circumdant / deferrebant. Cadaver a cadendo est dicitur / scilicet quia mortuus cadit et proicitur in sepulchrum et tunc dicitur defunctus. quia vite officio tunc functus est. dicitur et sepultus. quia seorsum pulsus. quia sub terra tumulatur. (huic Aristoteli. li. xi. c. ij.) Alias mortem proprietates quae. i. si. illi. vi. li. de infirmitatibus.

Dicitur de proprietatibus hominis quo ad etatem infantile dandum est. Et primo de eius generatione / quia eius creatio ceteris animalibus tanto excellentior est / quanto homo dignior. non solum secundum mentem verum etiam secundum temperatissimam corporis complexionem. Dicitur enim aristoteles libro ij. Sicut fructus auri vel argenti se habet ad numerum monetarum / sic omnis dispositio aliorum animalium cum fuerint comparata ad hominem. unde cum homo sit dignissima creatura ingenitata est natura homini conferre membra nobilia et diversa. nobilibus operationibus et variis convenientia. propter quod de eius creatione secundum corpus / quaedam breuiter sunt dicenda.

Quia creationem itaque infantem erigitur materia proueniens / locus expediens / nature ministerium. scilicet calor velut causa efficiens et spiritus corpori virtute influens atque regens. Materia siquidem infantem est humor seminalis deorsus per actum generationis ex singulis partibus utriusque parentum. Primo materia in loco conceptionis dispersa / vi nature attracta / in cellulis matricis recolligitur / et per calorem operantem partem commiscet. quia nisi commixtio digesti sanguinis utriusque parentum fieret / infantem creatio fieri non posset. Nam materia sanguinis a matre procedens / spissa est et calida / unde per nimiam spissitudinem se non potest dilatare. et ex superabundantia caloris materia destrueret infantem / nisi ex sanguine matris prius qualitates bonas reciperet temperamentum. Hec materia in dextera partis matricis cellula adunata in uentram cedit matris. in sinistra vero cedit in naturam matris. Et haec diuersitas accidit propter dominium caloris in parte dextra potius quam in sinistra. Et sic dicitur Galenus et constantinus in aristoteles libro xv. Si fuerit spiritus sanguinis in matre vincens fetus patris assimilabitur. et e contrario. et si fuerit equalis in utroque spiritus utriusque assimilabitur. Hec materia virtute caloris excocta quaedam pellicula renuilla crassa est. intra quam adinstar lactis coagulatur / et haec pellicula est materia embryonis / quae est theca et cooptorium unde puer regitur in utero matris. et haec cum puero nascente egreditur ruptis tenaculis / quibus matricis cellulis vel villulis adhaerebat. si vero aliquo casu in utero manserit / post partum mulier in periculo remanebit. Materie ergo recepte in matrice et vi retentiu coadunata transmittit natura sanguinem menstrualemente / ex cuius calore et humore fetus conceptus fomentatur. Unde omni autem fomentatio ager bene natiuitatis nominatur. Nam cum semine coagulatur / secundum galenum et constantinum. cum spiritu et calore naturali sit plenum / per quaedam venas et arterias

ex substantia seminis ortas et semini menstrualiter coniunctas / nutrimentum sibi attrahit et fomentum et haec fuit necessarium ut per venas materia infantis nutretur / et per arterias spiritus ei tribueretur. Hinc duobus. scilicet materia seminali et humore nutritiuo cooperatur calor naturalis qui includitur per viam formativam nititur formare membra corporis infantis. Nam de essentia ipsius seminis formatur cerebrum ossa cartilaginea et pelliculas / nervos / venas / et arterias. De sanguine menstrualiter format natura epas / et omnia membra carnosae quorum substantia ex sanguine praeparatur. Primo autem natura format principalia membra. scilicet cor cerebrum / et epas / quae aliorum sunt fundamenta et haec in principio quae sunt in massa sanguinis sibi vicinantes. haec postea ab invicem diuiduntur. De his tribus fundamentis alia tria nascuntur. de cerebro nervi et nervi chorda dorsalis. de corde arterie. de epate vero venae oriuntur. Hinc quae fundamentum faciunt format natura ossa haec custodia. sicut carne ad defensionem cerebri / et costas pectoris / ad defensionem cordis / et costas laterales / ad defensionem epas. et sic de alijs. Post ista nascuntur alia membra istis posteriora / ut manus / pedes / et digitus. haec autem non simul / sed paulatim formantur et successive. Infans enim quatuor gradibus numeratur. Primus est cum adhuc sit vicinus lacti. Secundus gradus est cum iam semine sanguini se commiscet. tunc enim non dum epas / cor / et cerebrum perfecte formantur. haec sunt sanguinea quaedam massa quae gradum hypocras appellatur fetus. Tertius gradus est cum corde / cerebro / et epate iam formatis / alia membra in forma etiam indistincta sunt. Ultimus gradus est / cum omnia membra equaliter sunt formata / quae gradus ab hypocrate infans vocatur. Jam enim corpus organico et ad susceptionem aie disposito / viuificatur / et iam incipit se mouere / manibus et pedibus calcitrare / et si est masculus / in dextro. ut dicit Galenus. In lacte vero gradus est fetus per sex dies. in gradu vero sanguinis per ix. in gradu vero masse carnis per xij. dies. In quarto autem gradu autem plenam perfectionem per xvij. dies. Unde dicitur. Sex in lacte dies / ter sunt in sanguine terti. Bis seni carne / ter seni membra figurantur. Ad die generationis usque ad die plenitudinis et viuificationis fetus sunt. xvi. dies. ita quod primus et ultimus induit et tenentur / ex quo patet quod in xvi diebus. viuus et completus est fetus quantum ad effectum generationis. Et secundum istum modum computat augustinus editionem templi sub numero. xvi. annorum. cui comparatur perfectionem corporis ihesu christi super Job. vi. et li. iij. de trim. c. v. ubi inter cetera interierit ista verba. quae dragesies sexies semi ducenti sunt. et lxx. et vij. dies quae numerus dieum complet. ix. menses. et vij.

bies (7 sequit' in eodē. c. Natus autē dñs tradi-
tur octavo kal. ianuarij. A die g'ceptionis q'
tradit' fuisse conceptus. viij. kal. aplis vsq' ad
viij. kal. ianuarij. cclxxv). dies repiunt' opura-
ti / q' senarium numer' q' dragesies series habet
quo numero templū est edificatū. Constan.
aut' in li. iij. c. xxxiij. dicit q' masculus q' in mē-
se. viij. est nasciturus. xxx. dieb' informat'. 7. lxx
plet'. deinde subdit masculus. x. mensiū. xvij.
format' diebus. 7. in. xc. plet'. masculus. xv. ix.
mensiū format' in. xl. diebus. 7. lxx. plet'. In
eodem etiā loco describit' ips' viuificationis 7
pletionis sexus muliebris. s' de b' sup' sedeo
cā breuitatis b' solū attendendū q' scia tardi'
format' 7 complet' q' masculus. vt p'z ibi. 7 b'
assignat' ibidem rō. q' semē vñ nascit' mascul'
fortius est 7 calidius 7 in calidiori loco colloca-
tur q' semen vñ femina generat'. Dicit etiā ibi
dem gali. 7 p'stā. sup' ampho. Dicit bypo. oēs
infantē in. viij. mensibus motū b're qd' si adeo
fortis esset / vt posset exire. quoquo mō ad vitā
p'ualefcit. si vñ nō exierit / ipō motū debilitat'
ita 7 patit' vt in sequenti exiēs mense nullaten'
cōualefcit. si vñ vsq' ad. ix. mensē vel p'nci-
pium. x. mensis natiuitas p'rabat' / roboratur
7 sine p'iculo nascit' / vt dicit p'stan. li. panteg. s.
c. xxxiij.

De infantulo.

Infantulus igit' ex semibus p'rias q'li-
tates hñtib' generat' in dextro / si mas-
in sinistro vñ latere si femina) collocat'
sanguine menstruali in vtero nutrit' 7 fomentat'
ex tā vill. n. materia 7 infirma / hō recipit a p'nci-
cipio nutrimentum p'ntate calor' natura coopā-
te 7 dilatāte singula membra paulatī 7 nō sub-
ito informat'. Solus. n. xps fuit subito forma-
tus in vtero 7 distinctus qñ in vtero ē conceptus
vt di. Augl. aia subintrāte vita pfundit' / 7 sen-
su nature sentiēs circūdatione pellicule ad ipi'
rupturā mouet. ex o' motu mīnus vterus p'cuti-
tur 7 grauaf. p'pleta actione nature circa infātu-
li creationē si ptus sit salubris. viij. vel. ix. vl. p'
mense ad exitū de vtero nit' 7 conaf. exiēs vñ
secūdina circūdat' / in o' exitu vter' mīnus do-
lore nimio fatigat'. 7 b' accidit qñ ptus nimis
cito anticipat'. deinde ad aerē nimis frigidum
vel nimis calidū veniēs / calamitati 7 miserie
exponit' / qd' eius innatus clamor ap'issime at-
testat'. caro infantuli recent' nati fluida est 7 re-
nella. 7 iō necessaria sūt ei varia remedia 7 fomē-
ta (sicut di. p'stan. li. iij. c. xxiij.) Infātes inquit
vrez exētes in rosis cū sale mī inuoluant' / vt
eoz membra p'fortent'. vt a viscosa humidita-
te liberent'. deinde palatū 7 gingiue cū digito

melle vincto fricent'. vt interiora or' mundificen-
tur 7 p'fortent'. 7 dulcedine 7 acumie mellis ap-
petitus infantuli p'rouocet. frequē balniē
cū oleo mirino aut rosaceo vngant' oia eoz
membra fricent' / p'cipue masculoz quoz mem-
bra debent esse p'p' exercitiū duriora. somnus
eius sp' in loco obsuro p'uoct' / vt lumen ipoz
coadunet'. lucidus. n. nimis loc' visū dispgit'
7 tenellos adhuc oculos ledit 7 sepius luscus
facit. 7 ideo nō sunt nimis lucido aeri exponen-
di. ne spūs visibilis disgreget'. Sup'p'ia cauē-
dum est / ne malo lacte 7 corrupto nutrimento
nutriant'. q' ex viscoso lacte nutriti pessimas so-
lent incurere passiones. sicut oris vlcationē
vomitū / febrē / spasmū / vent' solutionē 7 bu-
iūsmodi. nec ē dāda infantulis medicina cum
egrotāt' / s' nutrit' in medicina 7 in p'ueniēti die-
ta p'curāda est / vt sic infant' defectū suppleat
ntus gerule seu numā. sicut ibidē dicit p'stan.
Ex bona aut' dispōe lact' nutrimentalis bona
fit p'sistentia plis 7 ecōuerso. ex corruptōe san-
guinis nutrit' necessario ledit corpusculū pue-
ri vel infant'. 7 b' p'p' p'uenis nature mollitiē /
7 p'p' facile nutrimentū lactei p'uerubilitatē. vñ
membra infantilia p'p' sui teneritudinē ad di-
uersaz figuraz susceptionē hñt flexibilitatem.
7 ideo fascijs 7 alijs ligamibus p'gruis infan-
tis mēbra sunt ligāda ne p'ort' efficiant' / seu ali-
quam incurāt deformitatē. Quere li. v. d' vñ
blico. Item q' infantuli multū accipiūt nutri-
menti somno multo indigēt' / vt calor natura
ad interiora reuocet' / 7 ad nutrimentū ipoz di-
gerendū / digestio celebret'. 7 ideo ex nature in-
stinctu nutrices solēt infantulos in cunabulis
positos hincinde mouēdo impellere vt ex mo-
tu tempato calor p'fortet' / 7 somnus mulcebris
p' sumositatū resolutionē in infant' cerebro p'
uoct'. Solet etiā cantus adhiberi / vt sensus i-
fantuli ex voq' dulcedine delectet'. Ad b' dicit
aristo. li. ij. q' in infantulis abundat cerebrum
7 fm q'ntatē sui corpis est valde magnū. vñ su-
perior ps corpis infantuli ē maior 7 pondero-
sior alijs p'ribus. 7 iō infās in p'ncipio sui mo-
tus ambulat sup' pedes 7 sup' manus. deinde
p'no erigit suū corpus paulatī. q' ps anterior di-
minuit'. 7 per p'ns leuior reddit'. ps vñ inferior
aefat' / 7 p' p'ns g'uior efficiat'. eras g' infāuli ter-
minū b'z in inchoatione erat p'uenis.

De puero.

Puera p'ntate est dicitur. vt di. Jfi.
tunc. n. puer p'p'ie dicit' / qñ ab lacte
a lacte 7 sepatus ab vberē doli efficiat'
capax. 7 iō discipline susceptibilis repit'. 7 tunc
sub tutoribus posuit' / cogit' subesse disciplie.

Est autē etas puerilis calide et humide complexionis / in quibus motus venerei propter viam angustiam non inualescunt / quousque ad annum pubertatis perducant. et ideo a puritate naturalis innocentie pueri nuncupant. ut dicitur. *Fido*. Sunt igitur pueri carne molles / corpore flexibiles / ad motum habiles / atque leues / animo dociles / sine cura et sollicitudine vitam ducentes / sola iocosa appetentes / nullum periculum magis quam ictum huiusmodi formidantes / plus pomum quam aurum diligentes / puerili tempore nuditatem detegere verecundiam non habentes / laudem quam laudant / sicut nec vituperium quam vituperant ab aliquo reputantes / propter mobilitatem calorem et carnis et humorum de facili irascunt / et de facili placant / propter corporis teneritudinem de facili ledunt / et labores difficillime patiunt. ex motu calidi humorum in eis dominantem mobiles et instabiles efficiuntur. propter fortem calorem multum appetunt cibum vni propter nutrimenti superfluitatem de facili ad infirmitates varias disponunt. a corruptis parentibus geniti corruptionem habere discunt / ut patet in filiis leprosoy et podagricoy / qui ex corrupto humore parentum lepra et podagra sepius inficiuntur per vocem et vultum pueri ab adultis discunt. (vnde dicitur. *aristo. li. iij.*) In pueri vox non alteratur ante motum ad libidinem / quam. n. vox in pueris mutat / signum est pubertatis. et tunc ad generandum habiles inveniunt. Inter pueros pueri malos sepe habent mores. sola enim pueritia cogitant et de futuro penitus nihil curant / ludos et vanitates amant. lucrum et utilitatibus intedere recusant / minima maxima reputant et e converso. maxima modica vel nulla putant. sibi noxia et pueritia desiderant / et imaginem pueri plus quam viri appetunt. plus de amissione pomi vel piri quam de amissione patrimonii plangunt et plorant. et beneficium acceptum non reuocant ad memoriam / omnia que vident appetunt et affectant. et voce et manu pariter ea rogant. pueros sibi similitudinem colloquuntur et similia amant. Senium vero fornicia fugiunt et dedignant / nullum secretum celant / sed quicquid videt vel audiunt / recitant et reuelant / subito ridet / subito plorat / continue clamant / gemit / et cachinant / vix silent / nisi quando dormiunt vel dormiant. longe a sordibus iterum se coinquinant / et immundant quam a matre lauant vel peccinant recalatrunt pro viribus et repugnant. sola ea que ventri sunt cogitant imo propter ventri mensuram ignorant / se pro medere / se bibere desiderant et laborant. vix de loco surgunt / et subito cibum petunt

De puella

Puella dicitur que pura. ut pupilla / ut dicitur *Arsto. li. iij.* Supra omnia enim que diliguntur in puella / maxime diliguntur pudicitia. Sunt autem puella considerande vel seruande. quia secundum complexionem sunt calide et humide et tenelle / secundum corporis dispositionem graves et flexibiles atque pulchre / secundum mentis affectionem verecunde / timide et iocunde / quo ad exteriorum dispositionem moribus disciplinate / in sermonibus caute et tacite / in vestibus delicate. Nam (ut dicitur *seneca*) vestis decetia pudicas decet. Est autem puella nomen etatis / integritatis et etiam honestatis ut dicitur *Arsto*. Nam virginem puellas usualiter appellamus. Dicitur autem virgo ab etate viridiori sicut et virga vel dicitur virgo ab incorruptione que verago. eo quod veram ignorat femineam passionem. (ut dicitur. *Arsto. li. x. c. ij.*) Omnis autem femina ut dicitur *aristo*. habet generaliter flexibilitatem capillum et molliorem quam vir / ut cervicem longiorem / color muliebri generaliter est magis candidus et vultus letus / mollis / serenus / blandus / ab humeris usque ad umbilicum huiusmodi corpus valde angustum. ab umbilico usque ad genua et etiam ad pedem infima magis plixum. manus et omnium membrorum extremitates huiusmodi flexiliores / vox tenuis. sermo volubilis et facilis incessus brevis / passibus breuibibus et curtis / animus eius insolens / ad iracundiam pronus / tenax / odij misericors / inuidus laborum / impaciens / doctus / subdolos / auarus / in libidine preceps. (vnde *aristo. li. viij.*) femine inquit sunt omnibus generibus animalium debiliores manibus preterquam vrsam et leopardam que ferociores manibus reputantur et audaciores In alijs autem animalibus femine sunt leuiiores ad instruendum et astutiores et molliiores. et sunt magis sollicitae circa fetum nutriendum. et mulier quae est maior pietatis quam vir / eicitur citius lachrymas et magis est inuida. et magis diligit. et malicia ante magis est in muliere quam in viro. et est debilis spiritus et est magis medax et inuerecunda et maior segnitatis quam vir. et tardior motus. ut dicitur *aristo. li. viij.*

De Macte.

Mater (secundum *Arsto*) dicitur eo quod fetui nutriendo mammam porrigit. sollicita est matris circa fetum. fetus enim in utero matris sanguine matris nutrit. sed eo nascente natura mater dat sanguinem illum ad vbera ut mutetur in lac ad puerum nutriendum. vnde infantulus matris lacte nutritur landabilius quam alio. capit autem mater cum voluptate / sed cum angustia parit et dolore. fetum suum tenerrime diligit / amplectitur / osculatur / sollicitate fouet et nutrit. Item mater postquam impugnata fuerit sanguinem menstrualem non emittit. quia ut dicitur *Arsto*. in nutrimentum transit creature. ex

De etatibus hominis

conceptu masculi puer nimis grauat / m̄ ipsa
et ideo pulchrioris coloris et rubicundioris est et
tiam motus leuioris quam ex conceptu femineo. ut di-
cit aristo. et etiam p̄stan. quanto plus appropiat
p̄tui / tanto mat̄ plus affligit et ex motu ipsius fe-
tus plus fatigat. Signum autem imp̄gnationis est
s̄m aristo. et etiam s̄m Galie. sup̄ am̄bo. postquam
imp̄gnate fuerint ipse m̄res / res diuersimodas
desiderat / colores mutant / sub oculis liuescunt
vbera turgescunt / virtus paulatim inturgescit / ex
magnitudine fetus matricem extendit / nauseam
et vomitum sepius patiunt / gressus et laboris impa-
cientes efficiunt in pariendo / p̄ dolore dama-
re p̄pellunt / leuiter picitant / p̄ papue iuuenes que
rum membra sunt exilia atque stricta. Quanto
autem mat̄ p̄ puero dolores patit̄ grauior / tato
plus natum puer diligenter et diligentius nutrit
atque instruit. Impedimenta vero mat̄ in capi-
endo / in fouendo querere. s̄. li. v. vbi tangit de
matrice et mammilla. et infra eodem li. vbi tan-
gitur de abortu et causis abortiendi.

De filia.

Filia sicut et filius a fouendo est dicta
eo quod mat̄ eam foueat et ei materiam fo-
uendi alios derelinquit. Nam eandem
p̄cipiendi virtutem quam mater a p̄ntibus ac-
cepit sue filie quantum ad generationis semine
derelinquit. tanto autem filia est matri carior /
quanto eidem in sexus discretione est similior
filie autem conueniunt eadem proprietates que dicitur
de puella. s̄. in. eo. li. ii. p̄ri.

De nutrice.

Nutrix a nutriendo est dicta. eo quod ad fe-
tus nutriendum sit accommodata. Nu-
trix (ut dicitur Isi.) supplet in nutrien-
do puulum vicem mat̄ris. vnde nutrix ad modum ma-
tris p̄gaudet puero gaudet / et copat̄ puero
patientem subleuat puer cadentem / lactat puulum
plorantem / deosculat puer patientem / et ligat. et
colligat puulum se diffundentem. abluat et mun-
dificat puulum se sordidantem. pascat puer digi-
to se renitentem. ad loquendum instruit puer nes-
cientem / balbutiat nutrix et que fragit linguam. ut
sic instruat facilius non loquentem / medicina vnde
ut ad idoneitatem p̄ducatur puer egrotantem / nunc
maub / nunc humeris / nunc genibus releuat et sub-
leuat puer vagientem / cibum primo masticat / et ma-
sticando puero edendo p̄parat / ut facilius transglu-
tiat cibum et sic reficiat puer esurientem / sibilis et can-
tilenis demulcet puer dormientem fascijs et lin-
theolis p̄stringit membra puerilia et rectificat ea
ne aliqua p̄bat puulus curuitatem ipsam deforma-
tem / balneis et vnguentis refouet puuli carnem
querere. s̄. eo. li. de infantulo.

De Obstetice.

Obstetrix autem dicitur mulier que habet artem
iuuandi mulierem patientem. ut facilius
pariat / et infantulus p̄tus tempe peri-
culum non incurrat. s̄ quibusdam vnguentis et
fomentis delinire solet vtrum patientem / ut mi-
nori difficultate et dolore fetus de vtero addu-
catur. hec etiam puulum nascentem de vtero
suscipit / et ipsius vmblicum longitudinis qua-
tuor digitorum circumnodat. sanguinem puuli
aqua diluit / sale et melle ad desiccationem hu-
moris et membrorum p̄fortationem delimit. me-
bra panniculis inuoluit. querere supra libro. v.
de vmblico.

De Ancilla.

Ancilla de famula vxoris obsequio
puta / hec laboriosius et vtilioribus of-
ficijs deputat / grossioribus cibis refi-
citur / vilioribus panis induit. seruitur / in go-
pitur / si filium p̄cepit / prius filius seruus quam na-
tus reddat. et ab vtero seruituti mancipat. An-
cilla vero si seruilis conditionis est / p̄ libito nu-
bere non permittit. et si quis secum p̄bat / si prius
liber fuerit seruus efficit post p̄ctum. Pecunia
venditur et emit / sicut pecus. ancilla sicut et ser-
uus p̄pter ingratitude vitium reuocat / post
manumissionem in onus p̄stine seruituti / inu-
rijs afficit / virgis et verberibus attingit / varijs et
p̄njs verationibus et angarijs opprimitur. re-
spirare inter miseras vix permittit. vnde in mi-
serias miserabilior est conditio seruituti. (ut di-
cit Rabanus) exponendo illud v̄bum Jerem. x.
Seruientis dis alienis qui die ac nocte requie
non dabunt vobis etc. Est autem proprium ancil-
larum et seruilius personarum (ut dicit Rabanus)
p̄suas dominas vel dominos isolescere. et que
metus eos non reprimat / contra ipsorum imperium
tumido animo sup̄bire. ut patet in agar egypti-
naca ancilla sare / que videns se concepisse con-
tempnit dominam suam. Gen. xvj. Non ad cor
reuerfa est s̄ ancilla / nisi quando a domina sua
exposito fuit ad flagella. vnde consequitur ibi
affligente eam Sara domina sua. etc. Seruiles
enim personas et ancillares timore humiliat et
dep̄mit / quas benignus maiorum amor in su-
perbie p̄temptum aliquotiens eleuat et extol-
lit. ut dicitur ibidem. Scriptum est qui delica-
te nutrit seruum suum in fine inueniet eum p̄tiam
cem. querere. j. eo. li. de seruo nequa.

De Masculo.

Masculus a mare diminutive est dicitur /
qui in omni genere animalium quo ad
sexus dignitatem obtinet principatum / v-
t dicit Isi. Masculus n. est masculus femina quo-
que

ad completionem / quo ad operationem / et quo ad sensus discretionem / et quo ad potestatem et dominationem. quo ad complexionem patet quod vir masculus respectu femine calidus et siccus. ipsa vero e converso. in masculo vigent virtutes formales et actiue. in femina vero materiales et etiam passiue. vñ di. aristo. li. xv. quod vir se habet per modum forme mulier per modum patientis. Item preualet masculus quo ad naturalem operationem quod naturalis operatio plus viget in masculo generaliter quam in femina in eo. n. e maior virtus. et ideo vir a virum eminentia est dictus. vt di. Ipsi. Nervi. n. viroz et lacerati maiori robore sunt fundati. et ideo fortioribus actionibus erunt apti. ossa. n. masculoz sunt fortiora / grossiora / et inuincibili solidiora. et ideo ad omnia fortiora opa sunt naturaliter fortiora. In masculis etiam sunt corda ampliora et maiora. et ideo ad receptionem abundantie maioris spiritus et sanguinis sunt habilitiora. et ideo propter abundantiam spirituum et calidi sanguinis audacior est naturaliter mens viri quam mulieris in qua causa est ratio. Nam propter caloris fortitudinem et complexionis sicce vigorem nulli viro accidit passio menstrualis / sicut mulieribus accidere consuevit. quicquid in masculoz corpibus superfluitas gignit / aut per intensum calorem consumit / aut in pilos resoluit / aut per exercitium euacuat. Item distat ratio viri et mulieris in sensus discretionem. in omni. n. generis animalium masculus in precauendis insidiis et in fugiendis nocuis sollicitioribus et animus feminis et prudentioribus vt di. aristo. li. v. vñ vir precellit feminam et ratione et intellectus perspicacitate (vt dicit augustinus) que prefert viro mulieri secundum apostolum in imaginis diuine et similitudinis dignitate. et ex ista dignitate precellit masculus et in auctoritate et in parte presidendi. Auctoritas. n. docendi et presidendi viris precedit. feminis vero consuetudinaliter denegat vt di. apostolus I. cor. vi.) Mulierem docere in ecclesia non permittitur. Scriptam. n. est sub viri potestate esse et ipse dominabitur tui. (Secundum. iij.) Sunt igitur viri feminis calidiores et sicciores. viribus fortiores / animosiores / magis ingeniosi / constantiores / mulierum zelatores. vñ et animalia pugnant pro viribus suis. vt di. aristo. Sunt etiam corpore duriores et hispidores. vocat grossioris / aspectus ferocioris / in genere animalium excepta vacca et vox grossior est. (vt di. aristo. li. iij.) Sunt et omnes masculi in omni genere animalium plurius dentium quam femine / et maiori indigent cibo et corporis nutrimento propter abundantem fortitudinem caloris dominantis / in masculis humiditatez abhi de facili consumunt. vt di. aristo. li. iij.

De viro

Vir a virtute virium est dictus. secundum Ipsi. Nam in viribus vir mulierem precellit. Caput. n. mulieris est vir. vt di. apostolus. vñ tenet regere uxorem suam sicut caput totius corporis gerit curam. Dic maritus qui matrem tuam vel matrem tuorum est dictus. nam uxoris sue que mater est filiorum curam suscepit et tutelam. Dic a spondendo. i. obligando et promittendo sponsus dicitur. Nam in actu coniugali fide inter media se obligat vt in diuiduam cum uxore vite consuetudinem teneat vt debitum ei reddat et fidei bonum sibi custodiat / et eam pro alia non dimittat / ratio autem est amor viri ad uxorem / vt ipse cum quolibet periculo subeat. amorem eius amoris materis preferat / et ut pro eius cohabitatione precem et mercedem et preteritam derelinquat (sicut dicit dominus) propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam et adheret uxori sue. Dic sponsus autem sponsalia muneribus et donis et ad sui amoris amplexum sponsam allicit. litteris et nuncijs votum suum circa ipsam exprimit. multa largitur / et plurima reprobmittit / vt ei placeat. ludis / spectaculis se exponit / frequenter tyrocinia / robis / et mutatoribus se ornat et proponit. Quicquid etiam cogitat dare vel facere pro ipsius amorem pro viribus statim facit. nulli denegat aliquid / que sub nomine sponse re aliquam sibi fieri petit. blande eam alloquitur et blando vultu ac ardenti oculo eam facie ad faciem intuet. tandem in eandem finaliter consentiens consensum suum coram parentibus nobis exprimit / et anulo eam subarrate in coniugem eam ducit. et in signum ratificationis coniugii iam facti dona et dotalicia ei impendere / et sub carte vel chyrographi testimonio precedere consuevit festa et coniugia nuptialia celebrat / munera aduenientibus donat. choris / cantilenis / et instrumentis musicalibus preterites letificat et exhilarat. Dis proplet sponsam introducit / et ad secreta thalami recipit et admittit. sociam mensam et thorum eam statuit. eam diuam pecunie sue et familie facit. deinde non minus uxoris sue quam suum ipsam vel curam gerit. ex amore et zelo ipsam corrigit / et custodiam circa eam adhibet et apponit gestus et affatus / pariter et aspectus uxoris ipse considerat / ingressus et regressus eius ruminat / atque pensat. viro autem bona mulierem habente nullus est felicior. qui non habet uxorem clamorosa / mala / rixosa / ebriosa / luxuriosa / multivolam / sibi preteritam / sumptuosam / curiosa inuidiosa / desidiosa / tediosa / et vaga / amara / suspiciosa / odiosa / nullus talis viro miserabilior est et infelicior. hec omnia et superius posita tangit / fulgē. in sermone quodam de nuptijs in chana galilee. vñ parat pro sponso. ecclesiaz spose

De etatibus hominis

bone /synagogam nō sponse male et adultere.
In spōa autē et vxore bona exigūt iste p̄ditōes
scz vt sit frequēs et deuota quo ad dei ministrē
rium. habilis et subdita quo ad obsequiū ma
rini. affabilis et benigna quo ad domesticos li
beralis et larga q̄tum ad extraneos misericors
et benigna quo ad miseros. mansueta et pacifi
ca quo ad vicinos circumspecta et prudēs in p̄
cauendis. fortis et patiēs in sustinendis. sedula
et diligēs in agendis. modesta in habitu. et so
bria in victu. cauta in affatu. pudica in aspec
tu. honesta in gestu. matura in incessu. verecū
da in publico. iocunda cū marito. p̄nēs in oc
culto. talis vxor est laude digna q̄ plus p̄posuit
moribus q̄ totis criminibus. plus virtutibus quā
pulchris vestibus studet placere viro suo. que
plus causa plis q̄ causa libidinis in boīs ma
trimonijs p̄uersat. q̄ ex coniugio potius h̄re fili
os gr̄e q̄ nature delectat. Et h̄ de vxore bona
sufficiant.

De Patre

Pater est p̄ncipiū generationis natura
liter. n. desiderat p̄ suam sp̄ez multi
plicare in filijs vt naturā quā non po
test seruare in se. custodiat in sua ple. vt dicit
p̄stan. et ideo ad filioꝝ generationē de sua sub
stantia p̄ generationis officiū diuidit et trāsfun
dit. et t̄m p̄pter hanc diuisionem / nature sue di
minutionem nō recipit. generat autem filiū si
bi similem in specie et etiam in effigie maxime
quando v̄tus in semine p̄ris vincit v̄tutez in se
mine m̄ris (vt dicit aristo. li. viij.) et ideo pater
circa filioꝝ p̄caetronem sollicitus existit. et na
turalit̄ fetum suum diligit int̄m. vt etiam nutri
mentum sibi subtrahat vt nutriat fetum suum.
et hoc generalit̄ est v̄ez in omni genere anima
lium. exceptis pauq̄ in quibus natura degene
rat. et ideo non multum sollicitant̄ circa fetos
suos quos a se eijciunt. sicut dicit aristo. li. vj.
de aquila que eijciat pullos et alis et rostro vn
guibus eos fugat. Homo autem p̄v̄z suū si
ue fetum diligit et nutrit. ablactatum. suū com
mensalem facit filium etiam in iuuentute ver
bis erudit et verbenbus corrigere non desistit.
sub custodia tutorū ip̄m p̄stituit. et in ip̄m con
stituit. et ne p̄sumat vultum hylarem filio non
ostendit. filium sibi similem maḡ diligit. et in
ip̄m oculum p̄suevit figere s̄m etatem et p̄mo
geniture dignitatem. vestes et aboꝝ portōes
filijs suis diuidit p̄ filijs acquirere. et heredita
tem augere non desistit. acquisitaz excolit et ex
cultam filijs hereditibus derelinquit. pat̄ vero
q̄ a pascēdo est dicitur. q̄ pascit filios in eorum

iuuentute / foneē in senectute. et a filijs pascitur
sicut est videre in auibus coruini generi. Nam
iuvenes pascūt senes (sicut dī. aristo.) q̄n̄ p̄ se
nio non p̄t acq̄tere victum suum. et ideo vite
longior. p̄missio bonozantium parentes et su
stentantum est remuneratio specialis. vt dī. am
bro. Scriptum est. n. Donora patrem et m̄ez
tuam vt sis longeuus sup̄ terrā. Exo. xx. ccq̄.
iij. Qui honorat p̄rem / vita viuet lōgiore. vñ
dicit glo. Donozare p̄ntes est p̄mum manda
tum in p̄missione. et p̄ p̄ns magnum est man
datū in remuneratione et eius trāsgressio maxi
ma est in punitione. vñ p̄ris maledictio nocet
filijs vt p̄z in filijs chaim / q̄ p̄p̄ p̄nam offen
sam penam meruerūt seruitutē. Gen. ix. Est ita
q̄ p̄ ex filijs honozandus / sustentandus / sup
portandus / letificandus / et defensandus / ma
gnificandus / et laudandus / exaudiendus / et i
mitandus. vt dicit glo. ibi. Si filij abrahe estis
opera abrahe facite. filius ex parentum substā
tia originem ducit. et ab eis fomentum recipit
et sine parentum adiutorio neq̄ p̄ficiat. neq̄ vi
uit. q̄to plus a p̄re diligit. tanto diligent̄ ab
eo instruit. frequentius cedunt et sub disciplie
custodia artius custodit et cum a patre maxime
diligat. diligi non videt. quia v̄bis et verben
bus ne insolescat. sepius lacessit. tanto affectu
osius a p̄re diligit. q̄to sua effigies in filio si
milioꝝ et exp̄sioꝝ inuenit. p̄ma facies p̄fundit.
q̄n̄ aliqd̄ turpe de filijs subaudit. p̄nus aīm
ḡuiter offendimus / q̄n̄ aliqua p̄tumar rebel
lio in filijs p̄ntat. circa filioꝝ educationē mari
ma p̄ntum cura dirigitur et ob sp̄em posterita
tis filijs custodit hereditas. p̄p̄ p̄nam offē
sam et p̄tumpum sepe s̄m leges exhereditōis
pena filius p̄cutit et p̄nit. nulla p̄sus maior
est ingratitude q̄ p̄uersoꝝ filioꝝum quando
s̄m acceptum b̄nificium a parentibus eis non
succumit. nec a filijs necessitat̄ tempe subuenit.
per bonozificentia parentum filijs sepe imp̄
ditur bonoz et largitur. p̄mogenito filio debent
maior hereditat̄ portio a legibus diffinit. sed
p̄p̄ p̄ris iniuriam ius p̄mogeniture aliquan
do a p̄mogenito tollit. et alius qui dignior est
p̄mogeniture titulo inuestit. sicut dicit Jero. in
glo. Gen. dix. Ruben p̄mogenitus meus. et c.
Tu inquit iux̄ ordinem natiuitat̄ tue heredita
tem quā iure p̄mogeniture h̄re debuisti. regnū
scz et sacerdotū pdidisti. et c. filij igit̄ q̄ p̄ natura
deberēt esse sicut p̄ntes / nobiles / diuites / et li
ben / p̄ culpā efficiunt̄ viles / paupes / atq̄ ser
ui. quere. s. de malo puero.

De Senio.

Seruus (s'm fido.) a seruādo ē dicitur. Nam quondā quidā captiui seruabātur. vel vt capite plecterentur / vel vt p' dno redimerentur. vel a seruādo sūt dicitur. eo q' v' liozibus officijs que dominis nō pueniūt nec filijs mancipant. Seruoz autem triplex est genus. vt dicitur. f' s' i. Quidam. n. sunt vernaculi siue originarij. s. q' in seruitute sunt nati. et tales m' t'is penis legalibus subiiciuntur. quia sua v' dēre vel alienare non p'nt. nec p'bere / nec dignitatis officium assumere / nec etiā testimoniū perhibere nisi d'noz suoz voluntate. vñ sine infamia exātes / sepe pena infamie puniuntur. Alij sunt serui empticij q' a barbaris vel hostib' capti vel empti iugo seruitutis sunt oppressi. Tertij p'ducticij qui nō ex necessitate / s' voluntate seruiunt ob spem lucri. et hi p'prie famuli a famulando sunt dicitur. i. obsequēdo. vt dicit f' s' i. d. Sunt itaq' multe viles p'ditiones seruoz maloz de quib' supra dictum est in tractatu de auilla. *Quere ibi.*

De seruo nequam.

Nec de seruo neq' addendum est. qz in multis sibi et alijs ē nociuus. Solet. n. esse ebriosus. et tūc bona domi sui vel negligit / vel furuue subtrahit et expendit. Prover. xxx. oparius ebriosus nō locupletabitur. Itē remissus est et ociosus. et tunc tempus p'cessum ad laborandum inutilit' perdit. sicut seruis dixit p'familias. Quid stat' bictota die ociosi. Et eccl. xxxij. Mitte seruum in opationem ne vacet. Sic. n. dicit illum. Item de bonis d'ni sui p'digus oia dissipat et p'sumit. Math. xvij. Diffamatus est villicus q' dissipasset bona domini sui. Item piger / somnolētus / et desidios' oia negocia d'ni sui negligit et obmittit. Eccl. xxxvij. dicit. Cū seruo pigro tracta de ope. Et luca. xix. dicit. Seruus piger abscondit talentū d'ni sui in terra et abiit. Item pteruus et cervicosus etiā supra d'nm se extollit. Eccl. x. Vidi seruos in equis. et puer. xxx. p' seruum cū regnauerit. et. Item cupidus lucri / auidus lucri d'ni sui in p'prium suum p'uertit. Exemplū de Byesi seruo Delisei / q' sub nomine d'ni sui pecuniam petijt obtinuit / detulit / et abscondit. iij. Regl. v. Itē supbus et p'sumptuosus d'ni sui impium p'cipit. sicut dixit miphiboseth s' siba seruo suo. Seruus meus p'tempsit me d'ne mi rex / et asinum stemere noluit. ij. Regl. xvj. et Job. xix. Seruum meū et. Itē cū sit durus et maliciosus / g'raz sibi fieri desiderat et appetit / s' obtentam eandē alijs non impedit. Math. xx. Serue nequā omne de di. ti. q. ro. me. Item in arcum specus est et obliuiosus ignorās q' de suis excels

sibus sit rōnem d'no suo redditurus et ad mēoriam non reducit. Luca. xij. Si dixerit domin' meus morā faciet venire et. Item iracundus et sediciosus totam p'turbat familiam et offendit. Luca. xij. Si incepit seruus ille bibere et inebriari et familiam p'cutere / veniet d'ns eius. et. Item male dicens et linguosus de oibus et p'cipue de d'no suo maledicit / sicut p'z de sibo seruo miphiboseth / qui eum apud regē accusauit. ij. Regl. xvj. Eccl. vij. Ne audias seruum male dicentem tibi. Item si fuerit delicatus et delicose nutritus s' d'nm suum recalātrat et resistit. puer. xxx. Qui delicate nutrit seruum et. et iterum. Nō decent seruū delicie. Item fraudulēt' et dolosus insidias d'no suo ponit / et qñz ipm inficit siue p'dit. ij. Regl. xxix. Teterunt ei insidias serui sui et infecerunt regem in domo sua. Item d'no suo exis iniuriosus ab eo fugit et ipm deserens aduersario suo se p'ungit. ij. Regl. ij. sfugerūt serui semey in geth et. et. Regum. xxv. Inceuerūt serui q' fugiūt d'nos suos. Item cū sit neq' et flagitiosus vix p' s'ba de malicia se p'p'at. Eccl. xxxij. ibi. Sicut seruus interrogatus in torment' castigatus frequent' a liuore. i. liuor' crimine nec minuit / s' mag' ad odiū p'uocat. q. d. Seruus in tormentis non melioratur / s' potius peiorat'. Item cum sit ingratus g'raz sibi factam a d'no non recognoscit / s' de iusticia plusq' de g'ra sibi fieri cre dit. Eccl. xxxij. Zara manus seruo et queret libertatem. Item si fuerit criminiosus inculpatus a d'no suo sine flagellis ab eo extorqueri veritat' confessio vix valebit. Eccl. xij. Seruo pessimo sanguinare lauis. ibi Glo. Seruus qui s'bis non corrigit' / vulnibus corrigat'. Item cum sit astutus et labor ei fuerit odiosus / vocat' ad labores dormire se fingit. et q' non audiens de vno latere ad aliud se p'uertit. Prover. xxx. Seruus non potest verbis euadit. qz quod dicit / intelligit / et respondere p'temnit. et Luca. xij. Seruus sciēs volun.

De seruo bono.

Domi autem serui p'ditio consistit in diuersis. Nā bonus seruus est docilis / ingeniosus ad intelligendum. puer. xxxvij. Seruus sapiens d'niabit stultis filijs. et Eccl. vij. Seruus sensatus et. Item humilis et obsequiosus ad q'dlibet obsequium impendendum. ps. D d'ne ego ser. t. et. f. an. me. Ad philli. ij. Humiliauit se for. ser. ac. Item bylaris et iocosus ad p'uiuendum. decet. n. seruum in suo ministerio esse bylarem et iocundum. totus enim seruicium displicet qñ seruiens facie letaret. Gen. xlv. Et nos leti seruimus regi. Et